

Innowacyjność samorządów gminnych w województwie wielkopolskim – kondycja, ograniczenia, szanse

raport końcowy

Doradztwo Społeczne i Gospodarcze Krzysztof Bondyra

listopad 2020

Spis treści

Wprowadzenie	5
Streszczenie.....	6
1. Metodyka badania.....	9
2. Opis wyników badania.....	12
2.1. Analiza <i>desk research</i>	12
2.1.1. Innowacje społeczne w projektach realizowanych w województwie wielkopolskim	14
2.1.2. Innowacje społeczne w lokalnych dokumentach strategicznych w województwie wielkopolskim ...	18
2.1.3. Wnioski.....	21
2.2. Ankiety telefoniczne (CATI)	26
2.2.1. Charakterystyka próby badawczej.....	26
2.2.2. Stan wiedzy na temat innowacji społecznych w gminach	28
2.2.3. Opinie na temat tworzenia innowacji społecznych w gminach	37
2.2.4. Doświadczenia samorządów w projektowaniu i wdrażaniu innowacji społecznych	40
2.2.5. Charakterystyka wdrażanych innowacji społecznych.....	42
2.2.6. Przyszłość innowacji społecznych w wielkopolskich gminach	46
2.2.7. Podsumowanie analizy wyników ankiety internetowej	48
2.3. Telefoniczne wywiady pogłębione.....	49
2.3.1. Sposoby diagnozowania przez gminy potrzeb społecznych	49
2.3.2. Gotowość do zmian obecnego sposobu diagnozowania problemów	50
2.3.3. Ocena samorządów gminnych - sposoby rozwiązywania lokalnych problemów społecznych w oparciu o kryterium skuteczności	51
2.3.4. Ocena samorządów gminnych - sposoby rozwiązywania lokalnych problemów społecznych w oparciu o kryterium efektywności	53
2.3.5. Obszary tematyczne/problemowe, w których możliwe jest wykorzystanie innowacji społecznych przez samorządy.....	53
2.3.6. Planowane przez gminy w najbliższych kilku latach rozwijanie innowacyjnych usług społecznych... ..	54
2.3.7. Ocena przez gminy gotowości do finansowania, wdrażania i upowszechniania nowych produktów lub usług społecznych, które z sukcesem zostały przetestowane	55
2.3.8. Trudności/bariery identyfikowane przez samorządy gminne w kontekście wdrażania innowacji społecznych.....	55
2.3.9. Zapisy o innowacjach społecznych, nowych usługach, nowych formach wsparcia w gminnych dokumentach strategicznych	56
2.3.10. Podsumowanie analizy wyników wywiadów telefonicznych.....	56
2.4. Zogniskowane wywiady grupowe	57
2.4.1. Ocena szans i możliwości we wdrażaniu innowacji społecznych	58

2.4.2 Trudności i bariery we wdrażaniu innowacji społecznych	60
2.4.3. Przykłady dobrych praktyk w tworzeniu ekosystemu wspierającego innowacje społeczne	62
2.4.4. Podsumowanie analizy wyników wywiadów grupowych (FGI).....	64
Ip.....	66
Wnioski końcowe z wywiadów grupowych (FGI).....	66
2.5. Warsztat rekomendacyjny.....	68
3. Wnioski	72
4. Katalog rozwiązań/zaleceń dotyczących wspomaganie samorządów gminnych w obszarze innowacji społecznych	78
Spis tabel.....	81
Spis wykresów	82
Spis rysunków.....	82

Wykaz skrótów

GOPS - Gminy Ośrodek Pomocy Społecznej

MGOPS – Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej

MOPS – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej

NGO – (z ang. Non Governmental Organization – organizacja pozarządowa)

OPS – Ośrodek Pomocy Społecznej

PCPR – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie

PS – polityka społeczna

ROPS – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej

ŚDS – Środowiskowy Dom Samopomocy

LGD – Lokalna Grupa Działania

SRG – Strategia Rozwoju Gminy

SRPS – Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych

Wprowadzenie

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu (ROPS) pełni rolę lidera i koordynatora działań na rzecz rozwoju polityki społecznej w Wielkopolsce. Do jego zadań należy między innymi opracowanie, aktualizowanie i realizacja Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej oraz regionalnych programów wyrównywania szans różnych grup społecznych. Jest odpowiedzialny za coroczne sporządzanie oceny zasobów pomocy społecznej w oparciu o analizę lokalnej sytuacji społecznej i demograficznej regionu. ROPS promuje także nowe rozwiązania w zakresie pomocy i integracji społecznej oraz koordynuje działania na rzecz ekonomii społecznej.

Badanie społeczne pn. „Innowacyjność samorządów gminnych w województwie wielkopolskim – kondycja, ograniczenia, szanse” miało na celu zbadanie wiedzy, doświadczenia i gotowości samorządów gminnych województwa wielkopolskiego w obszarze wprowadzania innowacji społecznych, które rozwiązują problemy społeczne osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Głównym pytaniem badawczym, na jaki odpowiedzieć ma poniższa analiza to: *W jakim stopniu samorządy gminne województwa wielkopolskiego tworzą ekosystem wspierający proces inkubowania i wdrażania innowacji społecznych?*

W dokonanej analizie przyjęte zostały dwie definicje:

Innowacja społeczna – rozumiana, jako nowe sposoby radzenia sobie z problemami społecznymi, wykorzystaniem nowoczesnych narzędzi, aplikacji, rozwiązań, które są bardziej skuteczne, efektywne, trwałe i nastawione na zmianę. Innowacje społeczne mają służyć rozwiązywaniu wszystkich – przeszłych, teraźniejszych i przyszłych problemów społecznych. Celem innowacji społecznych jest nie tylko rozwiązywanie problemów społecznych (podejście interwencyjne), ale również przeciwdziałanie powstawaniu nowych problemów społecznych (prewencja).

Innowatorem społecznym jest osoba lub podmiot odpowiedzialny za opracowanie założeń innowacyjnego rozwiązania, testowanie jego skuteczności a następnie wdrażanie go w odpowiedzi na zdiagnozowaną potrzebę, w danym środowisku i w danym czasie.

Poniższa analiza i wyniki badań mają przedstawić, w jakim stopniu samorządy wielkopolskich gmin rozumieją znaczenie „innowacji społecznych” oraz korzystają z innowacyjnych sposobów rozwiązywania problemów społecznych. Pojęcie „innowacje” społeczne może być rozumiane bardzo szeroko i kompleksowo przez gminy oraz jednostki w gminach, które odpowiedzialne są za obszary takie jak: przeciwdziałanie i wspieranie ofiar przemocy, minimalizowanie bezrobocia, zaspokajanie potrzeb seniorów, wspieranie osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów, wspieranie rodzin zastępczych, rehabilitacja zawodowa i społeczna osób wykluczonych.

Innowacje społeczne są znane i realizowane przez wielkopolskie gminy. Bardzo istotną rolę odgrywa położenie geograficzne i bliskość dużego miasta oraz współpraca lokalnego samorządu z instytucjami świadczącymi usługi społeczne oraz tymi, które rozwiązują problemy społeczne w gminach.

Streszczenie

Badanie pt.: „Innowacyjność samorządów gminnych w województwie wielkopolskim – kondycja, ograniczenia, szanse” zostało zrealizowane dla Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Poznaniu.

Badaniem zostały objęte wszystkie jednostki samorządu terytorialnego szczebla lokalnego na terenie województwa wielkopolskiego tj. gminy miejskie, miejsko-wiejskie i wiejskie – łącznie 220.

Zakres przedmiotowy badania dotyczył stanu wiedzy, doświadczenia i gotowości samorządów gminnych województwa wielkopolskiego w obszarze innowacji społecznych, które służą problemom społeczne doświadczane przez osoby zagrożone wykluczeniem społecznym. W **zakresie podmiotowym** w badaniu uczestniczyli: przedstawiciele samorządów gmin, którzy koordynują politykę społeczną autorzy innowacji społecznych w województwie wielkopolskim, przedstawiciele inkubatorów¹ innowacji społecznych, ośrodków wsparcia ekonomii społecznej oraz otoczenia startupów, lokalne grupy działania (LGD), przedstawiciele lokalnych organizacji pozarządowych, przedstawiciele gminnych jednostek organizacyjnych w zakresie pomocy społecznej – MOPS/OPS/PCPR.

W celu zapewnienia jak największej rzetelności realizacji procesu badawczego oraz trafności formułowanych wniosków i rekomendacji, w ramach badania wykorzystane zostało podejście metodologiczne oparte na tzw. triangulacji, która stanowi jedną z podstaw prowadzenia badań społecznych. W ramach badania wykorzystane zostały zarówno ilościowe, jak i jakościowe metody badań.

Pierwszym etapem badań było przeprowadzenie analizy danych zastanych objęte zostały wszystkie jednostki samorządu terytorialnego na terenie wielkopolski tj. gminy miejskie, miejsko-wiejskie i wiejskie – łącznie 226 jednostek samorządu terytorialnego. Zmapowanie interesujących z punktu widzenia analizy zjawisk (unikatowych jak i powtarzalnych działań) wymagało przygotowania szeregu kartogramów, dzięki którym odbiorca w łatwy sposób może zorientować się w terytorialnym zróżnicowaniu ich występowania. Szczegółowe wnioski z analizy zostały zawarte w przygotowanym desk research, który był pierwszym etapem badań.

W przypadku analizy treści lokalnych dokumentów strategicznych pod kątem występowania w nich zapisów na temat innowacji społecznych wykorzystano autorską metodę z powodzeniem wykorzystaną już w innym opracowaniu uwzględniającym podobne zadanie, powstałym na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego² (analiza częstotliwości występowania słów kluczowych). Polega ona na dwustopniowej weryfikacji występowania adekwatnych zapisów w analizowanych dokumentach oraz ich dalszej kategoryzacji. Weryfikacja występowania zapisów o innowacjach społecznych w lokalnych strategiach polegała na prostym wyszukaniu w ich treści konkretnych słów (fraz) odnoszących się w swoim znaczeniu do ogólnej kategorii innowacji społecznych.

W trakcie przeprowadzonej analizy uzyskano 177 SRG oraz 183 SRPS na 226 gmin w Wielkopolsce. W przypadku części JST uzyskano informacje o braku aktualnych dokumentów, zdarzały się też

¹ Inkubator Innowacji Społecznych

² por.: Doradztwo Społeczne i Gospodarcze, *Polityka równości szans i zasada partnerstwa w dokumentach strategicznych samorządu lokalnego województwa wielkopolskiego*, publikacja na podstawie ekspertyzy wykonanej na zlecenie Wielkopolskiego Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego, Poznań 2015

sytuacje, w których nie znaleziono żadnej informacji o dokumencie strategicznym – aktualnym bądź nieaktualnym lub dostępne w internecie były tylko dokumenty nieaktualne. Część analizowanych dokumentów dotyczyła poprzedniej perspektywy finansowej a więc lat 2013 oraz 2017-2020. Wiele innowacji powstało na przestrzeni kilku lat i nie zawsze były wskazane w dokumentach, które powstawały. W okresie powstawania większości z analizowanych dokumentów (perspektywy pięciu i dziesięcioletnie dokumentów), świadomość dotycząca istnienia innowacji społecznych i możliwości ich wprowadzania w JST była niska. Dużą rzadkością są dokumenty wyróżniające się formą i treścią ponad pozostałe, takie jak np. strategie rozwoju Konina i Poznania. Odtwórczość i brak szerszej refleksji nad strukturą strategii powodują powstawanie niekompletnych dokumentów. Zapisy o innowacjach społecznych są w większości dokumentów na bardzo ogólnym poziomie - opis stanu faktycznego w gminach oraz wskazywanie realizowanych inicjatyw lokalnych również tych w przyszłej perspektywie.

Kolejnym etapem badania było telefoniczne badanie ankietowe przeprowadzone z przedstawicielami 226 gmin w województwie wielkopolskim. W badaniu wzięło udział 220 z 226 gmin. Sześć gmin odmówiło wzięcia udziału w ankiecie. Ankieter kontaktował się z przedstawicielami gmin, którzy odpowiadali na pytania drogą telefoniczną. Odpowiedzi zapisywano w arkuszu on-line. Dzięki temu powstała baza odpowiedzi na podstawie, której zostały policzone częstości występowania odpowiedzi oraz został przygotowany raport ilościowy: wykresy i tabele, które zostały opisane w niniejszym raporcie.

Pośród respondentów biorących udział w badaniu telefonicznym najliczniejszą grupę stanowiły gminy wiejskie (114), w dalszej kolejności miejsko-wiejskie (86) i miejskie (17). W badaniu wzięły udział trzy miasta na prawach powiatu (Kalisz, Konin, Poznań). Największą grupę badanych stanowili przedstawiciele gmin do 10 tysięcy mieszkańców (136). W dalszej kolejności gmin od 10 do 25 tysięcy mieszkańców (56), od 25 do 50 tysięcy mieszkańców (21), od 50 do 100 tysięcy mieszkańców (5) oraz powyżej 100 tysięcy mieszkańców (2). Większość ankietowanych pełniła stanowisko kierownika ośrodków pomocy społecznej (135 osób), w następnej kolejności pracownicy socjalni (21 osób) oraz sekretarze gminni (19 osób) i zastępcy osób zarządzających OPS (13 osób). Pod względem liczebności, największą grupę stanowiły osoby pracujące w sektorze pomocy społecznej powyżej 25 lat (44 osoby), następnie posiadające staż pracy 3-5 lat (43 osoby) oraz pracownicy legitymujących się stażem do dwóch lat (42 osoby). Ponad 1/3 grupy stanowiły osoby ze stażem 16-25 lat (31 osób) oraz 11-15 lat (33 osoby).

W pierwszej części badania ankietowego respondenci zostali poproszeni o udzielanie odpowiedzi na pytania, które pozwoliły scharakteryzować aktualny stan wiedzy przedstawicieli samorządów gminnych na temat innowacji społecznych. Zapytano przedstawicieli gmin między innymi o przykłady: innowacji społecznych, źródeł informacji na temat innowacji społecznych, dostępnych form wsparcia, osób, organizacji oraz instytucji koordynujących proces tworzenia innowacji społecznych na poziomie gmin. W pierwszej części badania wzięło udział 220 gmin z województwa wielkopolskiego. Pytania o przyszłość projektów innowacyjnych, ich rodzaj oraz źródła finansowania zostały zadane tylko gminom, które zadeklarowały obecnie wdrożone projekty innowacyjne lub we wcześniejszych latach ich realizację - 146 gmin.

Indywidualne wywiady pogłębione zostały przeprowadzone z przedstawicielami gmin do spraw polityki społecznej. Łącznie przeprowadzono 25 wywiadów telefonicznych w pięciu subregionach województwa wielkopolskiego: poznańskim, leszczyńskim, kaliskim, konińskim i pilskim. Rozmówcy zostali wytypowani do wywiadów telefonicznych dzięki wskazaniach w ankiecie telefonicznej realizacji projektów innowacyjnych. Odpowiedzi na pytania podczas rozmów telefonicznych udzielali kierownicy i dyrektorzy OPS/GOPS/MOPS/MOPR, pracownicy socjalni, konsultanci do spraw polityki społecznej w gminie, zastępca burmistrza. Na podstawie uzyskanych informacji zostały skonstruowane odpowiedzi na pytania badawcze, które dotyczyły takich obszarów jak: diagnozowanie potrzeb społecznych mieszkańców, ocenianie dotychczasowych sposobów rozwiązywania lokalnych problemów społecznych w oparciu o kryterium skuteczności, ocenianie dotychczasowych sposobów rozwiązywania lokalnych problemów społecznych w oparciu o kryterium efektywności, zapotrzebowanie na nowe usługi społeczne, obszary, w których można wykorzystać innowacje społeczne, rozwijanie innowacyjnych usług społecznych, gotowość do finansowania, wdrażania i upowszechniania nowych produktów lub usług społecznych, trudności/bariery identyfikowane przez samorządy gminne w kontekście wdrażania innowacji społecznych, zapisy w gminnych dokumentach strategicznych o innowacjach społecznych, nowych usługach i/lub nowych formach wsparcia.

W dalszej kolejności przeprowadzono zogniskowane wywiady grupowe/ dyskusje grupowe (FGI). Podczas rozmów poproszono uczestników o ocenę szans i możliwości wdrażania innowacji społecznych, wskazanie trudności i barier w wdrażaniu innowacji społecznych z perspektywy: organizacji pozarządowych, samorządów, lokalnych grup działania, instytucji społecznych, innowatorów społecznych; wskazanie przykładów dobrych praktyk w tworzeniu ekosystemu wspierającego innowacje społeczne na poziomie samorządu gmin oraz propozycje dobrych praktyk w tworzeniu ekosystemu wspierającego innowacje społeczne na poziomie samorządu gminy.

Zebrane wyniki badań zostały poddane krytycznej opinii podczas warsztatu rekomendacyjnego z przedstawicielami instytucji pomocy społecznej, LGD, stowarzyszeń i pracownikami Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej (Zamawiającego). Do katalogu działań upowszechniających innowacje można zaliczyć przede wszystkim rozwijanie współpracy międzysektorowej, która umożliwia budowanie partnerstw, wymianę doświadczeń, włączanie innych podmiotów i osób do procesu oraz pokonywanie oporu społecznego, który często towarzyszy innowacjom na ich początkowym etapie. Wsparciem dla innowatorów lub podmiotów wdrażających innowacje jest obecność zewnętrznego eksperta. Drugim dyskutowanym pomysłem w kontekście „wypalania się” innowatorów była rola mentora lub brokera innowacji, którego zadaniem byłoby stymulowanie pomysłodawców do działania, podpowiadanie rozwiązań oraz bieżące wsparcie. Wskazywana jest konieczność odciążenia jednostek samorządowych z bieżących działań polegających na pracy socjalnej czy wydawaniu decyzji administracyjnych poprzez wydzielenie w strukturze osoby lub osób odpowiedzialnych za inicjowanie lokalnych działań. Należy jednak zaznaczyć, że jednostki samorządowe, które brały udział w badaniach jako swoich przedstawicieli wskazali pracowników ośrodków pomocy społecznej.

Zgłaszano również potrzebę diagnozy potrzeb mieszkańców. Wskazywano również, że warto doskonalić proces tworzenia polityk publicznych (diagnozy, strategii) i wykorzystywać przy tym innowacyjne narzędzia badawcze.

1. Metodyka badania

Celem głównym badania było zbadanie stanu wiedzy, doświadczenia i gotowości samorządów gminnych województwa wielkopolskiego w obszarze innowacji społecznych, które rozwiązują problemy społeczne doświadczane przez osoby zagrożone wykluczeniem społecznym. Badanie, które składało się z badań ilościowych jak i jakościowych pozwoliło na:

- Identyfikację i charakterystykę aktualnego stanu wiedzy samorządów gminnych na temat innowacji społecznych.
- Diagnozę obecnych uwarunkowań legislacyjnych, wspierających rozwój innowacji społecznych w wymiarze lokalnym i regionalnym.
- Identyfikację i analizę wskaźników wykorzystywanych przez samorzady województwa wielkopolskiego.
- Opis doświadczeń samorządów gminnych w zakresie projektowania lub wdrażania innowacyjnych form rozwiązywania problemów społecznych.
- Ocenę gotowości samorządów gminnych do projektowania, wdrażania i finansowania innowacji społecznych.
- Identyfikację i charakterystykę funkcjonowania innowacji społecznych w wymiarze przestrzennym (mapowanie innowacji społecznych).
- Identyfikację możliwości i barier we wdrażaniu innowacji społecznych z perspektywy lokalnych aktorów społecznych.
- Wypracowanie katalogu rekomendacji w zakresie tworzenia ekosystemu sprzyjającego powstawaniu i wdrażaniu innowacji społecznych na szczeblu gminnym.

W **zakresie podmiotowym** badania objęły: przedstawiciele 220 gmin w województwie wielkopolskim, przedstawiciele władz samorządowych, instytucji pomocy i integracji społecznej, autorów innowacji społecznych, przedstawicielami inkubatorów innowacji społecznych, ośrodków wsparcia ekonomii społecznej oraz otoczenia startupów.

Swoim **zakresem przedmiotowym** badania objęły analizy dokumentów takich jak strategie rozwoju gmin/miast oraz strategie rozwiązywania problemów społecznych.

Czasowy zakres badania objął okres od lipca do listopada 2020r.

Zakres terytorialny – gminy województwa wielkopolskiego.

Zastosowano następujące techniki badawcze w ramach metod ilościowych i jakościowych:

Analiza danych zastanych była pierwszym etapem badania. Zgromadzone strategie rozwoju lokalnego oraz strategie rozwiązywania problemów społecznych gmin województwa wielkopolskiego zostały poddane analizie, dzięki której wskazano, ile gmin posiada wyżej wymienione dokumenty oraz kto jest ich autorem. Analiza desk research pozwoliła również zidentyfikować innowacyjne sposoby rozwiązywania problemów społecznych oraz innowatorów społecznych. Analiza pozwoliła udzielić odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

- a) W jakich miejscach w województwie powstały, były testowane oraz wdrożono innowacje społeczne?
- b) Jaki jest profil działania innowatorów społecznych? Czy są to instytucje publiczne (np. ośrodki pomocy społecznej, domy pomocy społecznej), organizacje pozarządowe, grupy nieformalne, podmioty prywatne, osoby fizyczne?
- c) Czy i w jakim kontekście w gminnych i powiatowych dokumentach strategicznych (strategia rozwoju gminy lub podobna i gminna strategia rozwiązywania problemów społecznych) występują innowacje społeczne?

Ankieta telefoniczna (CATI) - przeprowadzono 220 wywiadów kwestionariuszowych CATI z przedstawicielami samorządów gmin, którzy koordynują politykę społeczną i mają dostateczną wiedzę w tym obszarze – badanie ilościowe miało objąć 100% gmin z terenu województwa wielkopolskiego. Należy nadmienić, że 6 gmin odmówiło udziału w badaniach. Badania CATI pozwoliły udzielić odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

- a) Czy przedstawiciele samorządów gminnych znają przykłady innowacji społecznych?
- b) Czy przedstawiciele samorządów gminnych wiedzą, gdzie poszukiwać informacji na temat innowacji społecznych? Czy mają wiedzę na temat dostępnych form wsparcia?
- c) Czy przedstawiciele samorządów gminnych potrafią wskazać osoby, organizacje i instytucje koordynujące proces tworzenia innowacji społecznych na poziomie lokalnym i regionalnym? Czyją rolę ich zdaniem powinno być rozwijanie usług w formie innowacji społecznych: państwa, samorządu regionalnego, lokalnego, NGO, prywatnego sektora?
- d) Czy samorządy gminne realizowały projekty, programy i/lub zadania w obszarze pomocy i polityki społecznej, które miały charakter innowacyjny? Jakiego rodzaju były to zadania? Na jakie problemy odpowiadały? Dla jakich grup były skierowane? Jakie było źródło ich finansowania? Czy są kontynuowane? Dlaczego tak? Dlaczego nie?
- e) Czy samorządy gminne realizują projekty, programy i/lub zadania w obszarze pomocy i polityki społecznej, które mają charakter innowacyjny? Jakiego rodzaju są to zadania? Na jakie problemy odpowiadają? Dla jakich grup są skierowane? Dlaczego tak? Dlaczego nie?

Telefoniczne wywiady pogłębione (TDI) – łącznie 25 (po 5 TDI w każdym subregionie) z przedstawicielami samorządów gmin, którzy koordynują politykę społeczną i mają dostateczną wiedzę w obszarze spraw społecznych w samorządach, w których powstały, były testowane albo wdrażane innowacje społeczne. Wywiady indywidualne pozwoliły udzielić odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

- a) W jaki sposób samorządy gminne diagnozują potrzeby społeczne swoich mieszkańców? Czy, a jeśli tak, jaka jest gotowość do zmiany obecnego sposobu diagnozowania problemów?
- b) Jak samorządy gminne oceniają dotychczasowe sposoby rozwiązywania lokalnych problemów społecznych w oparciu o kryterium skuteczności? Jak samorządy gminne oceniają

dotychczasowe sposoby rozwiązywania lokalnych problemów społecznych w oparciu o kryterium efektywności?

c) Jakie jest zapotrzebowanie gmin na nowe usługi społeczne? W jakich obszarach tematycznych/problemowych możliwe jest wykorzystanie innowacji społecznych przez samorządy?

d) Czy samorządy gminne planują w najbliższych kilku latach rozwijać innowacyjne usługi społeczne? Jeśli tak to, jakie, w jakim obszarze problemowym? Jeśli nie, dlaczego?

e) Jak samorządy gminne oceniają gotowość do finansowania, wdrażania i upowszechniania nowych produktów lub usług społecznych, które z sukcesem zostały przetestowane?

f) Jakiego rodzaju trudności / bariery identyfikowane są przez samorządy gminne w kontekście wdrażania innowacji społecznych?

g) Czy w gminnych dokumentach strategicznych pojawiają się zapisy o innowacjach społecznych, nowych usługach i/lub nowych formach wsparcia? Dlaczego tak? Dlaczego nie?

Zogniskowane wywiady grupowe – FGI – odbyło się łącznie 5 dyskusji grupowych w trzech różnych subregionach województwa wielopolskiego. Dyskusje odbyły się z:

- autorami innowacji społecznych w województwie wielkopolskim,
- z przedstawicielami inkubatorów innowacji społecznych, ośrodków wsparcia ekonomii społecznej oraz otoczenia startupów (tymczasowych organizacji lub młodych innowacyjnych przedsiębiorstw, poszukujących modelu biznesowego)/ parków naukowo technologicznych,
- przedstawicielami samorządu gminy, lokalnych grup działania, lokalnych organizacji pozarządowych) przedstawicielami jednostek organizacyjnych pomocy społecznej – MOPS/OPS/PCPR, przedstawicielami podmiotów sektora prywatnego.

Wywiady grupowe pozwoliły udzielić odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

a) Jakie są szanse i możliwości w wdrażaniu innowacji społecznych z perspektywy:

- organizacji pozarządowych?
- lokalnych grup działania?
- lokalnego samorządu?
- podmiotu reprezentującego sektor prywatny?
- instytucji pomocy społecznej?
- innowatorów społecznych?
- przedstawicieli inkubatorów innowacji społecznych?

b) Jakie są trudności i bariery w wdrażaniu innowacji społecznych z perspektywy:

- organizacji pozarządowych?
- lokalnych grup działania?
- lokalnego samorządu?
- podmiotu reprezentującego sektor prywatny?
- instytucji pomocy społecznej?

- innowatorów społecznych?
- przedstawicieli inkubatorów innowacji społecznych?

c) Jakie są przykłady dobrych praktyk w tworzeniu ekosystemu wspierającego innowacje społeczne na poziomie samorządu gminy?

d) Jakie są nowe propozycje dobrych praktyk w tworzeniu ekosystemu wspierającego innowacje społeczne na poziomie samorządu gminy?

W każdej z dyskusji brało udział przynajmniej 9 osób.

Warsztat rekomendacyjny, w którym wzięli udział przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego, ośrodków pomocy społecznej, organizacji pozarządowych działających w obszarze pomocy i integracji społecznej, innowatorów społecznych, lokalnych grup działania. Przedstawiciele wszystkich wymienionych grup wzięli udział w warsztacie. Warsztat pozwolił udzielić odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

a) Jak jest zapotrzebowanie samorządów gmin na działania o charakterze upowszechniającym powstałe innowacje społeczne (np. szkolenia, warsztaty, kampanie promocyjne itd.)?

b) Jak jest zapotrzebowanie samorządów gmin na działania o charakterze wspierającym proces powstawania innowacji społecznych (np. doradztwo, szkolenia itd.)?

2. Opis wyników badania

Analiza danych zastanych jest pierwszym etapem – wstępem do prowadzenia badań właściwych. Pozwala nie tylko zapoznać się z kontekstem ewaluacji, ale także z wszystkimi dokumentami istotnymi dla jej przebiegu.

2.1. Analiza *desk research*

Nadrzędnym celem *desk research* było:

- przedstawienie według klucza terytorialnego miejsc (gmin, powiatów) w województwie wielkopolskim, w których powstały, były testowane oraz wdrożone innowacje społeczne,
- dokonanie analizy treści gminnych strategii rozwiązywania problemów społecznych i strategii rozwoju gminy.

Analizą danych zastanych objęte zostały wszystkie jednostki samorządu terytorialnego na terenie wielkopolski tj. gminy miejskie, miejsko-wiejskie i wiejskie – łącznie 226 jednostek samorządu terytorialnego.

Zmapowanie interesujących z punktu widzenia analizy zjawisk (unikatowych jak i powtarzalnych działań) wymagało przygotowania szeregu kartogramów, dzięki którym odbiorca w łatwy sposób może zorientować się w terytorialnym zróżnicowaniu ich występowania.

W przypadku analizy treści lokalnych dokumentów strategicznych pod kątem występowania w nich zapisów na temat innowacji społecznych wykorzystano autorską metodę z powodzeniem

wykorzystaną już w innym opracowaniu uwzględniającym podobne zadanie, powstałym na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego³ (analiza częstotliwości występowania słów kluczowych). Polega ona na dwustopniowej weryfikacji występowania adekwatnych zapisów w analizowanych dokumentach oraz ich dalszej kategoryzacji.

Weryfikacja występowania zapisów o innowacjach społecznych w lokalnych strategiach polegała na prostym wyszukaniu w ich treści konkretnych słów (fraz) odnoszących się w swoim znaczeniu do ogólnej kategorii innowacji społecznych. Wyselekcjonowano, a następnie wyszukiwano w dokumentach poniższe frazy:

- innowacja,
- nowatorski,
- nowoczesny,
- nowy,
- alternatywny,
- rozwiązanie,
- problem.

Po zakończeniu powyżej opisanego etapu analizy treści dokonano przyporządkowania odnalezionych fragmentów strategii poprzez interpretację kontekstu, w jakim występowały dane frazy do jednego z czterech poziomów o zróżnicowanej charakterystyce. Poziomy zostały wyodrębnione i nazwane na podstawie występującego dość powszechnie schematu struktury dokumentów strategicznych (uwzględniającego zazwyczaj takie części wspólne, jak: odniesienie do dokumentów nadrzędnych, opis stanu obecnego, określenie celów i działań na przyszłość). Równocześnie każdy kolejny poziom uznaje się za bardziej istotny od poprzedniego. W tabeli nr 1 zamieszczono opisy każdego z poziomów przyjętych w analizie treści lokalnych dokumentów strategicznych.

Tabela 1. Przyjęty w analizie *desk research* sposób różnicowania i opisywania fragmentów dokumentów strategicznych gmin Wielkopolski

poziom (kod)	znaczenie	opis
A	Dostrzeganie	Treść dokumentu strategicznego zawiera odwołanie do np.: aktów prawnych, przepisów, strategii, dyrektyw, agend unijnych, krajowych, regionalnych. Poziom uwzględnia jedynie występowanie zapisów o innowacjach społecznych, które jedynie zaznaczają pewną ich obecność, lecz bez kontekstu lokalnego, wskazywania konkretnych zjawisk, określania celów czy opisywania działań.
B	Zgłębianie	Treść dokumentu strategicznego zawiera zapisy o innowacjach społecznych w odniesieniu do stanu faktycznego, obecnego. Podawane są przykłady występujących dotychczas zjawisk, wydarzeń oraz realizowanych działań w gminach. Poziom uwzględnia także wnioski wynikające z analizy SWOT dla gmin.

³ por.: Doradztwo Społeczne i Gospodarcze, *Polityka równości szans i zasada partnerstwa w dokumentach strategicznych samorządu lokalnego województwa wielkopolskiego*, publikacja na podstawie ekspertyzy wykonanej na zlecenie Wielkopolskiego Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego, Poznań 2015

poziom (kod)	znaczenie	opis
C	Określanie celów	Treść dokumentu strategicznego zawiera sformułowane ogólne lub bardziej precyzyjne cele rozwojowe gminy związane z innowacjami społecznymi, jak również ogólne wskazania, jak powinna wyglądać lokalna polityka w tym zakresie. Poziom uwzględnia także obecność zapisów o innowacjach społecznych np. w misji i wizji gminy.
D	Planowanie działań	Treść dokumentu strategicznego zawiera zapisy o konkretnych planowanych do wprowadzenia kierunkach działań oraz samych działaniach uwzględniających innowacje społeczne, często w połączeniu z celami rozwojowymi. Wraz z działaniami wskazane mogą zostać także wskaźniki realizacji celów służące monitorowaniu wdrażania działań innowacyjnych.

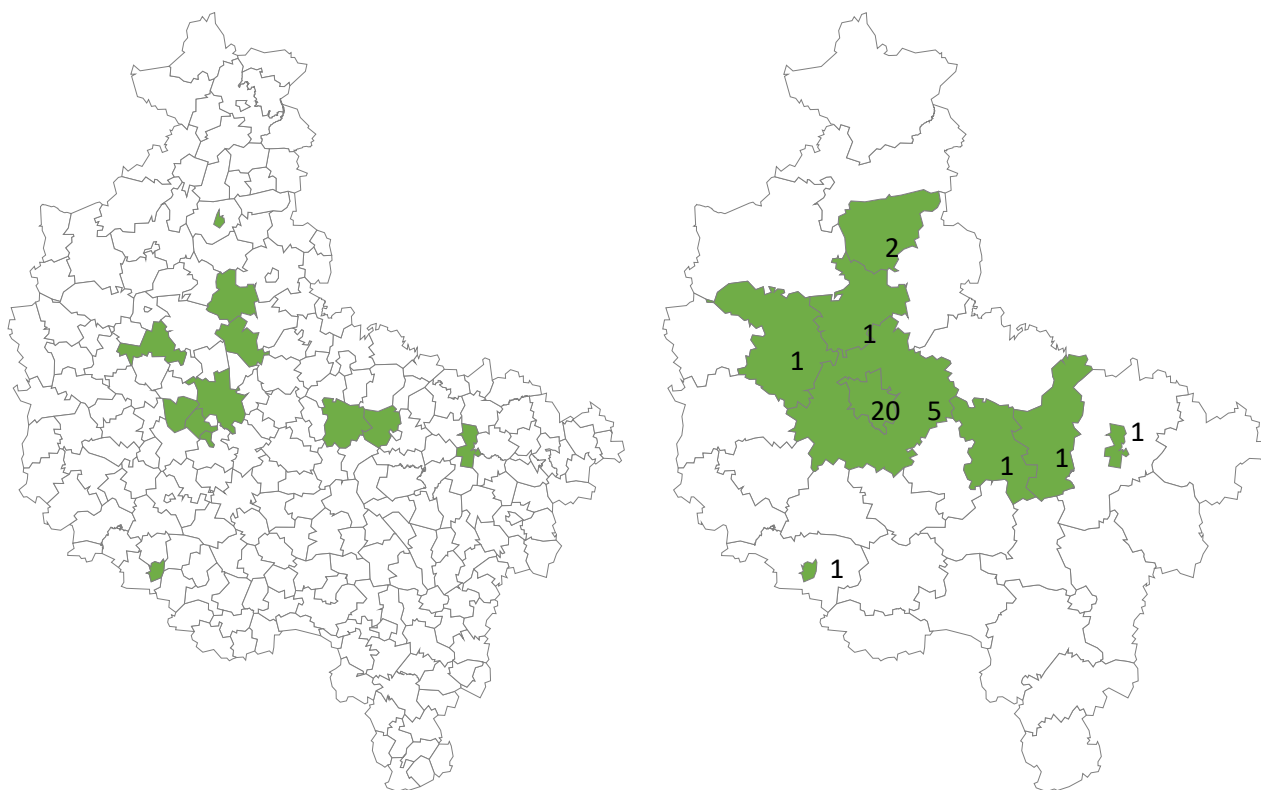
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Doradztwo Społeczne i Gospodarcze, Polityka równości szans i zasada partnerstwa w dokumentach strategicznych samorządu lokalnego województwa wielkopolskiego, *publikacja na podstawie ekspertyzy wykonanej na zlecenie Wielkopolskiego Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego, Poznań 2015.*

2.1.1. Innowacje społeczne w projektach realizowanych w województwie wielkopolskim

W analizie innowacji społecznych obecnych na terenie województwa wielkopolskiego należy w pierwszej kolejności dokonać rozróżnienia na dwa typy podmiotów zaangażowanych w ich tworzenie. Są to: podmioty, które aplikowały o środki finansowe z Europejskiego Funduszu Społecznego na realizację projektów z obszaru innowacji oraz mikroinnowatorzy – grantobiorcy w ramach projektów EFS uwzględniających taką formę wsparcia dla innowacji społecznych.

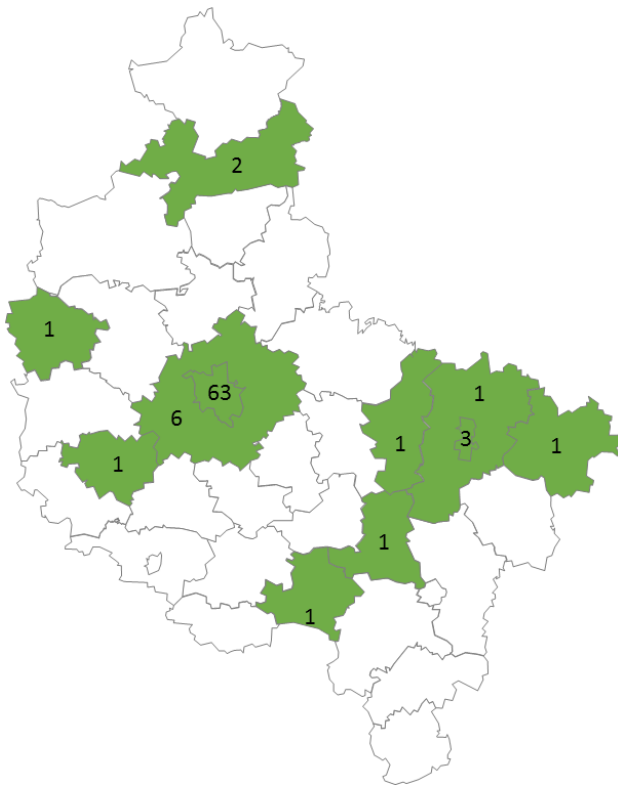
Biorąc pod uwagę kryterium przestrzennego rozkładu podmiotów będących beneficjentami środków finansowych z Europejskiego Funduszu Społecznego należy wskazać na dominującą pozycję miasta Poznania i powiatu poznańskiego pod tym względem. Aż 20 podmiotów, które są beneficjentami ma właśnie siedzibę w stolicy województwa, dodatkowo pięć kolejnych pochodzi z powiatu poznańskiego. Idąc dalej, należy zauważyć, że łącznie 27 podmiotów z 33 projektów pochodzi z subregionu poznańskiego, co jeszcze bardziej podkreśla dominację centralnej części Wielkopolski w tym względzie.

Rysunek 1. Lokalizacje beneficjentów projektów standardowych finansowanych ze środków EFS w latach 2004 – 2020 z województwa wielkopolskiego uwzględniających innowacje społeczne

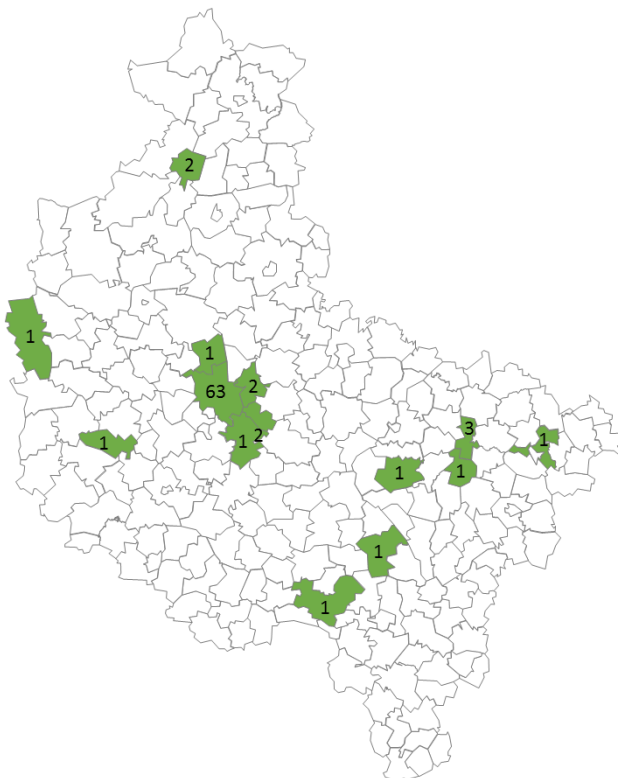

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy desk research.

Analiza klucza terytorialnego mikro innowatorów z PO WER na lata 2014-2020 potwierdza znaczną dominację Poznania, bowiem aż 63 podmioty z tej grupy posiadało w nim swoją siedzibę. Powtarza się także obecność podmiotów z powiatów poznańskiego, pilskiego, słupeckiego i Konina.

Rysunek 2. Lokalizacje beneficjentów mikro innowacji w projektach PO WER 2014-2020 uwzględniających inkubację innowacji społecznych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy desk research.

W całej grupie podmiotów (beneficjenci – realizatorzy projektów EFS oraz mikroinnowatorzy) pochodzących z badanego województwa 45% stanowili przedstawiciele III sektora, w tym w większej mierze fundacje (35 podmiotów), rzadziej stowarzyszenia (16 podmiotów). Co czwarty projekt

realizowany był przez przedsiębiorstwa, szczególnie duży odsetek stanowiły one w przypadku beneficjentów projektów EFS. Osoby fizyczne obecne były jedynie w realizacji mikro innowacji, jednak pozwoliło to i tak na uplasowanie się na trzeciej pozycji z 18% projektów. Przedstawicielstwo samorządów to łącznie obecność zaledwie 7 podmiotów, a mianowicie, jako beneficjenci projektów EFS: miasto Konin, gmina Komorniki, gmina miejska Chodzież, ROPS w Poznaniu, PCPR we Wrześni oraz, jako mikroinnowatorzy: Dom Pomocy Społecznej w Pleszewie i Miejsko - Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Zagórowie.

Analizowane projekty innowacyjne zdecydowanie najczęściej dotyczyły dwóch obszarów interwencji, czyli szeroko pojętej integracji społecznej (75 projektów) oraz rynku pracy (42 projekty). Celem takich projektów było w ogólnym zakresie najczęściej spowodowanie, by grupy pomijane z powodzeniem mogły uczestniczyć w życiu publicznym i były wolne od ryzyka wykluczenia społecznego, na co z kolei duży wpływ ma uzyskanie zatrudnienia, a tym samym zarobków pozwalających na prowadzenie godnego życia. W 17 projektach wiodącym tematem była edukacja, w tym wyposażenie uczniów szkół, lecz także osób dorosłych, w niezbędne kompetencje, co miało przełożyć się na zminimalizowane ryzyka wykluczenia społecznego tych osób w przyszłości. Warto zauważyć projekty, które zakładały tworzenie innowacji społecznych z użyciem rozwiązań technologicznych i informatycznych, które często same w sobie również są innowacyjne. Takich przedsięwzięć było 16, w tym 14 mikro innowacji. Kilka projektów innowacyjnych skupiało się na wsparciu instytucji, a nie pojedynczych osób, konkretnie dotyczyło to funkcjonowania organizacji pozarządowych i samorządów – innowacje miały sprawić, by takie podmioty były bardziej efektywne w działaniu i potrafiły lepiej odpowiadać na pojawiające się problemy społeczne

Innowacje społeczne to sposób interwencji obliczony na wsparcie grup zagrożonych lub doświadczających różnego rodzaju wykluczenia społecznego. I to właśnie one dominują wśród adresatów przeanalizowanych projektów innowacyjnych w Wielkopolsce. Najczęściej wsparcie było kierowane do osób z niepełnosprawnościami, zarówno w kontekście osób pracujących lub po prostu, jako chorych czy z uszczerbkiem na zdrowiu, które nie mają możliwości z różnych względów w pełni korzystać np. z usług publicznych. Druga najczęściej wspierana grupa to osoby bez pracy (adresaci wsparcia w 1/5 projektów) wspomagana w celu aktywnego włączenia w rynek pracy lub wzmocnienia swojej pozycji na nim. Nieco rzadziej wspierani byli seniorzy (łącznie 19 projektów), szczególnie poprzez mikro innowacje wspomagające ich integrację społeczną, walkę z wykluczeniami (np. na rynku pracy czy w wirtualnym świecie). W związku z obecnością projektów z obszaru edukacyjnego relatywnie często, jako adresaci wsparcia pojawiali się uczniowie szkół i dzieci, niekiedy w bardziej szczegółowym dookreśleniu uwzględniającym młode osoby z niepełnosprawnościami lub ogólnie zagrożonych wykluczeniem społecznym. Wśród adresatów wsparcia (przedmiot interwencji w ramach projektów dotyczył rozwiązań na rzecz tych grup) znaleźli się także między innymi przedstawiciele III sektora: organizacje pozarządowe (8 projektów) i liderzy lokalni (2 projekty), podmioty i osoby reprezentujące rynek pracy: pracownicy (13 projektów) i przedsiębiorcy (9 projektów) oraz jednostki samorządu terytorialnego (5 projektów).

Charakter innowacji w projektach jest zróżnicowany w zależności od adresatów wsparcia oraz obszaru podejmowanej interwencji. Należy także zwrócić uwagę na różnice w proponowanych rozwiązaniach innowacyjnych w kolejnych latach. Pewne innowacje stają się po czasie standardem, o ile zostały zaplanowane i wdrożone w sposób pozwalający na ich efektywne upowszechnianie w szerszym zakresie.

W przypadku najwcześniej procedowanych przedsięwzięć w ramach Inicjatywy EQUAL, widać, że niektóre z rozwiązań są obecnie szeroko znane i z powodzeniem wdrażane, w tym instrumenty

elastycznego modelu pracy (telepraca) oraz rozwiązania instytucjonalne służące reintegracji społecznej, jak centra ekonomii społecznej czy spółdzielnie socjalne. Wtedy były to rozwiązania nowatorskie w Polsce, dziś są czymś stosowanym na szeroką skalę.

Projekty w ramach PO KL szczególnie wprowadzały innowacje natury technologicznej i organizacyjnej. W modelach aktywizacyjnych wykorzystywano narzędzia wirtualne, cyfrowe, co wraz z rozwojem sieci internetowej i szeroko pojętej cyfryzacji pozwalało na szerszy dostęp np. do rynku pracy osobom wcześniej z niego wykluczonym. Kontynuowano także rozwój programów uwzględniających elastyczny model zatrudnienia z grupami docelowymi w postaci osób z niepełnosprawnościami czy rodziców. Innowacje społeczne dotyczyły także modeli wspomagających funkcjonowanie podmiotów z III sektora oraz współpracę międzysektorową. Ich zadaniem było unowocześnienie charakteru działalności organizacji pozarządowych oraz zwiększenie sprawczości takich podmiotów pod kątem ich wpływu na rozwiązywanie lokalnych problemów społecznych.

W kolejnych latach, w przypadku PO WER oraz projektów w ramach WRPO 2014-2020 dużą wagę przywiązano do wsparcia osób z niepełnosprawnościami. Modele wspomagające tę grupę docelową uwzględniały rozwiązania alternatywne wobec działań tradycyjnych instytucji rynku pracy czy zabezpieczenia społecznego. Widoczna jest próba zaktywizowania osób z niepełnosprawnościami dotychczas bardzo często zależnych od inicjatywy aktorów instytucjonalnych. W tym okresie programowania innowacje społeczne dotyczyły także funkcjonowania przedsiębiorstw oraz jednostek oświatowych. W tym wypadku innowacje związane były ze wzmacnianiem kompetencji pracowników, pracodawców czy uczniów, co miało przełożyć się na minimalizację ryzyka wykluczenia społecznego. Wykorzystywano w tym celu doświadczenia zagraniczne oraz rozwiązania cyfrowe i nowości technologiczne.

Również projekty realizowane w ramach konkursów NCBiR opierały się w dużej mierze na innowacjach technologicznych mających przełożenie na funkcjonowanie społeczności, jednocześnie skupiając się na niekiedy zupełnie nowych zagrożeniach i problemach społecznych.

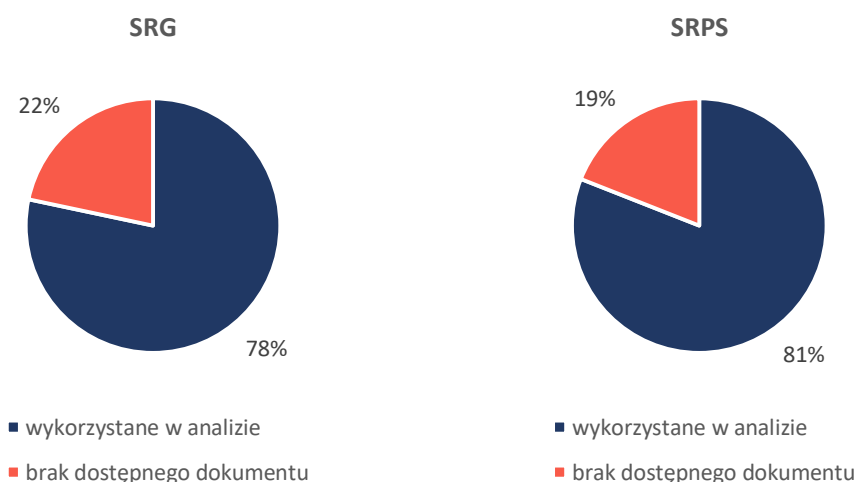
Podsumowując, widoczna jest pewna płynność w stosowanych innowacjach z biegiem lat. Mają na to wpływ zmiany technologiczne, jak i trendy w rozwiązaniach stosowanych np. na rynku pracy czy w funkcjonowaniu III sektora. Udaone innowacje stają się późniejszym standardem i wchodzą do katalogu powszechnych rozwiązań. Typy wdrażanych innowacji są bezpośrednio związane z określonymi grupami docelowymi oraz ogólnym celem wsparcia projektowego. Pojawiające się nowe problemy społeczne i zagrożenia powodują konieczność wypracowania nowych innowacji o charakterze społecznym, w szczególności, kiedy tradycyjne rozwiązania wyczerpują swoją formułę.

2.1.2. Innowacje społeczne w lokalnych dokumentach strategicznych w województwie wielkopolskim

Druga zasadnicza część analizy danych zastanych w swoim zakresie przedmiotowym brała pod uwagę dokumenty dwojakiego rodzaju: strategie rozwoju (gminy) lub równorzędne (np. plany rozwoju lokalnego) oraz strategie rozwiązywania problemów społecznych (lub równorzędne). Podstawowym celem analizy tych opracowań było odnalezienie zapisów o innowacjach społecznych. W dalszej części analizy w celu określenia poszczególnych typów dokumentów zostaną zastosowane skróty: SRG oraz SRPS.

W toku analizy, do dnia 18 września 2020 roku, udało się uzyskać w toku analizy odpowiednio 78% stanu SRG, czyli 177 dokumentów tego typu oraz 81% stanu SRPS, czyli 183 dokumenty. Opracowania pochodziły z przeprowadzonej kwerendy źródeł internetowych (najczęściej portal Biuletynu Informacji Publicznej poszczególnych JST) oraz bezpośredniej wysyłki e-mailowej pochodzącej z urzędów gmin stanowiącej odpowiedź na uprzednią prośbę – zapytanie Wykonawcy o możliwość udostępnienia danego dokumentu. Do analizy wzięto pod uwagę jedynie dokumenty aktualnie obowiązujące. Warto także zaznaczyć, że 12 gmin zadeklarowało w swoich odpowiedziach, że nie posiada SRG, a 4 gminy nie posiadają SRPS.

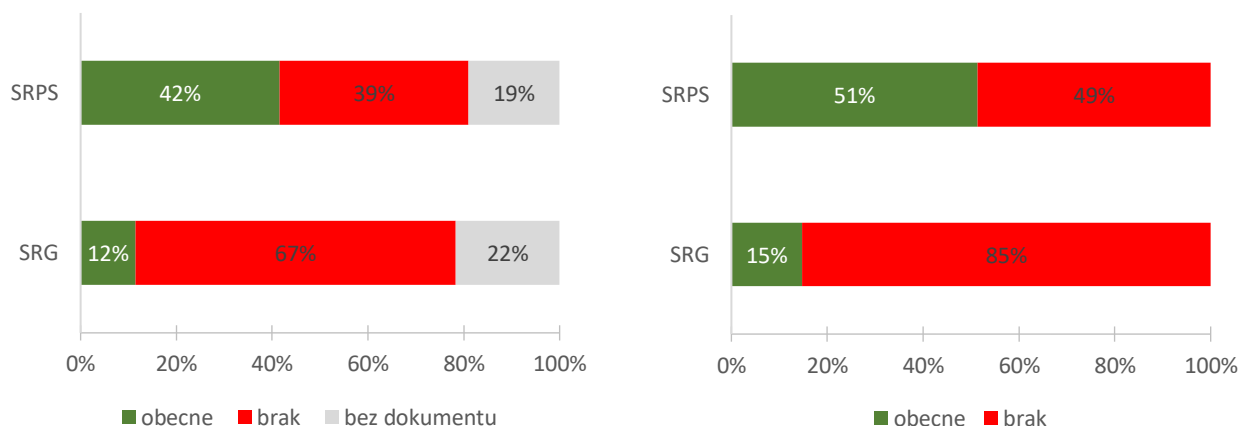
Wykres 1. Odsetek gmin, w przypadku, których udało się dotrzeć do SRG oraz SRPS

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy *desk research*.

Na podstawie pozyskanych dokumentów możliwe było określenie, w ilu przypadkach zastosowano zapisy o innowacjach społecznych. Biorąc pod uwagę ogólną liczbę gmin, należy stwierdzić, że zapisy o innowacjach społecznych zawierało 42% gmin w swoich SRPS oraz tylko 12% gmin w swoich SRG. Jeśli wziąć pod uwagę jedynie gminy, których opracowania były analizowane to zapisy o innowacjach społecznych zostały zawarte w nieco ponad połowie SRPS (51%) oraz w 15% SRG. Dodatkowo, warto wspomnieć, że w 25 analizowanych dokumentach typu SRG (14%) nie padało słowo „innowacje” ani odmiany tego słowa. Identyczna sytuacja dotyczyła 54 analizowanych SRPS (29%).

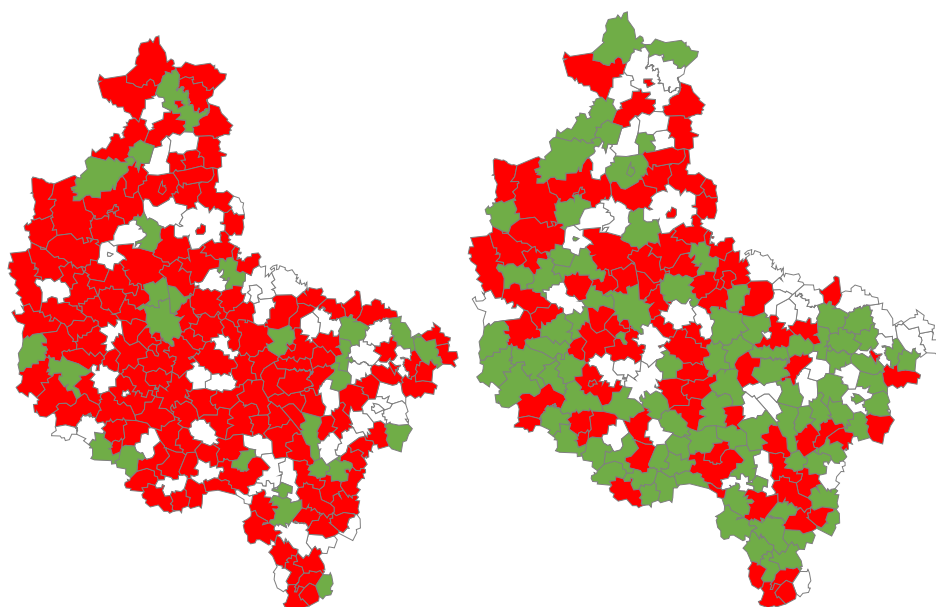
Wykres 2. Obecność zapisów o innowacjach społecznych w lokalnych dokumentach strategicznych gmin województwa wielkopolskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy desk research.

Relatywnie niewielka liczba gmin, które w swoich SRG posiadały zapisy o innowacjach społecznych powoduje, że terytorialnie istnieje dość duże ich rozproszenie na terenie województwa wielkopolskiego. Niewielkie skupiska takich gmin to Poznań i północna część powiatu poznańskiego, Konin i Kalisz wraz z przyległymi gminami. Większa liczba SRPS z zapisami o innowacjach społecznych natomiast wskazuje na nieco większe skupienie gmin na południu regionu (poniżej linii Poznania), zwłaszcza na krańcach zachodnim i wschodnim.

Rysunek 3. Posiadanie zapisów o innowacjach społecznych – rozmieszczenie terytorialne według gmin: SRG (lewo) i SRPS (prawo)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy desk research.

Zapisy o innowacjach społecznych zostały zawarte w 26 analizowanych dokumentach strategicznych, jakimi są strategie rozwoju gmin. Dalszej oceny wymagało to, jaka jest charakterystyka tych zapisów.

Do tego celu posłużono się podejściem analitycznym opisanym na początku podrozdziału dotyczącego *desk research*.

Na tej podstawie określono, że najczęściej w SRG zapisy o innowacjach społecznych występowały na najniższym poziomie A – Dostrzeganie, bowiem dotyczyło to 15 z 26 gmin. Na poziomach wyższych – B oraz C występowały zapisy o innowacjach w SRG 5 gmin. O działaniach w kontekście innowacji społecznych, czyli na poziomie D wyodrębniono zapisy w 8 SRG. Jedynie w przypadku 5 gmin odnotowano bardziej kompleksowe występowanie zapisów o innowacjach społecznych, tj. na więcej niż 1 poziomie. W tej grupie wyróżniają się Poznań oraz gmina Zbąszyń, w których SRG zapisy o innowacjach występowały na 3 poziomach. W żadnym z opracowań nie stwierdzono pełnej kompleksowości, czyli posiadania wzmianek na wszystkich czterech poziomach.

Zapisy o innowacjach społecznych zostały zawarte w 94 analizowanych dokumentach strategicznych, jakimi są strategie rozwiązywania problemów społecznych. Ten zbiór opracowań został poddany dalszej eksploracji jakościowej, tak samo jak to miało miejsce w przypadku SRG.

Na podstawie analizy stwierdzić należy, że najczęściej w SRPS zapisy o innowacjach społecznych występowały na najniższym poziomie A – Dostrzeganie, dotyczyło to 63 z 94 gmin. Po 23 przypadki występowania wzmianek o innowacjach społecznych odnotowano na poziomach C oraz D, z kolei najrzadziej tego typu działania wskazywano na poziomie B – 17 razy. W przypadku 21 gmin odnotowano bardziej kompleksowe występowanie zapisów o innowacjach społecznych, tj. na więcej niż 1 poziomie. W tej grupie wyróżnić należy: Brudzew, Opatówek, Poznań, Ślesin (zapisy o innowacjach występowały na 3 poziomach) i szczególnie: Kołaczkowo, Łądek, Szamotuły, gdzie wzmiankowano o innowacjach społecznych na wszystkich czterech poziomach przyjętych w analizie.

2.1.3. Wnioski

Na podstawie przeprowadzonej analizy danych zastanych na temat realizacji projektów o charakterze innowacji społecznych na terenie województwa wielkopolskiego, jak również występowania zapisów w lokalnych dokumentach strategicznych o tego typu innowacjach, możliwe jest przedstawienie poniższego zestawu wniosków badawczych:

- **Nie wszystkie gminy województwa wielkopolskiego posiadają spisane strategie lokalne lub dokumenty te są trudne dostępne.** W trakcie przeprowadzonej analizy uzyskano 177 SRG oraz 183 SRPS na 226 gmin w Wielkopolsce. W przypadku części JST uzyskano informacje o braku aktualnych dokumentów, zdarzały się też sytuacje, w których nie znaleziono żadnej informacji o dokumencie strategicznym – aktualnym bądź nieaktualnym lub dostępne w internecie były tylko dokumenty nieaktualne. Taka sytuacja może świadczyć o relatywnie niskim stopniu świadomości części przedstawicieli władz samorządowych na temat konieczności planowania długookresowego i przydatności posiadania dokumentów strategicznych. W kontekście przeprowadzonej analizy szczególnie trzeba uwzględnić niski odsetek dostępnych strategii w gminach wiejskich. W zdecydowanej większości przypadków potrzebne dokumenty były dostępne na stronach internetowych JST; zdarzało się jednak, że ich wyszukanie było czasochłonne (zróżnicowane tytułowanie adekwatnych plików, konieczność przeglądania uchwał rady gminy itp.). Takie przypadki ograniczają prawo mieszkańców danej gminy oraz innych osób zainteresowanych do zapoznania się z kierunkami rozwoju JST. Brakuje jednej, kompletnej bazy dokumentów strategicznych wszystkich JST nie tylko na poziomie regionalnym, ale

także krajowym, która pozwoliłaby na szybką weryfikację ich posiadania i przyczyniłaby się do bardziej powszechnego dostępu do informacji publicznej.

- **Na chwilę obecną mała jest obecność zapisów o innowacjach społecznych w lokalnych dokumentach strategicznych w gminach Wielkopolski.** Większość analizowanych dokumentów powstała w latach 2014-2016 z największą ich liczbą zarówno dla SRG, jak i SRPS, powstała w 2016 roku. Mogłoby się wydawać, że obecnie kilkuletnie dokumenty powinny tematykę innowacji społecznych podejmować szerzej, biorąc pod uwagę doświadczenia funduszy europejskich z lat poprzednich oraz funkcjonowanie w ramach PO WER odrębnego działania Innowacje społeczne do 2014 roku. Mimo to, innowacyjność, jako taka nadal jest obecna w dokumentach strategicznych przede wszystkim w odniesieniu do sytuacji gospodarczej, rozwoju przedsiębiorstw czy infrastruktury. Jeżeli już wzmiankuje się innowacje społeczne to ma to raczej charakter powierzchowny i ogólny, często poprzestaje się jedynie na zaznaczeniu obecności tego pojęcia w nadrzędnych dokumentach strategicznych i traktuje się je, jako ogólną wytyczną do prowadzenia polityki społecznej bez podawania konkretów. Zapisy obecne w strategiach cechują się także dość znaczną powtarzalnością, wynikającą z tworzenia takich dokumentów przez wyspecjalizowane podmioty zewnętrzne świadczące usługi między innymi dla JST. Reasumując, w okresie powstawania większości z analizowanych dokumentów, świadomość dotycząca istnienia innowacji społecznych i możliwości ich wprowadzania w JST była niska.
- **Lokalne dokumenty strategiczne powstają przy udziale tych samych podmiotów zewnętrznych.** Analiza dobitnie ukazała, że w wielu strategiach znajdują się identyczne, szablonowe zdania, a nawet identyczne rozdziały. Dużą rzadkością są dokumenty wyróżniające się formą i treścią ponad pozostałe, takie jak np. strategie rozwoju Konina i Poznania. Odtwórczość i brak szerszej refleksji nad brzmieniem strategii powodują, że postawę JST można określić, jako przywiązywanie większej wagi do faktu samego opracowania dokumentu strategicznego niż do zawartych w nim zapisów i możliwości ich przełożenia na praktykę.
- **Brakuje spójności pomiędzy poszczególnymi zapisami o innowacjach społecznych w dokumentach strategicznych.** Do rzadkości należała sytuacja, w której innowacje społeczne pojawiały się w zapisach analizowanych dokumentów na wszystkich czterech poziomach prowadzonej analizy jakościowej. Oczywiście same innowacje społeczne nie są tematem przewodnim lokalnych strategii, jednak wydaje się, że powinno zachowywać się pewną konsekwencję w zapisach, zważywszy, że często wskazywano PO WER, jako jedno z możliwych źródeł finansowania przedsięwzięć mających oddziaływać na sferę społeczną w gminach. Jak już zostało wspomniane, występowanie innowacji społecznych w strategiach często ograniczało się do poziomu dostrzeżenia zagadnienia, rzadziej obejmowała konkretne działania, wyznaczone cele i konkretne działania. Występowanie zapisów związanych z celami i planowanymi do podjęcie krokami rzadko też było poprzedzone pogłębioną analizą stanu faktycznego związanego z innowacjami społecznymi. Wskazuje to na brak konsekwencji przy tworzeniu dokumentów strategicznych.
- **Zapisy o innowacjach społecznych są w większości bardzo ogólne.** Zjawisko dotyczy to zarówno opisu stanu faktycznego w gminach, gdzie niezwykle rzadko przytaczano konkretne inicjatywy realizowane lokalnie, jak również projektowania celów i działań na przyszłość. Autorów strategii zadowalają w głównej mierze ogólne hasła odnoszące się do

szeroko pojętej konieczności działań innowacyjnych, nowatorskich, które mają służyć wsparciu grup pomijanych. Taka sytuacja jest w pewnej mierze zrozumiała, bowiem niezwykle trudno zaplanować konkretne działanie w długiej perspektywie czasowej, a taką przyjmują praktycznie wszystkie analizowane strategie (standardem jest okres programowania około 7 lat). Podawanie ogólnych haseł nie powoduje potencjalnego ryzyka przyszłych niepowodzeń we wdrażaniu strategii.

- **Wdrażanie innowacji społecznych może wciąż się wydawać dla JST procesem trudnym.** Każde rozwiązanie innowacyjne, aby być efektywne musi być przeprowadzone w kilku etapach. Ten stopniowy proces uwzględnia między innymi zaprojektowanie, pilotaż, wdrożenie, monitoring, upowszechnianie. Tak wielostopniowy proces może stanowić barierę dla JST, aby w ogóle myśleć o projektowaniu pewnych przedsięwzięć. Szczególnie, jeżeli w danej gminie brakuje osób z odpowiednią wiedzą i doświadczeniem lub bez wsparcia z innych sektorów. Niemniej jednak, JST mają możliwość wykorzystywania gotowych już rozwiązań wypracowanych na poziomie lokalnym w całej Polsce, jest ich coraz więcej, a niekiedy mogą wymagać tylko niewielkiego dostosowania do lokalnej specyfiki. JST powinny także wykorzystywać potencjał lokalnej społeczności, w tym III sektora. W sytuacji gdy samorząd uzna, że wymaga wsparcia w tworzeniu lub wdrażaniu innowacji może wykorzystać np. instrument finansowania innowacji poprzez otwarte konkursy ofert dla NGO.
- **Innowacyjność jest pojęciem płynnym i zmiennym w czasie.** Jak zostało to przedstawione w podsumowaniu projektów innowacyjnych prowadzonych w regionie w ostatnich 15 latach, wdrażane przedsięwzięcia często bardzo różniły się od siebie i uwzględniały zróżnicowane działania, niekiedy stanowiąc ewolucję pierwotnych pomysłów dostosowanych do bieżących czynników zewnętrznych. Coś, co na początku było innowacją, później może stać się czymś powszechnie stosowanym i już takiej innowacji nie stanowić. Powoduje to pewien kłopot z nadawaniem miana innowacji niektórym rozwiązaniom. W przypadku planowania strategicznego w gminach jest to szczególnie problematyczne zważywszy na względnie szeroki zakres czasowy obowiązywania strategii. Problem ten jest niemal namacalny przy czytaniu niektórych analizowanych dokumentów, gdzie za innowacyjne podaje się przedsięwzięcia dziś już uznawane za powszechnie znane i stosowane.
- **Na charakter innowacji społecznych możliwych do wdrożenia mają wpływ czynniki geograficzne, finansowe, zaplecze kadrowe a także struktura instytucji realizująca działania innowacyjne.** Zmienność innowacji w czasie powodują również elementy niezależne od nich. Aktualne problemy społeczne i demograficzne prawdopodobnie wpłyną też na zmiany w potrzebie wsparcia określonych grup mieszkańców gmin. Jest to kolejne wyzwanie w projektowaniu strategicznym rozwoju lokalnego. Pewne zjawiska już się dzieją lub pogłębiają się, dlatego ich oddziaływanie na lokalne społeczności relatywnie łatwo przewidzieć (by wymienić choćby starzenie się społeczeństwa czy natężenie migracji zarobkowej do Polski). Istnieją jednak również nowe zjawiska dopiero zaznaczające swoją obecność, a których wpływ póki, co trudny jest do określenia, co za tym idzie nie sposób już w tym momencie projektować innowacje społeczne im przeciwdziałające. Do takich czynników zmiany z pewnością można zaliczyć trwającą pandemię COVID-19, a odnosząc się do sytuacji krajowej, przejawy dyskryminacji mniejszości seksualnych oraz ich starania o uwzględnienie należnych praw. Na zmienność tego, co określamy mianem innowacyjnego wpływ mają także zmiany technologiczne. Zauważalny jest wzrost liczby

innowacji w ramach projektów finansowanych z Unii Europejskiej, które uwzględniają wykorzystanie technologii informatycznych. Ich rozwój z pewnością pozwoli na wykonanie coraz to nowszych i efektywnych narzędzi w walce przeciw wykluczeniu.

- **Innowacyjność jest pojęciem płynnym i zmiennym w czasie.** Jak zostało to przedstawione w podsumowaniu projektów innowacyjnych prowadzonych w regionie w ostatnich 15 latach, wdrażane przedsięwzięcia często bardzo różniły się od siebie i uwzględniały zróżnicowane działania, niekiedy stanowiąc ewolucję pierwotnych pomysłów dostosowanych do bieżących czynników zewnętrznych. Coś, co na początku było innowacją, później może stać się czymś powszechnie stosowanym i już takiej innowacji nie stanowić. Powoduje to pewien kłopot z nadawaniem miana innowacji niektórym rozwiązaniom. W przypadku planowania strategicznego w gminach jest to szczególnie problematyczne zważywszy na względnie szeroki zakres czasowy obowiązywania strategii. Problem ten jest niemal namacalny przy czytaniu niektórych analizowanych dokumentów, gdzie za innowacyjne podaje się przedsięwzięcia dziś już uznawane za powszechnie znane i stosowane.
- **Na charakter innowacji społecznych możliwych do wdrożenia mają wpływ czynniki geograficzne, finansowe, zaplecze kadrowe a także struktura instytucji realizująca działania innowacyjne.** Zmienność innowacji w czasie powodują również elementy niezależne od nich. Aktualne problemy społeczne i demograficzne prawdopodobnie wpłyną też na zmiany w potrzebie wsparcia określonych grup mieszkańców gmin. Jest to kolejne wyzwanie w projektowaniu strategicznym rozwoju lokalnego. Pewne zjawiska już się dzieją lub pogłębiają się, dlatego ich oddziaływanie na lokalne społeczności relatywnie łatwo przewidzieć (by wymienić choćby starzenie się społeczeństwa czy natężenie imigracji zarobkowej do Polski). Istnieją jednak również nowe zjawiska dopiero zaznaczające swoją obecność, a których wpływ póki, co trudny jest do określenia, co za tym idzie nie sposób już w tym momencie projektować innowacje społeczne im przeciwdziałające. Do takich czynników zmiany z pewnością można zaliczyć trwającą pandemię koronawirusa, a odnosząc się do sytuacji krajowej, przejawy dyskryminacji mniejszości seksualnych oraz ich starania o uwzględnienie należnych praw. Na zmienność tego, co określamy mianem innowacyjnego wpływ mają także zmiany technologiczne. Zauważalny jest wzrost liczby innowacji w ramach projektów finansowanych z Unii Europejskiej, które uwzględniają wykorzystanie technologii informatycznych. Ich rozwój z pewnością pozwoli na wykonanie coraz to nowszych i efektywnych narzędzi w walce przeciw wykluczeniu.
- **Najczęściej wsparcie projektów innowacyjnych społecznie było dedykowane osobom z niepełnosprawnościami (ruchowa, intelektualna) i dla osób bezrobotnych.** Przy analizie zarówno projektów unijnych, jak i zapisów dokumentów strategicznych zauważa się szczególne nastawienie na te dwie grupy społeczne. Z kolei treść analizowanych strategii pod kątem planowanych celów i działań pozwala stwierdzić, że gminy z województwa planują wspierać przede wszystkim, ponownie, osoby z niepełnosprawnościami, ale także seniorów, osoby uzależnione i rodziny z dziećmi. W kontekście rozwoju innowacyjności społecznej w Wielkopolsce szczególnie nikłe wydaje się natomiast realizowane i planowane wzmocnienie pozycji aktorów instytucjonalnych bez względu na realizowany sektor. Choć niekiedy planowane działania i wyznaczane cele strategiczne uwzględniają w głównej mierze rozwój instytucji publicznych, rzadko wskazuje się na potrzebę współpracy międzysektorowej czy możliwe inicjatywy oddolne. Wydaje się natomiast, że do zwiększenia skali projektowania innowacji społecznych oraz ich efektywności konieczne

jest wzmacnianie kompetencji JST, by stawały się one swego rodzaju liderami w tym zakresie. Dzięki temu gminy mogłyby realizować własne pomysły oraz stanowić wsparcie dla innych aktorów instytucjonalnych.

- **Przyjmując klucz terytorialny w temacie innowacji społecznych dominuje Poznań** (chodzi wyłącznie o liczbę podmiotów/inicjatyw). Stolica Wielkopolski posiada dokumenty strategiczne, których treść w odniesieniu do innowacji społecznych może śmiało stanowić wzór dla innych JST. Poznań jest siedzibą większości podmiotów realizujących w ostatnich latach projekty innowacyjne o charakterze społecznym, jak również w tym mieście realizowanych było, co najmniej kilka projektów tego typu. Widoczny jest także relatywnie duży potencjał powiatu poznańskiego oraz gmin i powiatów na wschodzie Wielkopolski, w tym powiatów: kaliskiego, konińskiego (wraz z Koninem), tureckiego i kaliskiego, ze względu na większą niż w innych miejscach województwa obecność zapisów o innowacjach w strategiach lokalnych oraz szerszą obecność projektów o takim profilu. Na podstawie przeprowadzonej analizy można wyróżnić kilka gmin uznając je równocześnie za swego rodzajów liderów innowacji społecznych. Należą do nich: Poznań, Konin, Szamotuły, Wolsztyn, Chodzież.
- **W Wielkopolsce działają innowatorzy społeczni.** Przyjmując klucz instytucjonalny można wyróżnić te podmioty, które posiadają dużą wiedzę i doświadczenie we wdrażaniu innowacji społecznych. Do takich należy zaliczyć: Stowarzyszenie Na Tak z Poznania, Stowarzyszenie na Rzecz Spółdzielni Socjalnych z Poznania, Barkę, Stowarzyszenie Centrum Promocji i Rozwoju Inicjatyw Obywatelskich PISOP z Leszna i Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej z siedzibą w Poznaniu. Ogólnie, biorąc pod uwagę dotychczasowe projekty innowacyjne społecznie realizowane w Wielkopolsce duży potencjał widoczny jest głównie w III sektorze. Warto także bliżej przyjrzeć się sektorowi prywatnemu, czyli osobom fizycznym i mikroprzedsiębiorstwom z regionu. Ich potencjał szczególnie ujawnił się w kontekście tworzenia mikro innowacji. Zbiorowość ta wydaje się póki, co dość rozproszona i zróżnicowana pod względem charakteru działalności czy posiadanego doświadczenia. Również zbiór informacji na temat niektórych jest ograniczony. Niemniej warto dotrzeć do tych pojedynczych osób lub małych nieformalnych grup, bowiem może w nich tkwić nieodkryty dotąd potencjał.
- **Potencjał JST w kontekście tworzenia innowacji społecznych jest relatywnie niski.** Takie podmioty stanowiły margines zaangażowanych w tworzenie nowych rozwiązań projektowych w ostatnich 15 latach. Samorząd gminny wprost był beneficjentem w zaledwie 3 przypadkach. Były to: Konin, gmina Komorniki oraz gmina miejska Chodzież. Osobna grupa beneficjentów to samorządowe jednostki organizacyjne: PCPR, MGOPS czy DPS. Najbardziej doświadczonym podmiotem jest z pewnością ROPS w Poznaniu, który specjalizuje się głównie w tworzeniu inkubatorów innowacji w regionie.
- **Z racji niskiego potencjału innowacyjnego** w gminach Wielkopolski ponownie trzeba wskazać, że istotne jest wzmacnianie potencjału zarówno całych podmiotów i aktorów instytucjonalnych, jak również warto pamiętać o poziomie niższym, czyli o konkretnych osobach posiadających odpowiedni kapitał, doświadczenie, wiedzę na temat wdrażania innowacji społecznych. Warto zadbać o takie osoby i nie pozwolić na utratę istotnego kapitału ludzkiego. Zwłaszcza przy wymianie kadr w JST i podmiotach im podległych może być to szczególną barierą w dalszych działaniach rozwojowych.

2.2. Ankiety telefoniczne (CATI)

Jednym z kolejnych etapów było badanie telefoniczne badanie ankietowe przeprowadzone z przedstawicielami 226 gmin w województwie wielkopolskim. W badaniu wzięło udział 220 gmin, sześć gmin odmówiło wzięcia udziału w ankiecie.

2.2.1. Charakterystyka próby badawczej

Pośród respondentów biorących udział w badaniu telefonicznym najliczniejszą grupę stanowiły gminy wiejskie (114), w dalsze kolejności miejsko-wiejskie (86) i miejskie (17). W badaniu wzięły udział trzy miasta na prawach powiatu (Kalisz, Konin, Poznań).

Tabela 2. Uczestnicy badania z wykorzystaniem ankiety telefonicznej - typ gminy

typ gminy	liczba	odsetek
wiejska	114	52%
miejsko-wiejska	86	39%
miejska	17	8%
miasto na prawach powiatu	3	1%
ogółem	220	100%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań. N=220

Pośród badanych największą grupę stanowili przedstawiciele gmin do 10 tysięcy mieszkańców (136). W dalszej kolejności gmin od 10 do 25 tysięcy mieszkańców (56), od 25 do 50 tysięcy mieszkańców (21), od 50 do 100 tysięcy mieszkańców (5) oraz powyżej 100 tysięcy mieszkańców (2).

Tabela 3. Uczestnicy badania z wykorzystaniem ankiety telefonicznej - wielkość gminy

wielkość gminy	liczba	odsetek
do 10 tysięcy mieszkańców	136	62%
od 10 do 25 tysięcy mieszkańców	56	25%
od 25 do 50 tysięcy mieszkańców	21	10%
od 50 do 100 tysięcy mieszkańców	5	2%
powyżej 100 tysięcy mieszkańców	2	1%
ogółem	220	100%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań. N=220

Ankieta telefoniczna była adresowana przede wszystkim do przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego. Podkreślić jednak trzeba, że prezydenci miast, burmistrzowie, wójtowie do udziału w badaniach w bardzo dużym stopniu wyznaczyli przedstawicieli Ośrodków Pomocy Społecznej. Odpowiedzialność za innowacyjne rozwiązywanie problemów społecznych jest scedowana na osoby zajmujące się zapewnieniem pomocy i wsparcia j mieszkańcom poszczególnych gmin.

Większość ankietowanych pełniła stanowisko kierownika ośrodków pomocy społecznej (135 osób), w następnej kolejności pracownicy socjalni (21 osób) oraz sekretarze gminni (19 osób) i zastępcy osób zarządzających OPS (13 osób).

Tabela 4. Stanowiska pracy uczestników badania z wykorzystaniem ankiety telefonicznej

stanowisko	liczba	odsetek
kierownik/dyrektor OPS/MGOPS/MOPS	135	61%
pracownicy socjalni (w tym: specjaliści i starsi specjaliści)	21	10%
sekretarz gminy	19	9%
zastępca kierownika/dyrektora OPS/MGOPS/MOPS	13	6%
pracownicy działów finansowych podinspektor ds. funduszy zewnętrznych referent ds. pozyskiwania funduszy zewnętrznych i inwestycji inspektor ds. funduszy zewnętrznych, NGO i promocji referat ds. pozyskiwania środków zewnętrznych skarbnik gminy	5	2%
pracownicy działów ds. społecznych kierownik ds. spraw społecznych naczelnik pionu edukacji i usług społecznych kierownik referatu ds. społecznych pełnomocnik prezydenta ds. rodziny seniorów i osób niepełnosprawnych inspektor wydziału komunikacji społecznej	5	2%
starszy/główny specjalista OPS	4	2%
pracownicy działów ds. promocji inspektor ds. promocji i rozwoju kierownik ds. promocji i rozwoju inspektor ds. promocji kierownik referatu oświaty promocji kultury i sportu	4	2%
główny księgowy OPS/GOPS	3	1%
pracownicy działów administracyjnych kierownik działu administracyjno-gospodarczego pracownik administracyjny kierownik referatu administracji i kadr	3	1%
pozostałe stanowiska wójt gminy kierownik działu aktywności lokalnej kierownik działu MOPS kierownik referatu obsługi inwestorów kierownik działu (x2) archiwista urząd gminy specjalista reintegracji zawodowej	8	4%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań. N=220

Tabela nr 5 przedstawia strukturę stażu pracy ankietowanych. Pod względem liczebności, największą grupę stanowiły osoby pracujące w sektorze pomocy społecznej powyżej 25 lat (44 osoby), następnie posiadające staż pracy 3-5 lat (43 osoby) oraz pracownicy legitymujących się stażem do dwóch lat (42 osoby). Ponad 1/3 grupy stanowiły osoby ze stażem 16-25 lat (31 osób) oraz 11-15 lat (33 osoby).

Tabela 5. Staż pracy uczestników badania z wykorzystaniem ankiety telefonicznej

staż pracy	liczba	odsetek
do 2 lat	42	19%
3-5 lat	43	20%
6-10 lat	27	12%
11-15 lat	33	15%
16-25 lat	31	14%
powyżej 25 lat	44	20%
ogółem	220	100%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań. N=220

2.2.2. Stan wiedzy na temat innowacji społecznych w gminach

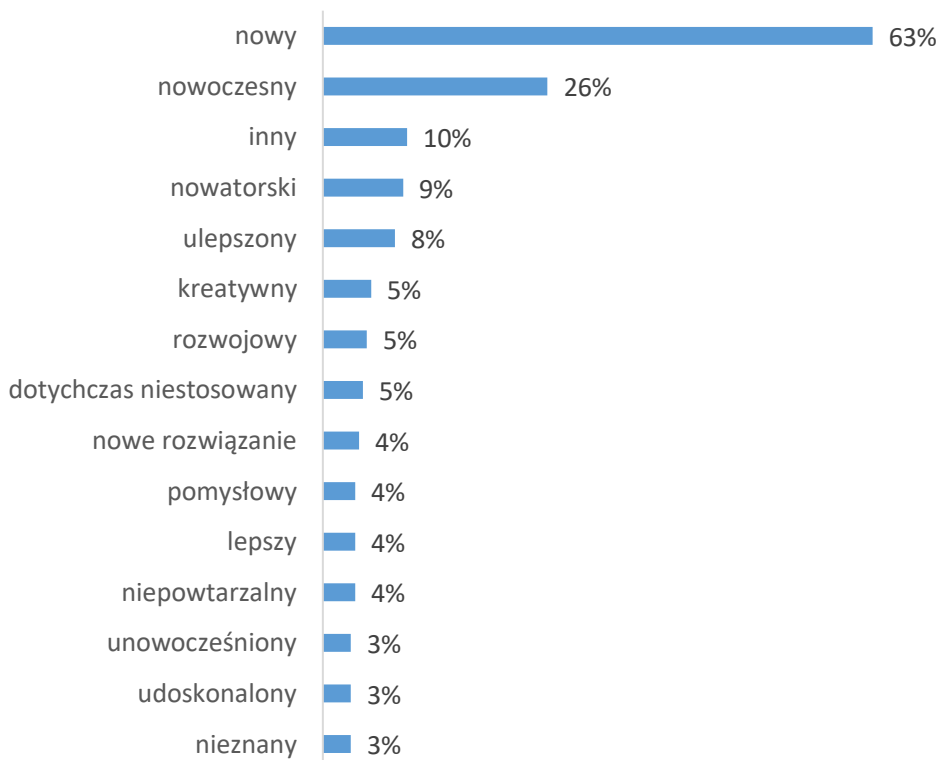
W pierwszej części badania ankietowego respondenci zostali poproszeni o udzielanie odpowiedzi na pytania, które pozwoliły scharakteryzować aktualny stan wiedzy przedstawicieli samorządów gminnych na temat innowacji społecznych. Zapytano przedstawicieli gmin między innymi o przykłady:

- innowacji społecznych,
- źródeł informacji na temat innowacji społecznych,
- dostępnych form wsparcia,
- osób, organizacji oraz instytucji koordynujących proces tworzenia innowacji społecznych na poziomie gmin.

W pierwszej części badania wzięło udział 220 gmin z województwa wielkopolskiego. Pytania o przyszłość projektów innowacyjnych, ich rodzaj oraz źródeł finansowania zostały zadane tylko gminom, które zadeklarowały obecnie wdrożone projekty innowacyjne lub we wcześniejszych latach ich realizację - 146 gmin.

Badani zostali zapytani o skojarzenia z pojęciem „innowacyjny”. 63% ankietowanych wskazało, że kojarzy się to z pojęciem „nowy”, w dalszej kolejności ze słowem: „nowoczesny” – 26% oraz „inny” – 10%. Pytanie to miało charakter wielokrotnego wyboru a respondenci mogli wskazać 3 określenia kojarzące się pojęciem „innowacyjny”.

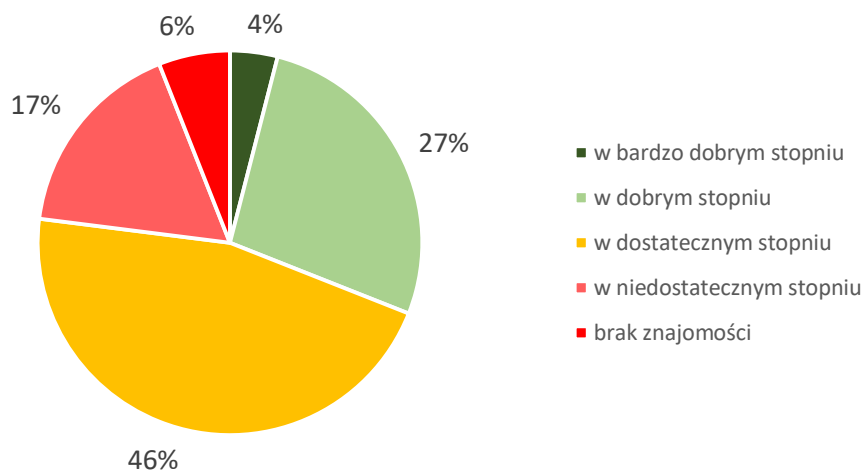
Wykres. 1. Skojarzenia z pojęciem innowacyjny

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań. Odpowiedzi nie zsumują się do 100.

Badani zostali poproszeni o ocenę w skali od 1 (brak znajomości) do 5 (w bardzo dobrym stopniu), w jakim stopniu jest im znane pojęcie „innowacji społecznych”. Znajomość tego pojęcia w dostatecznym stopniu deklaruje 45,9% respondentów jak i w dobrym stopniu – 27,3%. W bardzo dobrym stopniu – 3,6%. Niedostateczny stopień (16,8%) oraz brak znajomości (6,4%) stanowi ponad 1/5 wszystkich odpowiedzi.

Wykres. 2. Ocena znajomości pojęcia „innowacje społeczne”

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań. N=220.

Tabela nr 6 przedstawia procentowy rozkład odpowiedzi w podziale na typ gmin, wielkość gmin, poziom wydatkowania na politykę społeczną oraz staż pracy respondenta. Przedstawiciele miast na prawach powiatu w stopniu dobrym (67%) oraz dostatecznie dobrym (33%) wskazali znajomość pojęcia – innowacje społeczne. Gminy miejskie oceniły znajomość pojęcia w stopniu dostatecznym (29%), dobrym (18%) oraz bardzo dobrym (6%). Gminy miejsko-wiejskie oceniły, że znają pojęcie w dostatecznym stopniu (50%), dobrym stopniu (29%). Na podstawie uzyskanych danych można stwierdzić, że pojęcie „innowacji społecznych” jest znane w dobrym stopniu w miastach i w dostatecznym stopniu w mniejszych miejscowościach i gminach wiejskich.

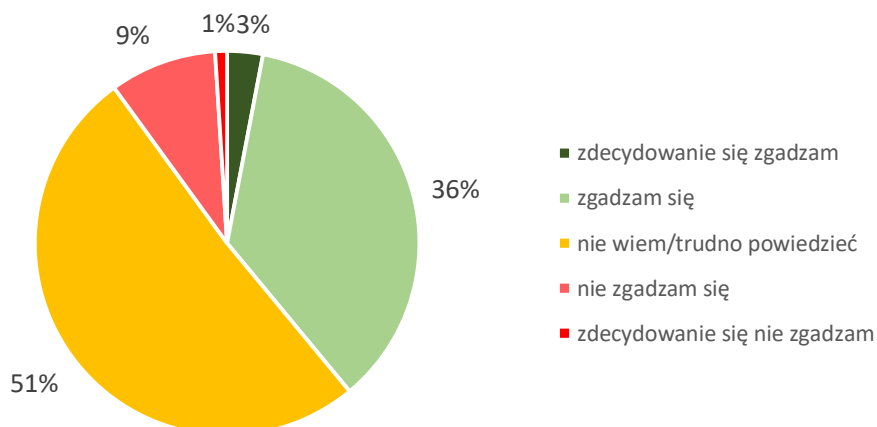
Tabela 6. Ocena znajomości pojęcia: „innowacje społeczne”

kryterium	w bardzo dobrym stopniu	w dobrym stopniu	w dostatecznym stopniu	w niedostatecznym stopniu	brak znajomości
typ gminy					
miasto na prawach powiatu	-	67%	33%	-	-
miejska	6%	18%	29%	35%	12%
miejsko-wiejska	2%	29%	50%	10%	8%
wiejska	4%	25%	46%	20%	4%
wielkość gminy					
do 10 tysięcy mieszkańców	4%	24%	43%	21%	7%
od 10 do 25 tysięcy mieszkańców	4%	32%	52%	7%	5%
od 25 do 50 tysięcy mieszkańców	-	24%	52%	19%	5%
od 50 do 100 tysięcy mieszkańców	-	20%	40%	20%	20%
powyżej 100 tysięcy mieszkańców	-	100%	-	-	-
poziom wydatkowania budżetu na politykę społeczną					
49% - 60%	-	11%	44%	44%	-
61% - 72,3%	6%	31%	44%	11%	8%
72,4% - 75,1%	5%	28%	37%	23%	7%
75,15% - 78%	5%	25%	55%	7%	9%
78,1% - 80,8%	-	23%	50%	20%	7%
80,9% - 86%	5%	32%	43%	18%	2%
staż na stanowisku					
do 2 lat	2%	29%	40%	26%	2%
3-5 lat	2%	28%	42%	21%	7%
6-10 lat	-	22%	67%	7%	4%
11-15 lat	9%	24%	33%	18%	15%
16-25 lat	6%	19%	52%	16%	6%
powyżej 25 lat	2%	34%	48%	11%	5%
razem	4%	27%	46%	17%	6%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań. N=220

Respondenci zostali poproszeni o deklarację, czy zgadzają się z następującym stwierdzeniem: *znam zróżnicowane formy innowacji społecznych, które mogą zostać wykorzystane na poziomie samorządu gminnego*. Ponad połowa respondentów wskazała odpowiedź: *Nie wiem/trudno powiedzieć* (50,9%). Natomiast 36,4% badanych zgodziło się z wyżej wskazanym stwierdzeniem. Tylko 8,2% ankietowanych zadeklarowało, że nie zgadza się z tym stwierdzeniem.

Wykres. 3. Zgodność ze stwierdzeniem: „znam zróżnicowane formy innowacji społecznych, które mogą zostać wykorzystane na poziomie samorządu gminnego”

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań. N=220.

Przedstawiciele miast na prawach powiatu zgodzili się z tym stwierdzeniem w 67% oraz ponad 1/3 nie ustosunkowała się do tego zdania. Przedstawiciele gmin miejskich w 65% nie potrafili jednoznacznie zgodzić się ze stwierdzeniem, 29% zgodziło się z nim a 6% zdecydowanie się z nim zgadzała. Ankietowani z gmin miejsko-wiejskich zdecydowanie zgadzali się ze stwierdzeniem w 5%, zgadzali się w 33%, natomiast 49% nie potrafiła ustosunkować się do tego zdania. Wskazano też, nie zgodzenie się ze stwierdzeniem – 13%. Badani z gmin wiejskich zgadzali się ze stwierdzeniem w 39%, nie wyraziło opinii 51%, 7% się nie zgodziło a 2% zdecydowanie się nie zgodziło ze stwierdzeniem. Badani wskazywali w większości zgodzenie się ze stwierdzeniem albo niezdecydowanie (nie wiem/trudno powiedzieć).

Tabela 7. Zgodność ze stwierdzeniem dotyczącym znajomości zróżnicowania formy innowacji społecznych, które mogą zostać wykorzystane na poziomie samorządu gminnego.

kryterium	zdecydowanie się zgadzam	zgadzam się	nie wiem/trudno powiedzieć	nie zgadzam się	zdecydowanie się nie zgadzam
typ gminy					
miasto na prawach powiatu	-	67%	33%	-	-
miejska	6%	29%	65%	-	-
miejsko-wiejska	5%	33%	49%	13%	1%
wiejska	2%	39%	51%	7%	2%
wielkość gminy					
do 10 tysięcy mieszkańców	2%	31%	56%	9%	2%
od 10 do 25 tysięcy mieszkańców	4%	48%	39%	9%	-
od 25 do 50 tysięcy mieszkańców	5%	33%	52%	10%	-
od 50 do 100 tysięcy mieszkańców	20%	20%	60%	-	-
powyżej 100 tysięcy mieszkańców	-	100%	-	-	-
poziom wydatkowania budżetu na politykę społeczną					

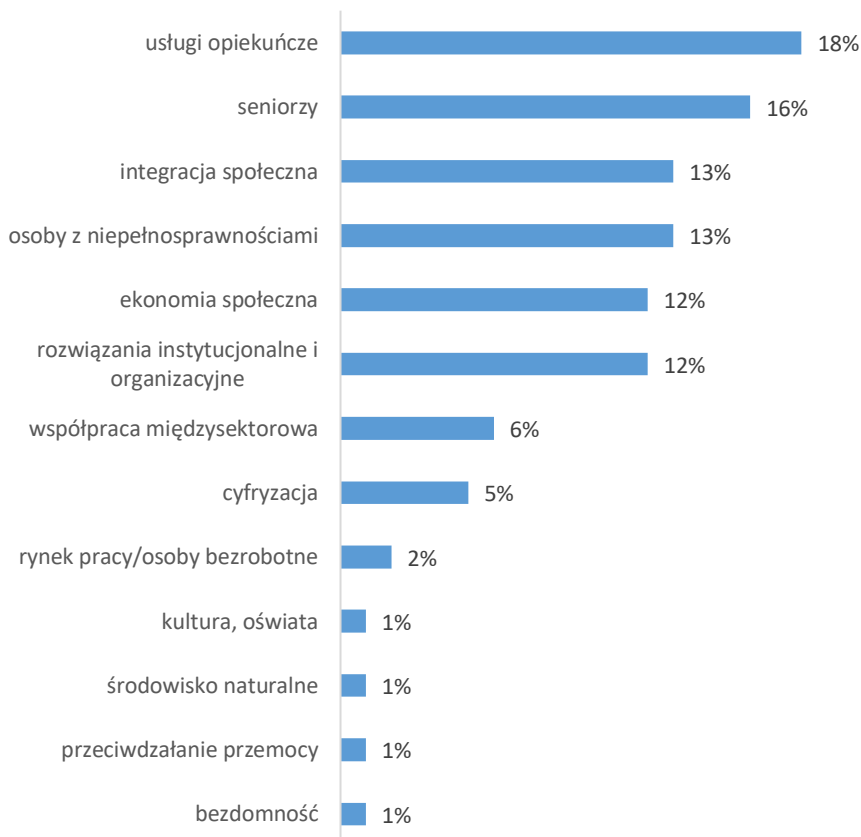
kryterium	zdecydowanie się zgadzam	zgadzam się	nie wiem/trudno powiedzieć	nie zgadzam się	zdecydowanie się nie zgadzam
49% - 60%	-	44%	44%	11%	-
61% - 72,3%	3%	39%	53%	6%	-
72,4% - 75,1%	-	33%	56%	9%	2%
75,15% - 78%	5%	34%	48%	9%	5%
78,1% - 80,8%	7%	25%	61%	7%	-
80,9% - 86%	2%	48%	39%	11%	-
staż na stanowisku					
do 2 lat	5%	40%	45%	7%	2%
3-5 lat	2%	42%	47%	9%	-
6-10 lat	4%	44%	41%	11%	-
11-15 lat	-	21%	67%	12%	-
16-25 lat	-	23%	61%	10%	6%
powyżej 25 lat	7%	41%	48%	5%	-
razem	3%	36%	51%	9%	1%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań. N=220

Wykres nr 4 przedstawia wskazane przez ankietowanych obszary lub grupy docelowe, względem których według ich wiedzy stosowane były lub są innowacje społeczne na poziomie gminy.. Najczęściej wskazywanymi obszarami innowacji, które wskazywali badani byli: usługi opiekuńcze (18%), działania na rzecz seniorów (16%), integracja społeczna (13%) oraz działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami (13%). W dalszej kolejności wskazano ekonomię społeczną (12%) oraz rozwiązania instytucjonalne i organizacyjne zwiększające efektywność prowadzenia polityki społecznej⁴ – obydwie kategorie zaproponowane przez 12% ankietowanych. Warto też dodać, że respondenci w zasadzie nie potrafili wskazać konkretnych nazw realizowanych projektów, raczej operowali ogólnymi sformułowaniami.

⁴ Wśród przykładów takich działań wskazywanych przez respondentów należy wymienić m.in.: badania i programy pilotażowe, nowe rozwiązania z zakresu usług opiekuńczych, nowe sposoby pracy w OPS, nowe technologie i metody pracy socjalnej, przebudowa systemu pomocy społecznej, restrukturyzacja OPS, wprowadzenie nowych usług społecznych, zarządzanie wiekiem.

Wykres. 4. Przykłady innowacji społecznych oraz grup objętych tego rodzaju wsparciem

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań. N=220

Tabela nr 8 przedstawia kategorie tematyczne w obszarze innowacji społecznych, które zostały wskazane przez ankietowanych. Odpowiedzi zostały zaklasyfikowane do odpowiednich obszarów i poddane analizie w podziale na typ i wielkość gminy a także poziom wydatkowania budżetu na politykę społeczną. Pytania miało charakter wielokrotnego wyboru a wyniki nie zsumują się do 100. W miastach na prawach powiatu wskazano cztery obszary, z innowacjami społecznymi: usługi opiekuńcze i osoby z niepełnosprawnościami (po 67%) oraz seniorzy i polityka społeczna (po 33%). W gminach miejskich obszarów wskazanych, jako te, w których prowadzi się innowacyjne rozwiązania jest dwa razy więcej. Uwagę zwraca liczba obszarów kojarzonych z innowacją społeczną w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich.

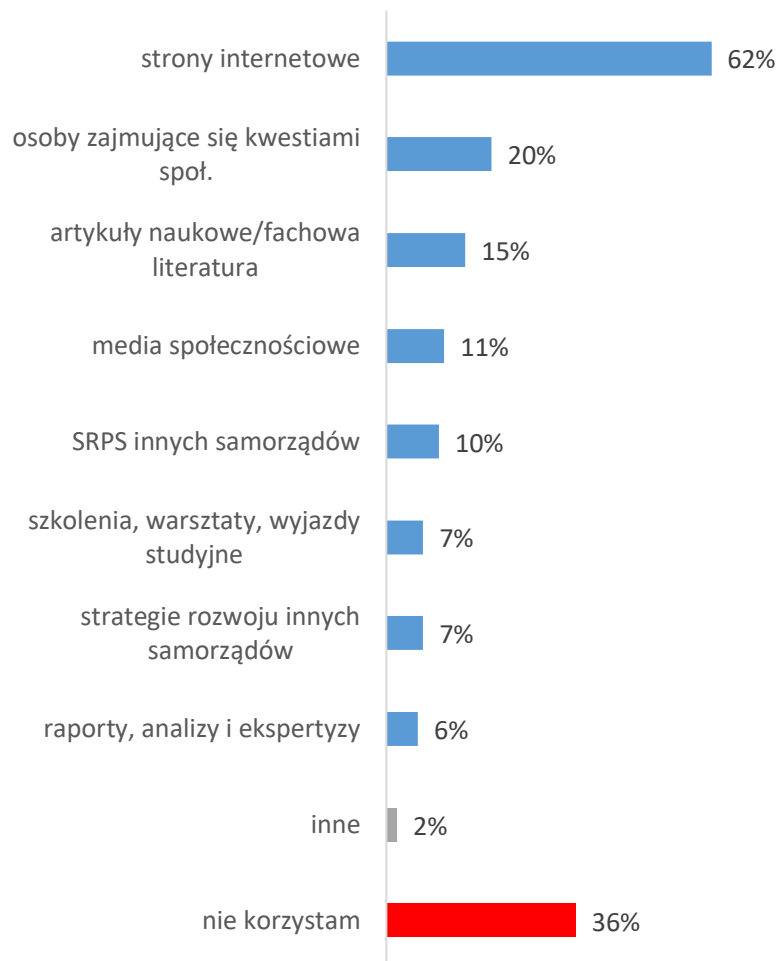
Tabela 8. Przykłady innowacji społecznych oraz grup objętych tego rodzaju wsparciem

kryterium	usługi opiekuńcze	seniorzy	integracja społ.	osoby z niepełnosprawnościami	ekonomia społ.	polityka społ.	współpraca międzysekt.	cyfryzacja	rynek pracy/bezrob.	kultura, oświata	środo-wisko natur.	przeciwdz. przemocy	bezdomność
typ gminy													
miasto na prawach powiatu	67%	33%	-	67%	-	33%	-	-	-	-	-	-	-
miejska	24%	12%	12%	29%	18%	24%	12%	12%	-	-	-	-	-
miejsko-wiejska	21%	24%	16%	13%	12%	10%	6%	6%	2%	2%	1%	1%	-
wiejska	18%	15%	14%	12%	16%	14%	6%	4%	3%	-	1%	1%	2%
wielkość gminy													
do 10 tysięcy mieszkańców	15%	15%	15%	13%	13%	11%	4%	4%	3%		1%	1%	1%
od 10 do 25 tysięcy mieszkańców	23%	29%	14%	9%	16%	13%	5%	5%	2%	4%	2%	2%	2%
od 25 do 50 tysięcy mieszkańców	38%	14%	19%	19%	24%	24%	19%	10%	-	-	-	-	-
od 50 do 100 tysięcy mieszkańców	-	-	-	60%	-	60%	20%	20%	-	-	-	-	-
powyżej 100 tysięcy mieszkańców	100%	50%	-	100%	-	-	-	-	-	-	-	-	-
poziom wydatkowania budżetu na politykę społeczną													
49% - 60%	11%	11%	-	11%	33%	-	-	-	-	-	-	-	-
61% - 72,3%	22%	19%	14%	17%	17%	14%	3%	6%	-	-	-	-	-
72,4% - 75,1%	9%	21%	14%	16%	12%	19%	12%	9%	5%	-	-	-	-
75,15% - 78%	14%	20%	23%	18%	14%	9%	2%	2%	5%	-	2%	-	2%
78,1% - 80,8%	34%	16%	14%	9%	18%	14%	9%	2%	-	-		-	2%
80,9% - 86%	23%	18%	11%	14%	7%	16%	7%	9%	2%	5%	2%	5%	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań. N=220

Ankietowani zostali poproszeni o wskazanie źródeł, z jakich korzystają wyszukując informacji na temat innowacji społecznych. Pytania miało charakter wielokrotnego wyboru, ankietowani mogli wskazać kilka źródeł, z których korzystają najczęściej. Najpowszechniejszym źródłem informacji według badanych są strony internetowe (60,9% wszystkich wskazań). W drugiej kolejności zadeklarowano brak korzystania ze źródeł (36,8%), rozmowy z osobami zajmującymi się kwestiami społecznymi (20%), artykuły naukowe/ fachowa literatura (15%), media społecznościowe 10,9%. Jako inne ankietowali wskazali: strategie rozwoju gminy, raporty o stanie gmin, strategie rozwiązywania problemów społecznych, szkolenia i staże, współpraca z różnymi instytucjami działającymi w obszarze polityki społecznej.

Wykres. 5 Źródła informacji o innowacjach społecznych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań. N=220

Tabela nr 9 opisuje korzystanie z źródeł informacji na temat innowacji społecznej w podziale na typ i wielkość gminy. Zarówno w miastach na prawach powiatu jak i gminach miejskich, wiejsko miejskich i wiejskich największy odsetek odpowiedzi, jako źródło informacji wskazano strony internetowe. Warto zaznaczyć, że w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich wskazano najwięcej źródeł informacji.

Tabela 9. Źródła informacji nt. innowacji społecznych

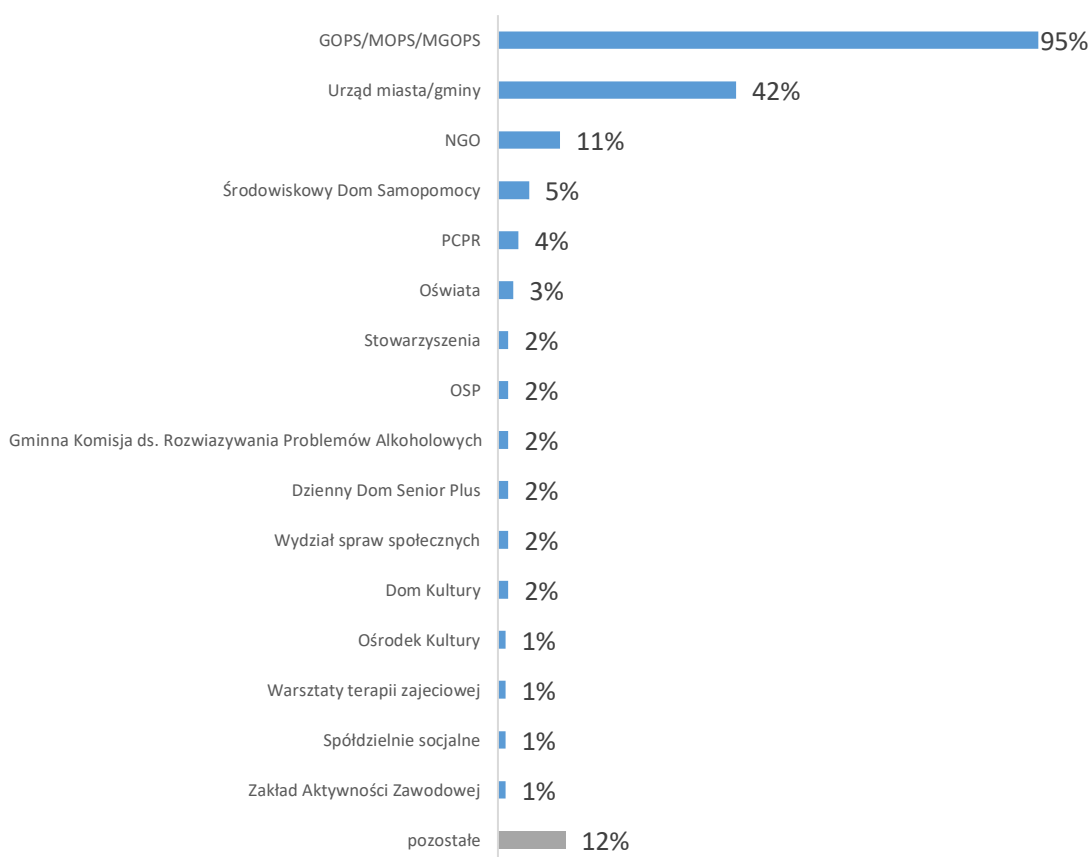
kryterium	strony internetowe	osoby zajmujące się kwestiami społ.	artykuły naukowe/fachowa literatura	media społecznościowe	SRPS innych samorządów	strategie rozwoju innych samorządów	szkolenia, warsztaty, wyjazdy studyjne	raporty, analizy i ekspertyzy	inne	nie korzystam
typ gminy										
miasto na prawach powiatu	67%	33%	-	33%	33%	-	-	-	-	33%
miejska	94%	18%	18%	6%	-	6%	-	-	-	6%
miejsko-wiejska	57%	19%	12%	14%	12%	7%	10%	7%	2%	38%
wiejska	61%	20%	18%	9%	9%	7%	5%	6%	3%	39%
wielkość gminy										
do 10 tysięcy mieszkańców	57%	18%	14%	10%	10%	7%	5%	6%	2%	42%
od 10 do 25 tysięcy mieszkańców	70%	23%	16%	13%	9%	7%	11%	7%	2%	27%
od 25 do 50 tysięcy mieszkańców	67%	19%	24%	14%	5%	5%	10%	5%	5%	33%
od 50 do 100 tysięcy mieszkańców	100%	20%	-	-	-	-	-	-	-	-
powyżej 100 tysięcy mieszkańców	50%	50%	-	50%	50%	-	-	-	-	50%
poziom wydatkowania budżetu na politykę społeczną										
49% - 60%	33%	-	11%	-	-	-	-	-	-	67%
61% - 72,3%	64%	25%	14%	3%	11%	11%	11%	3%	-	36%
72,4% - 75,1%	53%	21%	9%	14%	12%	5%	2%	7%	2%	44%
75,15% - 78%	70%	14%	11%	11%	7%	5%	7%	5%	-	27%
78,1% - 80,8%	61%	20%	20%	11%	11%	11%	2%	9%	5%	36%
80,9% - 86%	66%	23%	20%	16%	9%	5%	14%	7%	5%	32%
staż na stanowisku										
do 2 lat	60%	17%	17%	12%	10%	10%	10%	-	2%	38%
3-5 lat	65%	19%	7%	7%	7%	-	-	7%	5%	35%
6-10 lat	67%	22%	19%	11%	15%	11%	7%	11%	7%	26%
11-15 lat	55%	18%	18%	12%	3%	6%	9%	6%	-	45%
16-25 lat	55%	26%	19%	16%	16%	6%	13%	6%	-	42%
powyżej 25 lat	68%	18%	14%	9%	9%	9%	5%	7%	-	32%
razem	62%	20%	15%	11%	10%	7%	7%	6%	2%	36%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań. N=220

2.2.3. Opinie na temat tworzenia innowacji społecznych w gminach

Respondenci wskazali organy, podmioty, instytucje w gminie odpowiedzialne za działania na rzecz pomocy i polityki społecznej. Pytanie to miało charakter wielokrotnego wyboru. Zdecydowana większość wskazań ankietowanych dotyczących odpowiedzialności na rzecz polityki społecznej dotyczy jednostek organizacyjnych pomocy społecznej (GOPS, MOPS, MGOPS) - 95%, w dalszej kolejności jednostki samorządu terytorialnego (urząd miasta/gminy (42%), organizacje pozarządowe (11%), Środowiskowe Domy Samopomocy (5%), Warsztaty Terapii Zajęciowej (1%), Zakłady Aktywizacji Zawodowej (1%) i Spółdzielnie Socjalnych. Należy wskazać również, że ankietowani wymienili także instytucje kultury takie jak: Dom Kultury, Ośrodek Kultury.

Wykres. 6. Instytucje, podmioty odpowiedzialne za działania na rzecz polityki społecznej w wielkopolskich gminach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań. N=220. Pytanie wielokrotnego wyboru, wyniki nie sumują się do 100%.

Poniższa tabela przedstawia wskazania w podziale na typ gminy, wielkość gminy oraz poziom wydatkowania budżetu na politykę społeczną. Pytanie dotyczyło instytucji, podmiotów odpowiedzialnych za działania na rzecz polityki społecznej w wielkopolskich gminach. Respondenci zarówno w podziale na typ gminy, wielkość gminy oraz wydatki na politykę społeczną w największym stopniu wskazali takie instytucje jak: GOPS/MOPS/MGOPS. W dalszej kolejności wskazano urzędy miasta/gminy – jednak w miastach od 50 do 100 tysięcy mieszkańców te instytucje uzyskały większe poparcie niż instytucje pomocy społecznej. Na trzecim miejscu według wskazań badanych znalazły się instytucje III sektora (NGO) – jednak w miastach powyżej 100 tysięcy mieszkańców miały poparcie na

równi z pomocą społeczną. W gminach miejsko-wiejskich i wiejskich wskazano także Środowiskowe Domy Samopomocy (ŚDS-y), jako podmioty odpowiedzialne za realizację polityki społecznej.

Dostrzec można, że mieszkańcy wsi, małych miast za realizację działań na rzecz polityki społecznej w wielkopolskich gminach wskazują częściej instytucje pomocy społecznej - GOPS/MOPS/MGOPS. Natomiast mieszkańcy dużych miast wskazują NGO oraz urzędy miast i gmin.

Tabela 10. Instytucje, podmioty odpowiedzialne za działania na rzecz polityki społecznej w wielkopolskich gminach

kryterium	GOPS/MOPS/MGOPS	urząd miasta/gminy	NGO
typ gminy			
miasto na prawach powiatu	33%	33%	33%
miejska	59%	38%	3%
miejsko-wiejska	63%	20%	10%
wiejska	62%	31%	5%
wielkość gminy			
do 10 tysięcy mieszkańców	65%	26%	6%
od 10 do 25 tysięcy mieszkańców	62%	30%	6%
od 25 do 50 tysięcy mieszkańców	51%	23%	15%
od 50 do 100 tysięcy mieszkańców	44%	56%	
powyżej 100 tysięcy mieszkańców	50%		50%
poziom wydatkowania budżetu na politykę społeczną			
49% - 60%	57%	36%	7%
61% - 72,3%	60%	32%	5%
72,4% - 75,1%	62%	25%	9%
75,15% - 78%	63%	28%	6%
78,1% - 80,8%	65%	25%	6%
80,9% - 86%	62%	26%	9%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań. N=220

Ankietowani wskazali podmioty, które powinny uczestniczyć w procesie tworzenia innowacji społecznych w gminach województwa wielkopolskiego. Zostali poproszeni o wskazanie ważności tych podmiotów w skali od 1 (zdecydowanie się nie zgadzam) do 5 (zdecydowanie się zgadzam). We wszystkich typach gmin największy procent wskazania otrzymały Ośrodki Pomocy Społecznej (OPS), urzędy gminy, organizacje III sektora (NGO), Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES) oraz Lokalne Grupy Działania (LGD). Jako inne podmioty, które powinny brać udział w procesie tworzenia innowacji badania wskazali: oświatę, służbę zdrowia, parafię, rady sołectkie/koła gospodyń, poradnie psychologiczno-pedagogiczne i zdrowotne. Grupy nieformalne i podmioty prywatne otrzymały najmniej wskazań, co skutkuje średnią oceną nieco ponad 3.

Tabela 11. Podmioty, które powinny uczestniczyć w procesie tworzenia innowacji społecznych w wielkopolskich gminach

kryterium	OPS	urząd gminy	NGO	OWES	LGD	grupy nieformalne	podmioty prywatne	inne
typ gminy								
miasto na prawach powiatu	5,0	5,0	4,7	4,3	3,3	3,0	3,3	
miejska	4,6	4,9	4,5	4,5	4,2	3,4	3,2	
miejsko-wiejska	4,8	4,6	4,3	4,3	4,0	3,4	3,1	3,7
wiejska	4,8	4,6	4,4	4,2	4,0	3,4	3,3	3,9
wielkość gminy								
do 10 tysięcy mieszkańców	4,8	4,6	4,3	4,2	3,9	3,4	3,2	3,6
od 10 do 25 tysięcy mieszkańców	4,8	4,7	4,5	4,4	4,2	3,5	3,4	5,0
od 25 do 50 tysięcy mieszkańców	4,8	4,8	4,6	4,4	3,9	3,0	3,1	4,0
od 50 do 100 tysięcy mieszkańców	4,8	5,0	4,4	4,6	4,2	3,4	3,4	
powyżej 100 tysięcy mieszkańców	5,0	5,0	4,5	4,0	3,0	3,0	3,5	
poziom wydatkowania budżetu na politykę społeczną								
49% - 60%	4,6	4,1	4,8	4,3	4,2	3,9	3,2	
61% - 72,3%	4,7	4,7	4,3	4,3	4,1	3,1	3,3	3,7
72,4% - 75,1%	4,8	4,6	4,3	4,0	4,0	3,4	3,2	3,8
75,15% - 78%	4,7	4,7	4,4	4,3	4,1	3,5	3,3	4,5
78,1% - 80,8%	4,8	4,7	4,5	4,4	3,9	3,4	3,3	3,5
80,9% - 86%	4,8	4,7	4,4	4,4	3,9	3,4	3,1	
razem	4,8	4,6	4,4	4,3	4,0	3,4	3,2	3,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań. N=220

Respondenci wskazali także podmioty, które powinny brać udział w tworzeniu lokalnego systemu wsparcia innowatorów społecznych w gminach. Zostali poproszeni o ocenę w skali od, 1 do 5, które instytucje niezbędne do wsparcia. Na równi oceniono rolę OPS/GOPS/MOPS (4,8) wraz samorządem gminnym (Urząd Miasta i Gminy – 4,8). W dalszej kolejności wskazano Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej (4,6), samorząd wojewódzki (Urząd Marszałkowski – 4,5). Państwo polskie (4,4) i Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie (4,4) zostały ocenione na równym poziomie, jako podmioty wspierające innowatorów społecznych w gminach. Dalej wskazano NGO (4,3) i Samorząd Województwa Wielkopolskiego, samorząd powiatowy (4,3), Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES - 4,2), Lokalne Grupy Działania (LGD - 3,8), grupy nieformalne (3,4) oraz podmioty prywatne (3,3)

Tabela 12. Podmioty, które powinny brać udział w tworzeniu lokalnego systemu wsparcia innowatorów społecznych

kryterium	OPS	samorząd gminny	ROPS	samorząd wojewódzki	państwo	PCPR	NGO	samorząd powiatowy	OWES	LGD	grupy nieformalne	podmioty prywatne	inne
typ gminy													
miasto na prawach powiatu	5,0	5,0	4,3	4,3	4,0	3,7	4,7	4,0	4,7	3,7	3,0	3,3	-
miejska	4,8	4,9	4,4	4,3	4,2	4,4	4,5	4,1	4,5	3,9	3,3	3,4	-
miejsko-wiejska	4,8	4,7	4,6	4,4	4,3	4,3	4,3	4,3	4,2	3,7	3,3	3,2	3,0
wiejska	4,7	4,7	4,6	4,6	4,5	4,4	4,3	4,3	4,2	3,9	3,5	3,4	4,2
wielkość gminy													
do 10 tysięcy mieszkańców	4,7	4,7	4,6	4,6	4,5	4,4	4,2	4,3	4,2	3,8	3,5	3,3	4,0

kryterium	OPS	samorząd gminny	ROPS	samorząd wojewódzki	państwo	PCPR	NGO	samorząd powiatowy	OWES	LGD	grupy nieformalne	podmioty prywatne	inne
od 10 do 25 tysięcy mieszkańców	4,8	4,7	4,6	4,5	4,4	4,3	4,4	4,3	4,3	3,7	3,3	3,3	3,5
od 25 do 50 tysięcy mieszkańców	4,9	4,8	4,5	4,1	3,8	4,1	4,6	4,1	4,4	3,7	3,1	3,2	-
od 50 do 100 tysięcy mieszkańców	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	4,8	5,0	4,8	4,0	3,8	3,8	-
powyżej 100 tysięcy mieszkańców	5,0	5,0	4,0	4,0	3,5	3,0	4,5	3,5	4,5	4,0	3,0	3,5	-
poziom wydatkowania budżetu na politykę społeczną													
49% - 60%	4,6	4,8	4,6	4,7	4,7	4,2	4,4	4,2	4,3	3,9	3,8	3,6	-
61% - 72,3%	4,8	4,8	4,8	4,7	4,4	4,4	4,3	4,4	4,3	3,8	3,2	3,5	5,0
72,4% - 75,1%	4,8	4,7	4,6	4,5	4,5	4,2	4,3	4,0	4,0	3,8	3,4	3,1	4,0
75,15% - 78%	4,7	4,7	4,6	4,6	4,5	4,4	4,2	4,4	4,3	3,9	3,6	3,4	4,0
78,1% - 80,8%	4,8	4,8	4,4	4,3	4,2	4,5	4,3	4,2	4,1	3,7	3,3	3,2	3,0
80,9% - 86%	4,8	4,8	4,7	4,4	4,3	4,5	4,3	4,5	4,4	3,7	3,4	3,4	3,5
razem	4,8	4,8	4,6	4,5	4,4	4,4	4,3	4,3	4,2	3,8	3,4	3,3	3,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań. N=220

2.2.4. Doświadczenia samorządów w projektowaniu i wdrażaniu innowacji społecznych

Badani zostali zapytani o to, w jakim stopniu rozwiązania z zakresu pomocy i polityki społecznej w ich gminie są innowacyjne. Generalnie blisko połowa respondentów (48%) uznała stopień innowacyjności wprowadzanych rozwiązań za przeciętny (ani niski, ani wysoki). Najbardziej krytyczni wobec innowacyjności wdrożeń w swojej gminie byli przedstawiciele gmin miejskich – 41% z nich uznało, że stopień ten jest niski, a 12%, że jest on bardzo niski. Jednak równocześnie 18% gmin miejskich deklarowało bardzo wysoki stopień innowacyjności wprowadzanych rozwiązań. Im mniejsze gminy tym bardziej krytycznie oceniano innowacyjność stosowanych rozwiązań - 35% gmin do 10 tys. mieszkańców negatywnie odnosiło się do tego zjawiska, jak również 34% osób z gmin o ludności 10-25 tys. osób. Z uzyskanych danych wynika, że wysoki odsetek budżetu gminnego wydatkowany na politykę społeczną nie powoduje większej innowacyjności rozwiązań, przynajmniej w oczach respondentów.

Tabela 13. Stopień innowacyjności rozwiązań z zakresu polityki społecznej w wielkopolskich gminach

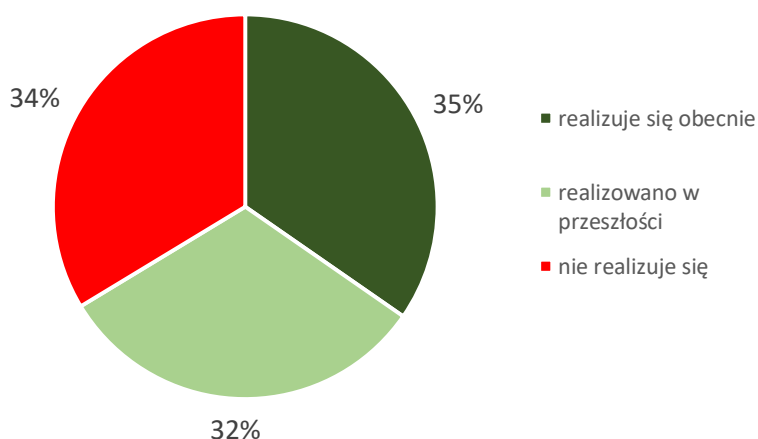
kryterium	bardzo wysoki stopień	wysoki stopień	ani niski, ani wysoki	niski stopień	bardzo niski stopień
typ gminy					
miasto na prawach powiatu	-	33%	67%	-	-
miejska	18%	6%	24%	41%	12%
miejsko-wiejska	3%	16%	52%	19%	9%
wiejska	6%	12%	48%	23%	11%
wielkość gminy					
do 10 tysięcy mieszkańców	4%	12%	49%	22%	13%
od 10 do 25 tysięcy mieszkańców	7%	14%	45%	27%	7%
od 25 do 50 tysięcy mieszkańców	5%	24%	52%	14%	5%
od 50 do 100 tysięcy mieszkańców	40%	-	40%	20%	-
powyżej 100 tysięcy mieszkańców	-	50%	50%	-	-
poziom wydatkowania budżetu na politykę społeczną					
49% - 60%	-	33%	33%	22%	11%

kryterium	bardzo wysoki stopień	wysoki stopień	ani niski, ani wysoki	niski stopień	bardzo niski stopień
61% - 72,3%	11%	19%	47%	11%	11%
72,4% - 75,1%	2%	16%	47%	26%	9%
75,15% - 78%	5%	9%	57%	18%	11%
78,1% - 80,8%	7%	9%	43%	30%	11%
80,9% - 86%	7%	11%	50%	25%	7%
razem	6%	14%	48%	22%	10%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań. N=220

Poproszono także o wskazanie stopnia realizacji projektów w obszarze polityki społecznej o charakterze innowacyjnym. Z 220 gmin biorących udział w badaniu w 146 realizuje się bądź realizowało w przeszłości projekty, działania, zadania w obszarze polityki społecznej o charakterze innowacyjnym. Pośród ankietowanych 74 gminy wskazały, że takich działań się nie realizuje.

Wykres. 7. Realizacja projektów/programów/zadań w obszarze pomocy i polityki społecznej, które mają charakter innowacyjny

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań. N=220.

Poniższa tabela przedstawia stopień realizacji projektów, w którym realizowano działania o charakterze innowacyjnym w podziale na typy gmin, wielkość gmin oraz poziom wydatkowania budżetu. W miastach na prawach powiatu realizowano w przeszłości projekty według 33% badanych a obecnie realizuje się te projekty według 67%. W gminach miejskich 35% ankietowanych zadeklarowało realizację obecnie, realizację w przeszłości (41%) oraz 24% wskazało brak realizacji takich projektów. W gminach miejsko-wiejskich poziom realizacji obecnie – 42%, w przeszłości (26%) i ponad 1/3 wskazań dla nie realizowania tego typu projektów. W gminach wiejskich tylko 28% wskazało, że realizuje się takie działania, ponad 1/3 badanych realizowała w przeszłości. Badani z gmin wiejskich wskazali (37%), brak realizacji projektów w obszarze polityki społecznej o charakterze innowacyjnym.

Tabela 14. Stopień realizacji projektów w obszarze polityki społecznej o charakterze innowacyjnym

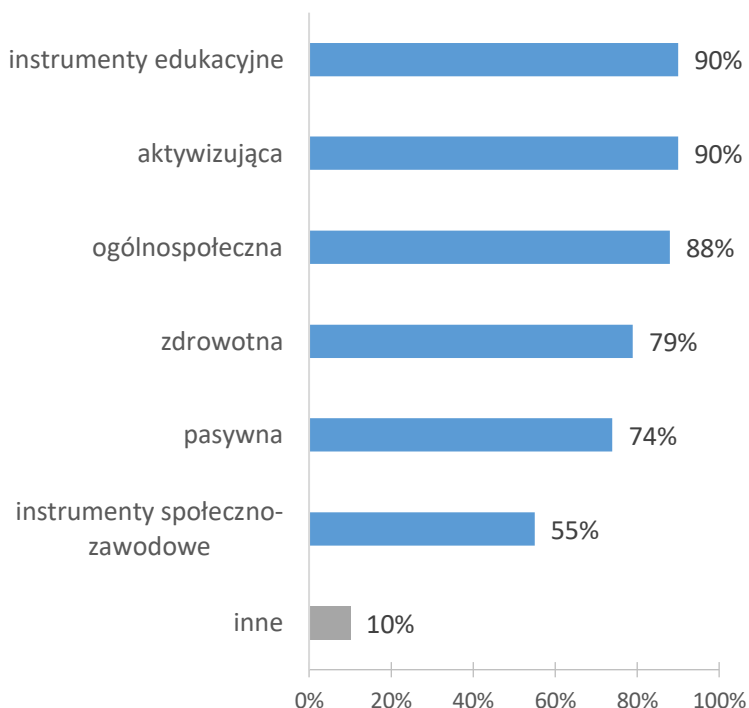
kryterium	realizuje się obecnie projekty/programy/zadania w obszarze pomocy i polityki społecznej, które mają charakter innowacyjny	realizowano w przeszłości projekty/programy/zadania w obszarze pomocy i polityki społecznej, które miały charakter innowacyjny	nie realizuje się
typ gminy			
miasto na prawach powiatu	67%	33%	-
miejska	35%	41%	24%
miejsko-wiejska	42%	26%	33%
wiejska	28%	35%	37%
wielkość gminy			
do 10 tysięcy mieszkańców	26%	35%	39%
od 10 do 25 tysięcy mieszkańców	46%	25%	29%
od 25 do 50 tysięcy mieszkańców	43%	38%	19%
od 50 do 100 tysięcy mieszkańców	80%	-	20%
powyżej 100 tysięcy mieszkańców	50%	50%	-
poziom wydatkowania budżetu na politykę społeczną			
49% - 60%	56%	22%	22%
61% - 72,3%	33%	28%	39%
72,4% - 75,1%	44%	26%	30%
75,15% - 78%	27%	43%	30%
78,1% - 80,8%	32%	25%	43%
80,9% - 86%	32%	39%	30%
razem	35%	32%	34%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań. N=220

2.2.5. Charakterystyka wdrażanych innowacji społecznych

Badani zostali poproszeni o wskazanie formy wsparcia innowacyjnego stosowanego w ich gminach. Pytanie miało charakter wielokrotnego wyboru. Największą popularnością zdaniem respondentów cieszą się instrumenty edukacyjne (89,7% wskazań) oraz aktywizujące (89,7% wskazań). W dalszej kolejności były to programy/projekty ogólnospołeczne, dedykowane osobom wykluczonym (87,7%), dalej, programy zdrowotne (78,8%), pomoc doraźna (73,3%), instrumenty społeczno-zawodowe (54,8%). Jako inne projekty zostały wskazane: praktyki, staże, działalność spółdzielni socjalnej, opieka nad dzieckiem, formy wypoczynkowe dla matek z dziećmi, usprawnienie pracy urzędu, reorganizacja pracy ośrodków, wsparcie polityki senioralnej, działań na rzecz seniorów.

Wykres. 8 Pomoc o charakterze innowacyjnym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań. N=146.

Tabela 15 przedstawia rozkład odpowiedzi w podziale na typy gmin. Zauważalne różnice dotyczą między innymi rzadszego stosowania instrumentów społeczno-zawodowych w gminach do 10 tys. mieszkańców, ale również w gminach najludniejszych. Pomoc pasywna jest zdecydowanie rzadziej wykorzystywana w miastach powiatowych, a tym samym również w najludniejszych gminach. Pomoc zdrowotna i pasywna jest nieco rzadziej wykorzystywana w gminach o średniej wielkości – od 10 do 50 tys. osób. Gminy wydające większą część budżetu na politykę społeczną rzadziej niż pozostałe korzystają z oferowania innowacyjnej pomocy zdrowotnej.

Tabela 15. Formy projektów/ programów innowacyjnych w wielkopolskich gminach

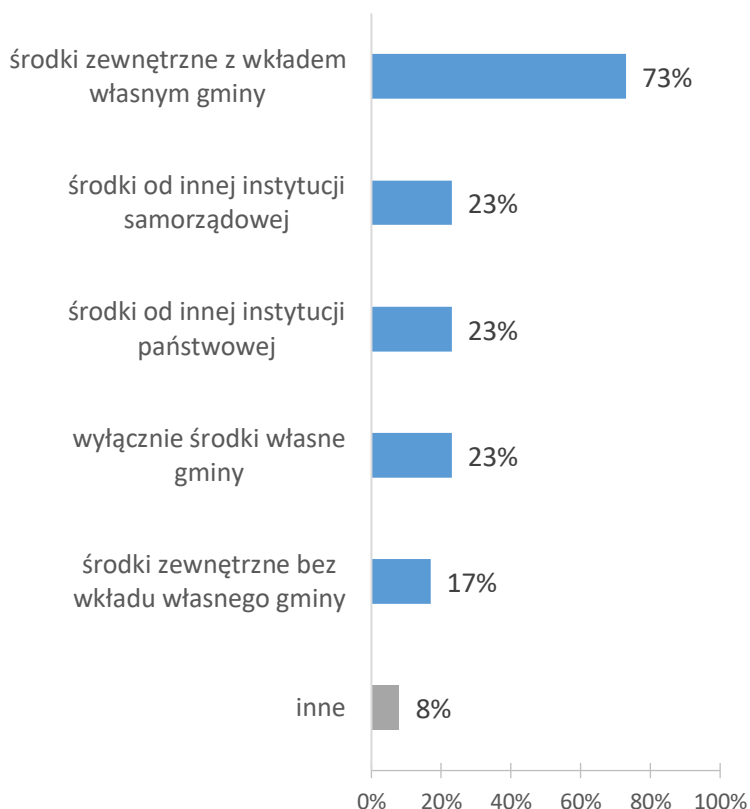
kryterium	instr. edukacyjne	aktywizująca	ogólnospołeczna	zdrowotna	pasywna	instrumenty społeczno-zawodowe	inne
typ gminy							
miasto na prawach powiatu	100%	100%	100%	100%	33%	67%	-
miejska	92%	100%	92%	85%	77%	62%	-
miejsko-wiejska	93%	93%	90%	76%	72%	57%	14%
wiejska	88%	86%	86%	81%	76%	53%	10%
wielkość gminy							
do 10 tysięcy mieszkańców	90%	89%	86%	81%	78%	49%	7%
od 10 do 25 tysięcy mieszkańców	90%	93%	93%	75%	68%	63%	10%
od 25 do 50 tysięcy mieszkańców	88%	88%	88%	76%	71%	65%	29%
od 50 do 100 tysięcy mieszkańców	100%	100%	100%	100%	100%	75%	-
powyżej 100 tysięcy mieszkańców	100%	100%	100%	100%	-	50%	-
poziom wydatkowania budżetu na politykę społeczną							
49% - 60%	100%	86%	86%	86%	43%	43%	14%
61% - 72,3%	86%	86%	100%	86%	82%	50%	14%

kryterium	instr. edukacyjne	aktywizująca	ogólnospołeczna	zdrowotna	pasywna	instrumenty społeczno-zawodowe	inne
72,4% - 75,1%	83%	80%	80%	80%	67%	50%	13%
75,15% - 78%	94%	90%	87%	84%	74%	52%	6%
78,1% - 80,8%	84%	96%	84%	76%	68%	72%	12%
80,9% - 86%	100%	100%	94%	71%	87%	58%	6%
razem	90%	90%	88%	79%	74%	55%	10%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań. N=146

Respondenci wskazywali także źródła finansowania projektów/programów w obszarze pomocy i polityki społecznej o charakterze innowacyjnym. Pytanie miało charakter wielokrotnego wyboru. Badani wskazali środki zewnętrzne z wkładem własnym gminy, jako najczęściej wykorzystywane źródło finansowania (71,7%), środki od innej instytucji państwowej (23,4%), wyłącznie środki własne gminy (22,8%), środki od innej instytucji samorządowej (20%), środki zewnętrzne bez wkładu własnego (17,2%), oraz inne wskazane przez ankietowanych: środki z PCPR, podmioty prywatne, środki z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, środki z PUP, organizacja parasolowa dla podmiotów ekonomii społecznej np. Wielkopolski Ośrodek Ekonomii Społecznej, OPS, Banku Światowego, Funduszu Pracy, WRPO.

Wykres. 9 Rodzaje źródeł finansowania projektów o charakterze innowacyjnym w obszarze polityki społecznej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań. N=146

Tabela przedstawia rozkład odpowiedzi w podziale na typy gmin. Każda z typów gmin w największym stopniu wykorzystywała środki zewnętrzne z wkładem własnym gminy. Miasta na prawach powiatu korzystały tylko z trzech rodzajów finansowania projektów o charakterze innowacyjnym. Gminy miejskie, miejsko-wiejskie oraz wiejskie wykorzystują wszystkie możliwe wskazane źródła finansowania projektów o charakterze innowacyjnym.

Tabela 16. Źródła finansowania projektów/programów w obszarze pomocy i polityki społecznej o charakterze innowacyjnym

kryterium	środki zewnętrzne z wkładem własnym gminy	wyłącznie środki własne gminy	środki od innej instytucji państwowej	środki od innej instytucji samorządowej	środki zewnętrzne bez wkładu własnego gminy	inne
typ gminy						
miasto na prawach powiatu	67%	33%	33%	-	-	-
miejska	77%	15%	23%	38%	23%	8%
miejsko-wiejska	74%	21%	22%	22%	17%	5%
wiejska	72%	26%	24%	21%	17%	11%
wielkość gminy						
do 10 tysięcy mieszkańców	72%	23%	19%	23%	18%	10%
od 10 do 25 tysięcy mieszkańców	78%	15%	28%	20%	18%	5%
od 25 do 50 tysięcy mieszkańców	65%	41%	29%	29%	12%	12%
od 50 do 100 tysięcy mieszkańców	75%	50%	50%	25%	25%	-
powyżej 100 tysięcy mieszkańców	100%	-	-	-	-	-
poziom wydatkowania budżetu na politykę społeczną						
49% - 60%	57%	29%	-	29%	14%	29%
61% - 72,3%	41%	14%	16%	7%	9%	2%
72,4% - 75,1%	20%	11%	8%	8%	8%	2%
75,15% - 78%	19%	3%	6%	3%	2%	2%
78,1% - 80,8%	16%	6%	5%	6%	3%	1%
80,9% - 86%	13%	3%	3%	5%	3%	2%
razem	73%	23%	23%	23%	17%	8%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań. N=146

Rozmówcy oceniali skuteczność wykorzystywanych w gminie innowacji społecznych w skali od 1 (bardzo źle) do 5 (bardzo dobrze). Poniższa tabela wskazuje tylko cztery stopnie oceny, gdyż żaden z respondentów nie wskazał odpowiedzi: bardzo źle. Miasta na prawach powiatu oceniają dobrze (100%) skuteczność wykorzystywania innowacji społecznych. Gminy miejskie – oceniają w stopniu dobrym (69%), ani dobrze ani źle (23%) oraz bardzo dobrze (8%). Gminy miejsko-wiejskie oceniają w 71% dobrze skuteczność wykorzystywania innowacji społecznych, bardzo dobrze (21%) oraz ani dobrze ani źle (9%). Gminy wiejskie aż w 63% oceniają skuteczność wykorzystywania innowacji, jako dobre, ani dobrze ani źle (21%), 15 % ankietowanych oceniło, jako bardzo dobrze a 1% wskazał ocenę: źle.

Tabela 17. Ocena skuteczności wykorzystywania w gminie innowacji społecznych

kryterium	bardzo dobrze	dobrze	ani dobrze ani źle	źle
typ gminy				
miasto na prawach powiatu	-	100%	-	-
miejska	8%	69%	23%	-
miejsko-wiejska	21%	71%	9%	-
wiejska	15%	63%	21%	1%
wielkość gminy				
do 10 tysięcy mieszkańców	14%	69%	16%	1%
od 10 do 25 tysięcy mieszkańców	20%	63%	18%	-
od 25 do 50 tysięcy mieszkańców	12%	71%	18%	-
od 50 do 100 tysięcy mieszkańców	50%	50%	-	-
powyżej 100 tysięcy mieszkańców	-	100%	-	-
poziom wydatkowania budżetu na politykę społeczną				
49% - 60%	14%	71%	14%	-
61% - 72,3%	23%	64%	14%	-
72,4% - 75,1%	13%	67%	17%	3%
75,15% - 78%	10%	77%	13%	-
78,1% - 80,8%	16%	80%	4%	-
80,9% - 86%	23%	48%	29%	-
razem	16%	67%	16%	1%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań. N=146

2.2.6. Przyszłość innowacji społecznych w wielkopolskich gminach

Ankietowani wskazali również czy innowacyjne projekty/programy/zadania społeczne są lub będą kontynuowane w gminach, które takie działania zadeklarowały. W miastach na prawach powiatu wszyscy badani wskazali, że tego rodzaju działania będą kontynuowane. W gminach miejskich – 77% ankietowanych wskazało, że będą kontynuowane, w miejsko-wiejskich – 79% a w wiejskich 78% respondentów również potwierdziło kontynuację projektów innowacyjnych. We wszystkich typach gmin odsetek odpowiedzi był bardzo wysoki jeżeli chodzi o prowadzenie w dalszych latach rozwiązań innowacyjnych w gminach. Respondenci wspomnieli, że takie działania są potrzebne, przynoszą zamierzone efekty, cieszą się zainteresowaniem społecznym szczególnie wśród seniorów wśród seniorów, wzrasta zapotrzebowanie na usługi dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, długotrwałym bezrobociem, osób z niepełnosprawnością. W przypadku braku kontynuacji programów, projektów o charakterze innowacyjnym wskazywano takie bariery jak: brak źródła finansowania, brak uczestników, zakończony czas trwania projektu, brak środków na wkład własny, sytuacja epidemiologiczna w kraju – COVID19.

Tabela 18. Kontynuacja projektów/programów innowacyjnych w wielkopolskich gminach

kryterium	tak	nie	nie wiem/trudno powiedzieć
typ gminy			
miasto na prawach powiatu	100%	-	-
miejska	77%	15%	8%
miejsko-wiejska	79%	9%	12%
wiejska	78%	13%	10%
wielkość gminy			
do 10 tysięcy mieszkańców	77%	12%	11%
od 10 do 25 tysięcy mieszkańców	80%	10%	10%
od 25 do 50 tysięcy mieszkańców	76%	12%	12%
od 50 do 100 tysięcy mieszkańców	100%	-	-
powyżej 100 tysięcy mieszkańców	100%	-	-
poziom wydatkowania budżetu na politykę społeczną			
49% - 60%	86%	14%	-
61% - 72,3%	91%	-	9%
72,4% - 75,1%	80%	10%	10%
75,15% - 78%	71%	13%	16%
78,1% - 80,8%	84%	12%	4%
80,9% - 86%	71%	16%	13%
razem	79%	11%	10%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań. N=146

Badanych poproszono także o opinię na temat tego czy obecnie wykorzystywane gminie rozwiązania o charakterze innowacji społecznych będą wymagały zmian w perspektywie najbliższych pięciu lat.

Ankietowani wskazali, że takie zmiany będą potrzebne w stopniu znaczącym (29,5%), wymagane będą w stopniu niewielkim zmianę w już istniejących projektach (30,1%). 1/3 badanych nie miała zdania w tym temacie a co dziesiąta zadeklarowała, że takie zmiany nie będą potrzebne.

Wykres. 10. Potrzeba zmian w rozwiązaniach o charakterze innowacyjnym w perspektywie 5 lat

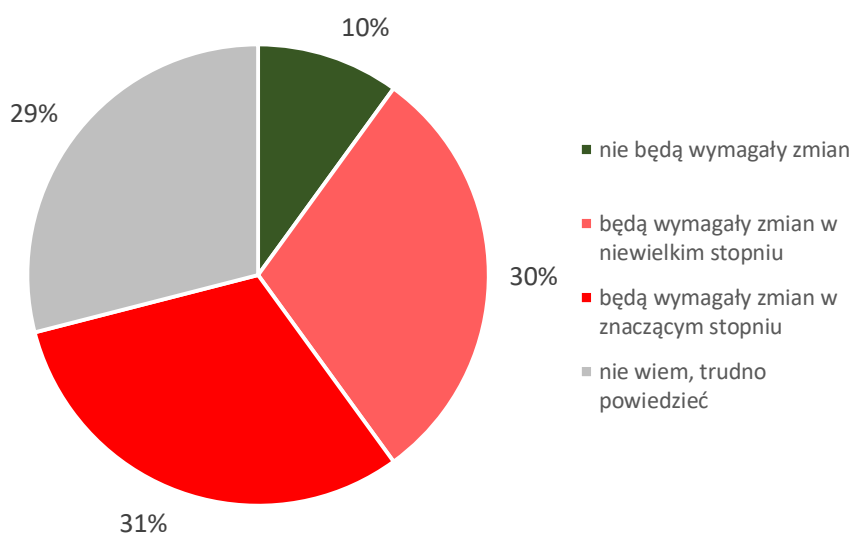

Tabela 19. Konieczność zmian w rozwiązaniach innowacyjnych w perspektywie 5 lat

kryterium	tak, będą wymagały zmian w znaczącym stopniu	tak, będą wymagały zmian w niewielkim stopniu	nie, nie będą wymagały zmian	nie wiem, trudno powiedzieć
typ gminy				
miasto na prawach powiatu	100%			
miejska	46%	8%	8%	38%
miejsko-wiejska	24%	33%	17%	26%
wiejska	31%	33%	6%	31%
wielkość gminy				
do 10 tysięcy mieszkańców	27%	33%	8%	33%
od 10 do 25 tysięcy mieszkańców	38%	25%	20%	18%
od 25 do 50 tysięcy mieszkańców	29%	35%		35%
od 50 do 100 tysięcy mieszkańców	25%	25%		50%
powyżej 100 tysięcy mieszkańców	100%			
poziom wydatkowania budżetu na politykę społeczną				
49% - 60%	29%	14%	43%	14%
61% - 72,3%	41%	27%	9%	23%
72,4% - 75,1%	37%	27%	7%	30%
75,15% - 78%	23%	35%	13%	29%
78,1% - 80,8%	20%	40%	8%	32%
80,9% - 86%	35%	26%	6%	32%
razem	31%	30%	10%	29%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań. N=220

2.2.7. Podsumowanie analizy wyników ankiety internetowej

Tabela 20. Podsumowanie przeprowadzonej ankiety internetowej (CAWI)

Lp.	Wnioski
1.	Innowacje społeczne kojarzą się gminnym samorządom z obszarem usług opiekuńczych, działaniami na rzecz seniorów oraz osób z niepełnosprawnością.
2.	Innowacje społeczne jest to pojęcie znane w dobrym stopniu większości gmin w Wielkopolsce.
3.	Najczęściej wskazywanym źródłem pozyskiwania informacji na temat innowacji społecznych przez badanych były strony internetowe.
4.	Samorzady gmin w Wielkopolsce oceniają w stopniu średnim innowacyjność rozwiązań problemów społecznych w gminach.
5.	Rozwiązania wskazane, jako innowacyjne przez samorzady gminne miały przede wszystkim charakter: edukacyjny, aktywizujący oraz ogólnospołeczny.
6.	Gminy, które brały udział w badaniu w większości zadeklarowały realizację projektów/programów, które zwieryały rozwiązania innowacyjne lub ich realizację w przeszłości (146 gmin).

Lp.	Wnioski
7.	Badani wskazali środki zewnętrzne z wkładem własnym gminy, jako najczęściej wykorzystywane źródło finansowania projektów o charakterze innowacyjnym.
8.	W stopniu dobrym badani ocenili skuteczności wykorzystywania w gminie innowacji społecznych.
9.	Gminy biorące udział w badaniu potwierdziły kontynuację działań w zakresie innowacyjnych rozwiązań problemów społecznych.
10.	Instytucje takie jak urzędy miast/gmin, OPS, GOPS, MOPS, MGOPS, PCPR powinny brać udział w projektowaniu innowacyjnych rozwiązań.
11.	Ankietowani wskazali również, że obecne projekty mające charakter innowacyjny będą wymagały zmian w znaczącym stopniu (31%) oraz zmian w niewielkim stopniu (30%).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań. N=220.

2.3. Telefoniczne wywiady pogłębione

Indywidualne wywiady pogłębione zostały przeprowadzone z przedstawicielami gmin do spraw polityki społecznej. Łącznie przeprowadzono 25 wywiadów telefonicznych w pięciu subregionach województwa wielkopolskiego: poznańskim, leszczyńskim, kaliskim, konińskim i pilskim. Rozmówcy zostali wytypowani do wywiadów telefonicznych dzięki deklaracji realizacji projektów innowacyjnych w badaniach ankietowych. Badani wskazali wiele trafnych uwag na temat problemów społecznych, ich rozwiązywania, prowadzenia diagnoz społecznych w gminach. Odpowiedzi na pytania podczas rozmów telefonicznych udzielali kierownicy i dyrektorzy OPS, GOPS, MOPS, MOPR, pracownicy socjalni, konsultanci do spraw polityki społecznej w gminie, zastępca burmistrza. Rozmowy przeprowadzane były zgodnie z przygotowanym scenariuszem.

2.3.1. Sposoby diagnozowania przez gminy potrzeb społecznych

Podczas wywiadów poproszono rozmówców o wskazanie sposobów diagnozowania przez samorządy problemów społecznych mieszkańców. Pierwszym źródłem informacji, jeżeli chodzi o problemy społeczne w poszczególnych gminach są instytucje takie jak OPS, GOPS, MOPS. Pracownicy socjalni wiedzą, jakie są potrzeby osób objętych wsparciem oraz jakie pojawiają się nowe problemy społeczne jak np.: opieka nad osobami starszymi, niesamodzielnymi czy zjawisko konfliktów i przemocy w rodzinie. Miasta na prawach powiatu, gminy miejskie, gminy miejsko-wiejskie, które stać na zlecenie badań zewnętrznym firmom badawczym korzystają z takiej możliwości i zlecają diagnozę problemów osób z niepełnosprawnością, zagrożonych wykluczeniem społecznym, cyfrowym, osób niesamodzielnymi. Bardzo dobrym źródłem informacji, które służą, jako diagnoza są wszelkiego rodzaju sprawozdania przygotowywane przez pracowników socjalnych i instytucji zajmujących się polityką społeczną w gminach, samorządach. W przygotowaniu strategii rozwoju gminy/strategii

rozwiązywania problemów społecznych biorą udział zespoły złożone z przedstawicieli urzędów miast/gmin oraz jednostek odpowiedzialnych za rozwiązywanie problemów społecznych.

„Oczywiście, robimy to poprzez pracowników socjalnych, ale nie tylko. Dwa lata temu był opracowany w gminie program rewitalizacji gminy i w ramach tego programu rewitalizacji były właśnie przeprowadzane badania diagnostyczne wśród mieszkańców gminy, ale z nakierowaniem na te tereny typowo podlegające rewitalizacji. I tam była taka dosyć pogłębiona diagnoza robiona właśnie, jakiego typu problemy występują, jakie potrzeby mieszkańcy mają. Pod tym kątem staramy się cały czas te potrzeby na bieżąco rozwiązywać. W tym roku kończy nam się strategia rozwiązywania problemów społecznych, ona w tym roku do 2020 była opracowana. Nie ukrywam, że to jest dość trudna sprawa, żeby samemu taką strategię przygotować i zastanawiamy się, w jaki sposób do tego podejść.” (Dyrektor MGOPS, subregion kaliski)

Badani wskazali, że współpraca ze szkołami oraz ośrodkami zdrowia również pozwala zidentyfikować to, z jakimi problemami w danym momencie zmagają się gminy. Mieszkańcy kontaktują się także z instytucjami odpowiedzialnymi za problemy społeczne, jeżeli chodzi o zgłaszanie osób, które znalazły się w trudnej sytuacji. Samorządy gminne wskazywały potrzebę przeprowadzanie badań społecznych dotyczących problemu alkoholowego i narkotykowego wśród mieszkańców. Rozmówcy wskazywali także na współpracę z organizacjami, stowarzyszeniami działającymi na rzecz osób z niepełnosprawnością wykluczonych społecznie, które również są źródłem informacji o grupach potrzebujących wsparcia.

„Przeprowadzaliśmy badanie odnośnie problemu alkoholowego i narkotykowego. W 2009r. - czyli dość dawno jak była tworzona strategia polityki społecznej na lata 2009-2024 to wówczas zostało przeprowadzone takie ogromne badanie w Szamotułach. Wtedy zostały wyłonione różne potrzeby i grupy docelowe, które warto wesprzeć”. (Konsultant ds. polityki społecznej, subregion poznański)

Każda zewnętrznie zlecona diagnoza lub kompleksowe badania generują koszty. Gmin na to nie stać. Chętnie skorzystałyby z takich możliwości, rozwiązań, aby móc przeprowadzić w gminach kompleksową i profesjonalną diagnozę przez firmę, instytucję zewnętrzną.

„Nie mamy pieniędzy na profesjonalne badania i bardzo chętnie bym skorzystał, jeśli by się udało znaleźć źródło czy partnera do współpracy, który w ramach projektu chciałby to przebadac, to byłaby bomba”. (MGOPS, subregion kaliski)

2.3.2. Gotowość do zmian obecnego sposobu diagnozowania problemów

Gminy biorące udział w badaniach zadeklarowały gotowość do zmian w diagnozowaniu potrzeb mieszkańców. Należałoby przemyśleć, w jaki sposób można by prowadzić rzetelne badania, na które gminy byłoby stać.

„Jeżeli chodzi o zbieranie danych no myślę, że to by się też przydało takie profesjonalne badanie, które by wstawiło dane ze wszystkich instytucji- i powiatowych, bo jesteśmy miastem powiatowym, ale też przeprowadzić może badanie wśród mieszkańców. Myślę, że to by też się

przydało. Bo na ten moment dane, którymi dysponujemy to są dane, które mamy w instytucji. A to, że to jest w OPS to o tych potrzebach wiemy ze względu na to, że osoby same zgłaszają się do nas i gdzieś wybrzmiewa ta potrzeba z pracy socjalnej głównie. Oni dostarczają głównie takiej informacji i zgłaszają, jakie są potrzeby wśród mieszkańców. Ale myślę, że takie powtórzenie większego badania na pewno jest potrzebne.” (konsultant ds. polityki społecznej, subregion poznański)

Zgłaszano, że na pewno trzeba wprowadzić zmiany w dotychczas stosowanych narzędziach diagnozy problemów społecznych oraz rozmów z mieszkańcami poszczególnych gmin:

„My mamy regulamin konsultacji, jako miasto chyba od 2012 roku. Konsultacje, które u nas się dzieją, ten regulamin oczywiście wymaga modyfikacji. Mamy teraz też projekt, który składamy do funduszy norweskich i jednym z filarów jest udrożnienie całej komunikacji z mieszkańcami, czyli zastosowanie nowych narzędzi, rzeczy związane z pandemią, kłopoty z organizowaniem spotkań. To wszystko no widzimy ich cele. Jakby zebrać nasze doświadczenia i oczekiwania mieszkańców, jeśli chodzi o konsultacje w jednym miejscu i stworzyć takie narzędzie, które będzie odpowiadać na ich własne wskazania. Czyli niekoniecznie przynosić model, który podpatrujemy gdzieś tam na zewnątrz, tylko kupić czy zamówić narzędzie, które będzie no najlepiej dopasowane do profilu mieszkańców, do tego jak oni chcą rozmawiać i jakimi kanałami się komunikować. Część rzeczy się sprawdziła a część nie. Stosujemy różne spacery obywatelskie, jakieś niekonwencjonalne sposoby dotarcia do mieszkańców- próbujemy poprzez parafie.” (Pełnomocnik ds. społecznych, subregion koniński)

Należałoby również przemyśleć, w jaki sposób zaproponować gminom prowadzeni szerszych diagnoz problemów społecznych, aby opinie nie były oparte tylko na wywiadach pracowników socjalnych.

„Myślę, że nie byłaby potrzebna taka diagnoza firm zewnętrznych. Mamy doświadczonych pracowników, którzy znają potrzeby mieszkańców. Ja osobiście nie widzę potrzeby. To, co widzimy, tutaj z naszej pracy, według mnie wystarcza.” (MGOPS, subregion kaliski)

„Może nie tyle zmiany, co na pewno wsparcia. Takie małe ośrodki jak Zagórz właśnie wymaga tutaj wsparcia, jeśli chodzi o diagnostykę, bo my tutaj nie mamy działów, ludzi. Nie mamy mocy przerobowych żebyśmy tutaj stricte zajmowali się diagnostyką społeczną. Robimy to w ramach naszych możliwości. Ale to na pewno wsparcie merytoryczne to by nam się przydało.” (Burmistrz, powiat koniński)

2.3.3. Ocena samorządów gminnych - sposoby rozwiązywania lokalnych problemów społecznych w oparciu o kryterium skuteczności

Gminy oceniają swoje działania przez pryzmat obowiązków wynikających z ustawy o pomocy społecznej. Każda gmina ma założone roczne cele i wskaźniki, które należy zrealizować w codziennej pracy jak i pracy projektowej. Rozmówcy wskazali, że udaje się zabezpieczyć osoby starsze i wymagające opieki, osoby z niepełnosprawnością, rodziny wielodzietne, osoby znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej.

„Myślę, że tak, że jak najbardziej. Oczywiście trzeba brać pod uwagę specyfikę, bo zależy, w której kwestii. Jeśli chodzi o osoby niepełnosprawne to jak najbardziej. Jeżeli chodzi tutaj o osoby doznające przemocy to też. Chociaż oczywiście to nie jest zabezpieczone, w 100% bo tego się nie da tak. Biorąc też pod uwagę koło przemocy, stan psychiczny osób doznających,

które niekoniecznie są gotowe na to żeby doprowadzić zmianę do końca. W kwestii uzależnień, jakby no to też ze względu na specyfikę uzależnienia też no mierzalną na całym świecie i porównywalną, jakby odsetek osób, które kończą terapię i utrzymują abstynencję jest podobny.” (Konsultant ds. polityki społecznej, subregion poznański)

Aby rozwiązywać skutecznie problemy społeczne musi dojść do współpracy wszystkich instytucji w danej gminie – władz samorządowych, policji, instytucji odpowiedzialnych za problemy społeczne a także zaangażowanie III sektora. Taka kompleksowa współpraca pozwala przeciwdziałać wielu problemom społecznym.

„Mamy też dobrą współpracę z innymi instytucjami typu sąd, policja, czy PCPR. I wzajemnie przekazujemy sobie informacje, jeśli jest taka potrzeba i rozwiązujemy raczej te problemy na bieżąco. Także wydaje mi się, że te kanały, które są do tej pory są wystarczające.”(MGOPS, subregion kaliski)

Gminy radzą sobie za pomocą dostępnych środków rozwiązywać problemy społeczne takie jak: opieka i rehabilitacja osób starszych, pomoc osobom niepełnosprawnym, pomoc na rzecz osób dotkniętych przemocą w rodzinie. W każdym roku efektem są kolejne osoby objęte wsparciem. Jak wskazują również przedstawiciele gmin nie da się od razu rozwiązać wszystkich problemów społecznych, można zminimalizować ich skalę: *„Nie ma takiej możliwości i nikt nie ma takiej możliwości, żeby się udało wszystkie problemy rozwiązać.”* Poprzez działania własne oraz realizowane projekty można aktywizować i rehabilitować społeczeństwo.

Skutecznymi sposobami rozwiązywania problemów społecznych z pewnością jest pozyskiwanie środków na realizację projektów ministerialnych jak i tych innowacyjnych w ramach środków unijnych. Badani wskazywali, że udało się otrzymać dofinansowanie na realizację opieki wytchnieniowej, wprowadzenie w gminach Asystenta Osoby Starszej, mieszkania wspomaganego, dziennych domów pobytu, Klubów dla seniorów, pozyskanie środków finansowych na wprowadzenie lodówek społecznych, prowadzenie spółdzielni socjalnych. Skuteczne działania w obszarze problemów społecznych i polityki społecznej są bardziej skuteczne, jeżeli OPS/GOPS/MOPS przychylne są władze samorządowe, które zabezpieczają odpowiednie środki finansowe:

„Mamy tutaj bardzo dobre, znaczy mamy przychylność władz na rozwiązywanie problemów społecznych. Tutaj gmina nie szczędzi środków na te wszystkie jakby takie działania prospołeczne. Także mi się wydaje, że jeśli chodzi o środki finansowe, to są wystarczające. Tylko kwestia, że trzeba je racjonalnie wydawać. To jest druga strona medalu, że wiadomo, że tyle pieniędzy, zawsze można powiedzieć, że ich brakuje aczkolwiek wydaje mi się, że jest wystarczające, tylko kwestia jest właściwego kierowania tym wszystkim i racjonalnej gospodarki tymi pieniędzmi. Bo czasami niekoniecznie są potrzebne duże pieniądze, żeby zrobić coś fajnego tylko kwestia jest aktywności mieszkańców żeby ich też zaangażować.”(GOPS, subregion kaliski)

Przy zwiększonym budżecie i finansowaniu gminy mogłyby realizować jeszcze więcej zadań w obszarze pomocy społecznej takich jak: powstanie domów dziennej opieki, programy dla osób bezdomnych.

2.3.4. Ocena samorządów gminnych - sposoby rozwiązywania lokalnych problemów społecznych w oparciu o kryterium efektywności

Efektywne rozwiązywanie problemów społecznych w dużej mierze zależy od możliwości finansowych gmin, dostępności kadry, możliwości otrzymania dofinansowania ze środków własnych oraz z programów ministerialnych, Europejskich Funduszy Społecznych. Ilość zadań narzuconych przez ustawę o pomocy społecznej na instytucje i brak wykwalifikowanej kadry jest dużym utrudnieniem. Każdy zrealizowany projekt, zakończone działania rehabilitacyjne, opiekuńcze są wymiernikiem podejmowanych projektów, działań. Gminy w województwie wielkopolskim realizują zadania własne jak i projektowe, które pozwalają zmniejszyć ryzyko nasilenia się problemów społecznych. Badania wykazały, że poniesione zakłady finansowe przynoszą zakładany efekt. Oczywiście im więcej środków tym większą liczbę osób można objąć wsparciem - pobyt w dziennym domu pomocy, usługi asystenta osoby starszej, pomoc psychologa. Gminy w ramach możliwości starają się, aby powstawały nowe spółdzielnie socjalne, stowarzyszenia, organizacje. Najważniejsza jest współpraca międzysektorowa, aby usługi mogły być świadczone kompleksowo a efekty wymierne:

„Dobrej, jakości usługi wymagają odpowiedniego zaplecza. Założyliśmy w Koninie to centrum, i dzięki temu przybędzie nam 40 nowych organizacji, które tu będą miały siedzibę. Dzisiaj tych organizacji nowo założonych w centrum z adresem, który jest KRS na naszym adresie urzędowym, które regularnie pracują jest około 100-120. Więc progres jest duży i założenia, które mieliśmy udało się zrealizować.” (MOPR, subregion koniński)

W miarę możliwości gminy adaptują stare budynki, które mogą być przeznaczone, jako pomieszczenia do realizacji zadań takich jak domy dzienne i miejsca świadczenia usług opieki wytchnieniowej.

„Jako jedyni w Wielkopolsce weszliśmy w projekt ministerialny teraz odnośnie centrum opiekuńczo-mieszkalnego. W tej chwili jest adaptacja szkoły podstawowej, która została nam, jako jedyna szkoła po likwidacji szkół, która była niezagospodarowana. Było dużo pomysłów na nią: szwalnia, opieka wytchnienia. Teraz weszliśmy w projekt ministerialny, jeśli chodzi o centrum opiekuńczo-mieszkalne i ten projekt jest realizowany w naszej gminie i to jest jedyna gmina w Wielkopolsce.” (MGOPS, subregion kaliski)

Przedstawiciele gmin uczestniczący w badaniach pozytywnie wypowiadali się o efektach rozwiązywania problemów społecznych. Na miarę swoich możliwości radzą sobie z w sposób efektywny z zapewnieniem opieki osobom starszym, osobom z niepełnosprawnością, wykluczonych społecznie. Wszyscy zadeklarowali, że nakład finansowy jest adekwatny do osiągniętych rezultatów.

2.3.5. Obszary tematyczne/problemowe, w których możliwe jest wykorzystanie innowacji społecznych przez samorządy

Rozmówcy uczestniczący w badaniach zadeklarowali obszary tematyczne/ problemowe, w których możliwe jest wykorzystanie innowacji społecznych przez samorządy. Do tych obszarów z pewnością należą: opieka dla osób niesamodzielnych, opieka i usługi opiekuńcze dla osób starszych, opieka wytchnieniowa, działania na rzecz osób wykluczonych społecznie (bezrobotni, bezdomni, osoby w trudnej sytuacji materialnej i finansowej), osoby dotknięte przemocą w rodzinie, działania na rzecz seniorów (kluby seniora, Uniwersytet Trzeciego Wieku, projekty łączące pokolenia), usługi na rzecz ochrony zdrowia psychicznego.

„Na pewno widziałabym tutaj poszerzenie usługi asystenta. Bo zabezpieczenie jednego etatu jest niewystarczające projekt, który mieliśmy pokazał, że zapotrzebowanie jest bardzo duże.

Może stworzenie też, bo takie coś nie istnieje, jest poradnia, ale może nie do końca odpowiada na potrzeby mieszkańców, na stworzenie poradni zdrowia psychicznego. Żeby ten dostęp do opieki psychiatrycznej nie był ograniczony. Teraz jest. Czas oczekiwania jest długi. I żeby stworzyć taki ośrodek gdzie te osoby mogą uzyskać wsparcie.” (Konsultant ds. polityki społecznej, subregion poznański)

„Cała opieka nad seniorami i osobami niepełnosprawnymi, to jakieś środki na utworzenie dodatkowych domów dziennego pobytu. I co jeszcze na kadrę dla tych miejsc. Zwłaszcza na opiekę wytchnieniową, gdzie też osoby z tego, co mi wiadomo, które się tymi osobami niepełnosprawnymi powinny zajmować, powinny spełniać określone warunki. I też tu jest problem finansowy i problem z odpowiednią kadrą. O tyle jest dobrze, że w szkole, która jest na terenie gminy, której jesteśmy sąsiadami, otworzyła kierunek w tym roku gdzie są kształceni opiekunowie osób starszych.” (MGOPS, subregion kaliski)

„Na pewno wsparcie tych osób starszych niepełnosprawnych właśnie w formie teleopieki czy ewentualnie opieki wytchnieniowej, czyli pomocy tym osobom czy rodzinom, które mają pod opieką osoby zależne, które wymagają tej opieki całodobowej, żeby te osoby mogły, że tak powiem zając się sobą i psychicznie odpocząć od tego, bo wiem jak ciężka jest opieka nad osobą zależną. To wymaga naprawdę dużego poświęcenia. I myślę, że w tym kierunku powinniśmy pójść żeby ich wspomagać. A drugi kierunek to osoby niepełnosprawne starsze, żeby monitorować ewentualnie, jeśli ktoś ma jakieś pogorszenie zdrowia, czy sytuację awaryjną, to pracownicy nasi będą reagować, będą po prostu pomagać.” (MGOPS, subregion kaliski)

„Wprowadzenie usługi asystenta osoby niepełnosprawnej. To jest innowacyjne dla nas. Projekt unijny pokazał, że jest taka potrzeba i przekonaliśmy radnych i burmistrza i zabezpieczyliśmy jeden etat. Ale w tej kwestii jest większa potrzeba.” (Pełnomocnik ds. społecznych, subregion poznański)

„PCPR pozyskał ogromne środki unijne np. na to żeby założyć światłowody. I był projekt dla osób wykluczonych społecznie, też uczestniczyliśmy w tym, gwarantował laptopy i bezpłatny dostęp do internetu tych osób, które tego nie miały”

2.3.6. Planowane przez gminy w najbliższych kilku latach rozwijanie innowacyjnych usług społecznych

Gminy deklarują chęć rozwijania w najbliższych latach innowacyjnych usług społecznych o ile budżet i zasoby kadrowe na to pozwolą. Z pewnością planuje się rozwijać takie obszary jak:

- opieka wytchnieniowa dla rodzin dzieci z niepełnosprawnością i osób starszych,
- zapewnienie opieki seniorom – kluby seniora, Uniwersytet Trzeciego Wieku,
- dzienne domy opieki – turnusy rehabilitacyjne,
- mieszkania treningowe dla osób w trudnej sytuacji materialnej,
- staże dla osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- zakładanie i rozwijanie spółdzielni socjalnych,
- lodówki społeczne – dzielenie się jedzeniem z innymi. Jedna z gmin w Wielkopolsce w ramach Funduszy Norweskich będzie miała okazję sfinansować zakup lodówek, które będą

- ogólnodostępne dla mieszkańców – będzie można zostawiać w nich jedzenie, które ma krótki termin przydatności, gdy ktoś kupił/ ugotował za dużo, aby ktoś inny mógł z niego skorzystać,
- kontynuowanie prac społecznie – użytecznych.

„To na kilku frontach próbujemy. Złożyliśmy też aplikację dotyczącą MGOPS-u w CUS w tym rządowym programie, utworzenia centrów usług społecznych. Na razie czekamy na rozstrzygnięcie. Wiem, że wniosków wpłynęło bodajże 52 z całej Polski, 32 zostanie wybrane do dofinansowania i do ewentualnie programu pilotażowego przekształcenia w CUS bo też widzimy także potrzebę, że chcielibyśmy jako NGOPS po prostu przekształcić się z czasem w CUS właśnie między innymi po to żeby wyjść poza te ramy udzielania pomocy osobom zależnym, ale żeby oferować mieszkańcom usługi dostępne ogólnie dla wszystkich czy odpłatnie, czy nieodpłatnie, w zależności od potrzeb i możliwości. Kolejnym takim programem o którym myślimy to, co chcielibyśmy na naszym terenie otworzyć noclegownię dla osób bezdomnych, też tego nie mamy. Także tych tematów to w zależności jakie potrzeby występują, jak to wszystko się rozwija, gdzie ewentualnie jaki program jest ogłoszony gdzie można pozyskać jakieś pieniądze i tak to wszystko na tym jakby poziomie staramy się rozwiązywać.” (MGOPS, subregion kaliski)

2.3.7. Ocena przez gminy gotowości do finansowania, wdrażania i upowszechniania nowych produktów lub usług społecznych, które z sukcesem zostały przetestowane

Gminy, które mają odpowiednie środki finansowe są gotowe na wdrażania i upowszechniania nowych produktów lub usług społecznych, które z sukcesem zostały przetestowane. Jest to obszar dość problematyczny dla gmin wiejskich i miejsko-wiejskich. Małe gminy nie mają odpowiednich środków finansowych na jakiegokolwiek dodatkowe działania oprócz tych wynikających z ustawy. Jeżeli budżet na to pozwoli oraz wsparcie ze środków unii europejskich gminy chętnie skorzystałyby i wprowadziły:

- mieszkania treningowe,
- AOS – asystenta osoby starszej,
- lodówki społeczne,
- społeczne miejsca gdzie można zostawić rzeczy, które mogą się przydać potrzebującym,
- dzienne domy pobytu wraz z usługami rehabilitacyjnymi.

2.3.8. Trudności/bariery identyfikowane przez samorządy gminne w kontekście wdrażania innowacji społecznych

Największymi trudnościami w kontekście wdrażania innowacji społecznych są nakłady finansowe, braki kadrowe, brak osób, które zajmowałyby się koordynowaniem projektów, programów innowacyjnych, wdrażaniem innowacji. Gminy zmagają się z niedoborem pracowników socjalnych. Zadań własnych jest tak wiele, że mniejsze gminy nie są w stanie aplikować o dodatkowe środki i pisać programów/ wniosków o dofinansowanie działań z powodu braku czasu. Projekty mają swoją perspektywę czasową. Wiele gmin nie stać na kontynuowanie działań bez wsparcia środków z Unii Europejskiej. Programy, które się sprawdziły nie mają kolejnych edycji, więc gmin nie stać na kontynuowanie działań.

„Wiele tych projektów, w które się włączyliśmy są długoterminowe. To jest chociażby ten projekt dotyczący mieszkań dla osób z autyzmem. To jest wieloletni projekt, gdzie my się

zobowiązujemy do tego, że będziemy szukać później czy kontynuować te prace. Mimo tego okresu testowania, który gdzieś tam w 22 roku się zamyka. Dla mnie najważniejsze jest to, że deklaracja władz Konina jest taka, że nie ma zamiaru nigdzie na działaniach prospołecznych oszczędzać. To jest chyba takie spięcie naszej rozmowy. Bo deklaracje to jest jedno, podawanie różnych programów to drugie a niestety samorzady mają często zakusy żeby no w momencie, kiedy zaczyna im się kurczyć budżet to żeby ciąć to na działaniach miękkich, które się wydają bezsensowne, bo lepiej wybudować drogę niż zająć się tym, co ludzie mają w głowach.”
(Pełnomocnik ds. społecznych, subregion koniński)

„Finanse to przede wszystkim i kadra. Potrzeby kadrowe wiążą się z potrzebami finansowymi.”
(MGOPS, subregion kaliski)

2.3.9. Zapisy o innowacjach społecznych, nowych usługach, nowych formach wsparcia w gminnych dokumentach strategicznych

Rozmówcy wskazywali, że o ile jest to możliwe, to zapisy o innowacjach społecznych pojawiają się przy okazji stworzenia strategii rozwoju gminy/ miasta lub strategii rozwiązywania problemów społecznych – odnoszenie się do planów realizacji działań a charakterze innowacyjnym. Należy jednak pamiętać, że dokumenty te są na wysokim poziomie ogólności.

„Gdzieś tam cały czas ta innowacja jest w tych naszych dokumentach, tylko to wszystko jest zależne od finansów.” (Burmistrz, subregion koniński)

„Programy profilaktyki są przygotowane, co roku, więc to jest zamieszczone.” (Konsultant ds. polityki społecznej, subregion poznański)

Temat zapisu innowacji jest obszarem, który wymagałby dopracowania. Aby móc zamieścić informację o innowacji należy mieć zabezpieczone środki na tego typu działania. Na chwilę obecną niewiele gmin może sobie pozwolić na realizację działań innowacyjnych ze względu na to, że rezerwy idą na działania doraźne w obszarze pomocy seniorom, rodzinom z dysfunkcjami.

2.3.10. Podsumowanie analizy wyników wywiadów telefonicznych

Tabela 21. Wnioski z przeprowadzonych wywiadów telefonicznych

Lp.	Wnioski z przeprowadzonych indywidualnych wywiadów telefonicznych
1.	Gminom miejsko-wiejskim i wiejskim ze względu na brak środków finansowych trudno jest wdrożyć innowacyjne sposoby rozwiązywania problemów społecznych np. lodówki społeczne, dzienne domy pobytu, projekty aktywizujące osoby starsze.
2.	Zdecydowana większość wiejsko-miejskich i wiejskich gmin nie dysponuje finansami na przeprowadzenie diagnozy problemów społecznych ze względu na koszt (zlecenie przeprowadzenia diagnozy zewnętrznej firmie). Gminy deklarowały chęć skorzystania ze wsparcia w postaci rzetelnych i kompleksowych diagnoz mieszkańców i ich problemów.
3.	OPS/MOPS/GOPS mają wiele zadań wynikających z ustaw, których realizacja wypełnia czas pracy, przez co brakuje czasu na szukanie innowacyjnych rozwiązań, pozyskiwanie środków z funduszy Ministerialnych, WRPO, EFS. Ankietowani deklarowali potrzebę wsparcia w obszarze dostarczania informacji o konkursach i możliwościach finansowania usług innowacyjnych.

4.	Instytucje zgłaszały brak odpowiednio wykwalifikowanej kadry do wdrażania innowacji; do pracy w pomocy społecznej np. pracownicy socjalni, opiekunki środowiskowe, psychologowie, fizjoterapeuci. Problem z pracownikami w szczególności dotyczy gmin miejsko-wiejskich i wiejskich.
5.	Małe gminy nie dysponują infrastrukturą do prowadzenia dziennych domów opieki dla osób starszych, na które jest duże zapotrzebowanie. Opieka wytchnieniowa nad seniorami to jeden z głównych obszarów w pomocy społecznej, na który jest bardzo duże zapotrzebowanie. Starsi ludzie są samotni i schorowani.
6.	W gminach wskazywano również potrzebę zajęć dla seniorów – kluby seniora, możliwość organizacji zajęć grupowych dla seniorów – plastyczne, kulinarne, komputerowe a także działania opiekuńczo- pielęgnacyjne, gimnastyka, zajęcia z psychologiem.
7.	Gminy zgłaszają potrzeby wsparcia programów, środków na zaopiekowanie i zaspokajanie potrzeb osób ze spektrum autyzmu. Na chwilę takie działania w gminach zwłaszcza miejsko-wiejskich i wiejskich są realizowane w bardzo małym stopniu.
8.	Organizacje pozarządowe związane z obszarem pomocy społecznej w większości działają na terenie dużych miast. Stowarzyszenia/fundacje działają w mniejszym stopniu na terenie małych gmin miejsko-wiejskich oraz wiejskich.
9.	Wiele gmin nie stać na kontynuowanie działań bez wsparcia środków z Unii Europejskiej. Działania te są potrzebne, przynoszą zamierzone efekty, ale kończą się wraz z okresem finansowania w ramach danego projektu. Małych gmin nie stać na realizowanie działań społecznych z własnego budżetu.
10.	Sytuacja epidemiologiczna w kraju spowodowała wstrzymanie wielu działań w obszarze polityki społecznej. Zmianie uległy sposoby świadczenia usług dla seniorów, opieki w dziennych domach pomocy społecznej, zmianom uległa praca pracowników socjalnych. Skutkiem takiej sytuacji w gminach jest przejście na zdalne realizowanie bieżących prac takich jak konsultacje telefoniczne lub on-line; wywiady środowiskowe. Zawieszono zostały zajęcia dla seniorów. Ograniczona została praca w terenie pracowników socjalnych. W gminach dostrzeżono wzmożony problem narastających konfliktów oraz osób dotkniętych przemocą domową.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań.

2.4. Zogniskowane wywiady grupowe

Podczas badań przeprowadzono łącznie 5 zogniskowanych wywiadów grupowych (FGI). Grupy miały zróżnicowaną strukturę pod względem uczestników:

- **1 FGI** z autorami innowacji społecznych w województwie wielkopolskim,
- **1 FGI** z przedstawicielami inkubatorów innowacji społecznych, ośrodków wsparcia ekonomii społecznej oraz otoczenia startupów (*tymczasowych organizacji lub młodych innowacyjnych przedsiębiorstw, poszukujących modelu biznesowego*) / parków naukowo-technologicznych,
- **3 FGI**, w których wzięli udział przedstawiciele samorządu gminy, lokalnych grup działania, przedstawiciele lokalnych organizacji pozarządowych, przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej (MOPS, OPS), przedstawiciele podmiotów sektora prywatnego.

Podczas rozmów poproszono uczestników o ocenę szans i możliwości wdrażania innowacji społecznych, wskazanie trudności i barier w wdrażaniu innowacji społecznych z perspektywy: organizacji pozarządowych, samorządów, lokalnych grup działania, instytucji społecznych, innowatorów społecznych; wskazanie przykłady dobrych praktyk w tworzeniu ekosystemu

wspierającego innowacje społeczne na poziomie samorządu gmin oraz propozycje dobrych praktyk w tworzeniu ekosystemu wspierającego innowacje społeczne na poziomie samorządu gminy

2.4.1. Ocena szans i możliwości we wdrażaniu innowacji społecznych

Szansę i możliwości wyrażane **wspólnie przez wszystkie podmioty** zaangażowane we wdrażanie innowacji społecznych:

- Kapitał społeczny oraz tzw. klimat proinnowacyjny w danej gminie rozumiany, jako obecność organizacji pozarządowych i liderów lokalnych gotowych zaangażować się w proces.

„Niezbędna jest atmosfera, otoczka związana z wiedzą, finansami, liderem, który to poprowadzi tego często brakuje, ważna jest atmosfera. To mix różnych czynników. Potrzebne są działania animacyjne, które to pomogą wypracować” (OWES, subregion pilski)

„Urząd jest ważny zwłaszcza na początku, ale nie najważniejszy. Najważniejsze jest osobiste zaangażowanie ludzi” (Stowarzyszenie Barka, m. Poznań)

„Ważne jest zaufanie, otwartość i wiarygodność osób, które podejmują się innowacji” (OWES, subregion pilski)

- Skalowanie innowacji, czyli korzystanie raczej z innowacji zaadaptowanych niż rozwiązań zupełnie nowych.

„Innowacje mają dwa poziomy. Po pierwsze to nowe rzeczy, nowe rozwiązania. Po drugie, możemy skalować innowacje i wprowadzać te, które już testowo zostały wdrożone. Przy współpracy z samorządami dużo łatwiej jest właśnie skalować innowacje niż tworzyć nowe. Najprościej wdraża się innowacje jak widać, że inny samorząd już to wdrożył” (PISOP, subregion leszczyński)

- Korzystanie z wiedzy eksperckiej, dobrych diagnoz oraz doświadczeń różnych środowisk lokalnych:

„Część problemów jest powszechna np. wykluczenia, ale są też inne ukryte, warto korzystać z ekspertów przy kreowaniu rozwiązania, skuteczne rozwiązywanie i innowacyjność jest możliwa przy dużej wiedzy, gdy wykorzystuje się konsultacje zewnętrzne, gdy towarzyszy temu otwartość (Fundacja na rzecz Tworzenia Wartości Wspólnej przez Studentów, m. Poznań)

Szansę i możliwości **wyrażane częściej przez szeroko rozumiany sektor pozarządowy** (organizacje pozarządowe, lokalne grupy działania):

- Gotowość do porażki, rozumiana, jako przyjęcie przez wszystkich uczestników procesu założenia, że innowacja „może się nie powieść”.

„Ważne jest zrobienie dobrego rozpoznania i usieciowienie, ważna jest umiejętność rozmawiania i gotowość, że coś się może nie udać” (Stowarzyszenie na Rzecz Spółdzielni Socjalnych, m. Poznań)

- Zwiększenie autonomii organizacji pozarządowych, by w większym stopniu same mogły rozwiązywać lokalne problemy.

„Robi się też mikro granty (tzw. regranting), aby oni sami rozwiązywali problemy w swoim środowisku i się angażowali. Takie zmiany są najtrwalsze i przekładają się na samoorganizację społeczności lokalnych, grup wykluczonych (PISOP, subregion leszczyński)

- Mówienie językiem korzyści o innowacjach, zwłaszcza w przypadku kontaktów z samorządem lokalnym.

„Gmina musi widzieć korzyść w innowacji, trzeba to dobrze pokazać, bo władze mogą nie zdawać sobie z tego sprawy i nie widzą tego od razu” (LGD Kraina 3 Rzek, subregion poznański)

„Innowacja społeczna musi być związana z optymalizacją działania w konkretnym temacie, kwestia przekonania gminy musi być poparta wykazaniem korzyści dla gminy” (OPS Tarnowo Podgórne, subregion poznański)

- Zwiększenie partycypacji społecznej w procesie poszukiwania rozwiązań dla problemów lokalnych

„Szansą jest ta wymiana pomysłów więcej rozmawiać-słuchać społeczeństwa, organizacji pozarządowych” (PCPR, subregion poznański)

Szanse i możliwości **wyrażane częściej przez samorząd lokalny oraz instytucje pomocy społecznej:**

- Ukształtowana dobra współpraca pomiędzy samorządem, a organizacjami pozarządowymi.

„Dobra współpraca w gminach jest ważna, to tworzy szansę do realizacji inicjatyw, współdziałanie przede wszystkim” (UG Czerwonak, subregion poznański)

„Wspieraniu innowacji może sprzyjać współpraca lokalnych instytucji i organizacji w oparciu o partnerstwo lokalne, spotkać się i ustalić zasady, grupa jedna, nie za duża skupiająca się na jednym zagadnieniu” (OPS Piła, subregion pilski)

- Zaangażowanie się samorządu w tworzenie warunków dla powstawania innowacji.

„Samorząd musi zadbać o zgodę i akceptację społeczną, to się wtedy lepiej udaje. (OPS Tarnowo Podgórne, subregion poznański)

Szanse i możliwości **wyrażane częściej przez innowatorów społecznych oraz inkubatory innowacji:**

- Zapewnienie ciągłości finansowania innowacji oraz prostota zastosowanych w nich rozwiązań.

„Jest też zawsze problem z zapewnieniem ciągłości finansowania, dlatego trzeba myśleć daleko do przodu i stosować zasadę więcej za mniej. Innowacja dobrze, jeśli jest prosta” (DGA, m. Poznań)

- Znaczenie liderów dla generowania innowacji.

„Najważniejsze jest żeby za projektem stał ktoś, kto w to wierzy, wtedy dużo łatwiej pokonać ograniczenia. Trzeba też sprawić żeby pomysł stał się modny i dostępny, nie jest to jednak proste i trudno wymyślić model takiego działania” (DGA, m. Poznań)

2.4.2 Trudności i bariery we wdrażaniu innowacji społecznych

Trudności i bariery **wyrażane częściej przez szeroko rozumiany sektor pozarządowy** (organizacje pozarządowe, lokalne grupy działania) oraz innowatorów i inkubatory innowacji społecznych to przede wszystkim:

- Brak pieniędzy na wdrażanie innowacji, a zwłaszcza na ich kontynuację oraz trwałość.

„Czasami nie rozumie się też, dlaczego angażować się w rozwiązania bardziej długofalowe, myślimy tu i teraz” (PISOP, subregion leszczyński)

„Problemem są też pieniądze i stare przyzwyczajenia” (PISOP, subregion leszczyński)

„Ciągłość i żywotność wymaga poprawy, bo jest marnotrawstwo środków, wpompowanie pieniędzy i nie wykorzystywanie sprzętu, który stoi nieużywany. Bo zmienił się wójt, zmieniły się relacje w urzędzie...” (OWES, subregion kaliski)

„Co dalej z innowacją, co się z nimi dzieje po projekcie? My się nie wypalamy, ale co po skończeniu projektu, nawet małego?” (Fundacja Orchidea, m. Poznań)

Różnica ta wyraźna jest, gdy porówna się sposób dysponowania środkami przez organizacje pozarządowe, a samorząd.

„My działamy na podstawie grantów, które mają termin swojej realizacji. Pytaniem jest jak w przypadku braku źródła stałego finansowania te innowacje należy rozwijać? Inaczej to jest w samorządach, które mają stałe finansowanie” (Stowarzyszenie Homini, subregion leszczyński)

- Nadmierna biurokracja.

„Innowacja jest efektem współpracy wielu podmiotów, także zagranicznych, staramy się wymieniać doświadczenia (burze mózgów) niestety jesteśmy formalnie, jako LGD uwikłany w wiele przepisów i to trochę blokuje innowacyjność” (LGD Kraina 3 Rzek, subregion poznański)

- Rodzaj innowacji – jeśli jest ona czymś zupełnie nowym, to trudniej się ją wdraża.

„Dużo trudniejsze jest generowanie nowych rozwiązań starych problemów, dłuższy trudniejszy proces, często zakończony porażką, co blokuje podejmowanie kolejnych prób” (PISOP, subregion leszczyński)

- Nieprecyzyjne oczekiwania samorządu i brak strategii w zakresie wdrażania innowacji

„Problemy są, we wdrażaniu, wielkopolska się szczyci, że jest wysoko, ale rozrzut między gminami jest, czasami za bardzo skupiamy się na rozwiązaniu nowatorskim, czasami nie jest to zbieżne z zapisem w strategii i to stoi na przeszkodzie, czasami tych dobrych rozwiązań się nie wprowadza, bo jest za mało nowatorskie. Czy gminy muszą mieć rozwiązania nowatorskie, czy skuteczne?” (OWES, subregion kaliski)

- Brak liderów lokalnych

„Musi być lider inicjatywy, to się pojawia ciągle, czasami liderem może być sołtys, pracownik socjalny, itp. Staramy się tych liderów identyfikować, musi być lider osadzony społecznie, któremu zależy, bo inaczej nawet nie pomogą najlepsi specjaliści, musi być ktoś, kto za tym walczy” (PISOP, subregion leszczyński)

- Brak woli politycznej po stronie samorządów oraz konflikty wewnętrzne w środowisku władzy lokalnej.

„Wójt czasami jest za inicjatywą a rada miasta nie, no i czasami jest tu brak porozumienia” (OWES, subregion pilski)

Uczestnicy dyskusji nie byli jednoznaczni w ocenie, czy innowacje determinowane są przez wielkość ośrodka, w którym mogłyby powstać. Głosy w tej sprawie są podzielone.

„Jest problem z innowacjami na obszarach wiejskich – tam ciężko szukać innowacji, bo to są rozwiązania głównie rozwiązania, które sprawdzają się w miastach. Na obszarach wiejskich, jeśli pojawiają się innowacje to są to głównie projekty realizowane przez gminy w ramach zadań własnych”. (OPS Tarnowo Podgórne, subregion poznański)

„Bardziej oplota się wdrażać innowacje w małych gminach, bo one są tam często dużo bardziej potrzebne. Mamy różne innowacje, które są gdzieś spisane, przetestowane, teraz pozostaje tylko to, żeby chcieć je wdrożyć”. (Stowarzyszenie Homini, subregion leszczyński)

Inne bariery utrudniające wprowadzenie innowacji społecznych:

→ COVID-19

„Bariery może być pandemia. W sytuacji, gdy część społeczeństwa jest uwięziona w swoich mieszkaniach, ludzie nie mogą uczestniczyć w życiu społecznym”. (UM Piła, subregion pilski)

→ Obciążenie ryzykiem niepowodzenia

„Obecnie na dość niskim poziomie w samorządach, bo to jedno z zadań, które jest na dalszym miejscu a każda jest obciążona ryzykiem niepowodzenia” (DGA, m. Poznań)

→ Poczucie osamotnienia, frustracji innowatorów, NGO

„Potrzebujemy czasem wsparcia wolontariuszy, wsparcia technicznego. Mam poczucie, że nie zawsze wspierają nas samorzady, a przecież my poprzez nasze działania odpowiadamy na potrzeby społeczne”. (Fundacja Podaj Dalej, subregion koniński)

Trudności i bariery **wyrażane częściej przez sektor samorządowy** (samorzady lokalne, ośrodki pomocy społecznej) we wdrażaniu innowacji społecznych:

→ Brak środków, brak kadry, brak podstawowych zasobów

„Fajnie się tego słucha szczególnie jak ma się tylko trzech pracowników socjalnych, którzy z ledwością ogarniają swoje rejony” (MGOPS Ujście, subregion pilski).

„Małe GOPS-y mają problemy na podstawowym poziomie związane nawet z laptopami, kamerkami, mikrofonami, są zbyt obciążeni” (MGOPS Ujście, subregion pilski)

Należy zaznaczyć, że zarówno w trakcie mailingu oraz rozmów telefonicznych przedstawiciele OPS z mniejszych miejscowości skarżyli się na braki kadrowe oraz sprzętowe. Wskazywali, że trudno jest im nawet wysłać pracownika na takie spotkania, a wzięcie udziału w bardziej dogodnym spotkaniu online jest problemem ze względu np. na brak mikrofonu, czy kamerki i wyłączenie jednego urządzenia z bieżącej obsługi na czas trwania wywiadu.

→ Traktowanie innowacji, jako „dodatku”, którym można się zająć dopiero wtedy, gdy zrealizowane zostaną zadania własne.

„Nie mamy za wiele innowacji, bo realizujemy zadania, które musimy i jest mało miejsca na innowacje, choć trochę jest, mamy takie osoby w społeczności, które mają dużo pomysłów, ale pod pomysłu do wdrożenia długa droga, u nas mamy telewizję senioralną, pudełko życia, tylko, że po kilku latach te rzeczy chyba przestały być innowacjami” (OPS Śrem, subregion poznański)

„Byłyby chęci na innowacyjność, ale brakuje czasu” (GOPS Kaczory, subregion pilski)

→ Opór otoczenia społecznego wobec zmian – krytykowanie, które zniechęca do działania, a także problemy we współpracy międzysektorowej.

„Co jest barierą? Postawa społeczeństwa, niechęć (nie chce mi się), przeszkadza też brak środków i problem we współpracy z instytucjami, które nie zawsze rozumieją o co nam chodzi. Często mieszkańcy boją się zmian, traktując je jako ryzyko a nie korzyść. Wielu lubi korzystać z utartych ścieżek, a nie z czegoś nowego”. (OPS Dopiewo, subregion poznański)

→ Brak współpracy i bardziej systemowego podejścia do rozwiązywania problemów

„Problemem jest taka lokalna sektorowość, nie zajmowanie się globalnie innowacją, tylko a my robimy to, a my robimy tylko tamto. Powinno się wspierać tych, którzy chcą się rozwijać, budować sprawne elastyczne zespoły pracowników, promować takie postawy także finansowo” (OPS Dopiewo, subregion poznański)

→ Brak partnerskiego podejścia do rozwiązywania problemów ze strony samorządów

„Powinniśmy wejść jako samorzędy w takie niedominujące role, powinniśmy szukać rozwiązań jak to wprowadzać, jako społeczeństwo ciągle jeszcze się uczymy jako ludzie jak wpływać na rzeczywistość, jak wymagać itp. Radni i władze mogłyby zaprosić ludzi do tego, żeby jak najwięcej zadań obowiązkowych jak i nieobowiązkowych przejmowali ludzie. Potrzebna jest zmiana w myśleniu, zmiana sposobu myślenia, który jest też trochę moim problemem” (OPS Śrem, subregion poznański)

2.4.3. Przykłady dobrych praktyk w tworzeniu ekosystemu wspierającego innowacje społeczne

- Wizyty studyjne oraz pokazywanie praktyk z miejsc, gdzie już wdrożono z powodzeniem innowacje.

„Szansą są wizyty studyjne, świadectwa innych miejsc, od tego dobrze zacząć, żeby władarze zobaczyli że się udało, ważne są też świadectwa osób, które wyszły ze skrajnie trudnej sytuacji” (Barka, m. Poznań, OWES Piła, subregion pilski)

„Na zasadzie korzystania z dobrych praktyk można ściągnąć pomysły od innych, ale innowacje raczej rodzą się od wewnątrz, bo wtedy jest najlepsza wiedza o lokalnych potrzebach” (LGD Krajna nad Notecią, subregion pilski)

„Dobra jest idea „lepszy przykład niż wykład” trzeba pokazywać prawdziwe przykłady, „na żywo” - wizyty studyjne itp. gratyfikacja pieniężna dla urzędnika za dodatkowe zaangażowanie byłaby dobra, potrzebna jest też ścieżka szkoleniowa, edukacyjna” (LGD Krajna Złotowska, subregion pilski)

- Korzystanie z doświadczeń międzynarodowych, chociaż nie jest powszechne, jest dobrym narzędziem wspierającym „wykluwanie się” innowacji.

„Dużo wnoszą kontakty zagraniczne nawet za pomocą ZOOMA, niekoniecznie wyjazdu, to pomaga, możemy wymieniać doświadczenia” (Stowarzyszenie Barka, m. Poznań)

- Zmiana sposobu dystrybucji środków na innowacje.

„Bardzo ważna jest ta wymiana pomysłów-same przez 14 lat działania wprowadziłyśmy mnóstwo nowych działań, pomysłów, projektów, wymaga to też właśnie uczenia się nieustannie nowych metod, technologii itp. Nasze projekty pierwotnie szły przez środki MOPS-teraz korzystamy bezpośrednio ze środków gminnych z urzędu gminy i województwa” (Stowarzyszenie Centrum Wolontariatu w Pile, subregion pilski)

Propozycje dobrych praktyk w tworzeniu ekosystemu wspierającego innowacje społeczne na poziomie samorządu gminy to przede wszystkim:

- Programy dedykowane innowacjom społecznym finansowane ze środków zewnętrznych, w które zaangażowanych jest wielu partnerów

„To powinny być programy przeznaczone na konkretne działania za którymi idą pieniądze, samorządy mają też coraz mniej pieniędzy, zwłaszcza obecnie nie ma na innowacje pieniędzy w gminach, musi być finansowanie w strumieniu zewnętrznym, które wymaga połączenia biznesu, organizacji i gminy” (PISOP, subregion leszczyński)

„Tworzenie strategii wielofunduszowych dla danego obszaru, to pomoże uzyskać synergii” (LGD Gościnnia Wielkopolska, subregion leszczyński)

- Wspieranie działań angażujących i aktywizujących społeczność lokalną.

„Lokalne kampanie społeczne, zaangażowanie do działania sołtysów oraz rady sołeckie, koła gospodyń. Jeśli przekona się do działania osoby mające wpływy w gminie, osoby mające poważanie wśród mieszkańców to znacznie łatwiej jest wprowadzać nowe rozwiązania”. (MGOPS Ujście, subregion pilski)

- Rozwijanie współpracy międzysektorowej oraz sieciowanie potencjalnych partnerów.

„Przepływ ludzi pomiędzy różnymi sektorami jest potrzebny, zwłaszcza liderów by się lepiej rozumieć i by zbliżyć te perspektywy. Trzeba wymyślić jak stworzyć okienka dla samorządowców i ludzi z biznesu, którzy mogli by przejść do NGO na przykład, to jest oczywiście kwestia pieniędzy i wielu innych czynników, ale taki program na pewno byłby bardzo pomocny” (Centrum NGO w Koninie, subregion koniński)

„Sieciowanie, upowszechnianie dobrych praktyk, klastr innowacji – każda gmina powinna mieć szansę na spróbowanie pewnych innowacji. Nie muszą sami to wymyślać, ale powinni mieć szansę poznać te innowacje”. (LGD Krajna nad Notecią, subregion pilski)

- Poszukiwanie skuteczniejszych sposobów dystrybucji środków ograniczających biurokrację.

„Nie mam wątpliwości, że innowacje społeczne powinny być tworzone u źródła i że zasada pomocniczości samorządu nas obowiązuje. Konieczne jest przemyślenie dobrego sposobu przekazania środków. Te ograniczenia zawarte w ustawach wymagają wskaźników – ale czasem nie wiemy do czego innowacje prowadzą. Dobrze jest powiedzieć innowatorowi, masz pieniądze, rozlicz je jak chcesz – ale nie ma takich przepisów. To powinno być rozliczanie po rezultatach a nie wskaźnikach”. (Urząd Miasta Poznania, m. Poznań)

- Instytucjonalne wsparcie innowacji w zakresie upowszechniania nowych rozwiązań

„Powinno się stworzyć komórki ds. innowacji społecznych w gminach podobnie jak to działa w ROPS”. (Stowarzyszenie Homini, subregion leszczyński)

„Brakuje ludzi, którzy poprowadziliby nas przez te wszystkie meandry prawne oraz jakieś wsparcie sponsorskie ze strefy biznesowej”. (Innowator indywidualny, subregion poznański)

„Marzę o wdrożeniu już istniejących innowacji, żeby to mogło dotrzeć do tych miejsc, które mogą z tego skorzystać”. (Stowarzyszenie Homini, subregion leszczyński)

2.4.4. Podsumowanie analizy wyników wywiadów grupowych (FGI)

Poniższe zestawienia zawierają najważniejsze wnioski z przeprowadzonych wywiadów grupowych podzielone na szanse dla innowacji oraz wskazanie głównych barier wdrażania innowacji.

Główne szanse dla innowacji

Tabela 22. Szanse dla innowacji wg. opinii uczestników dyskusji

<p>Po stronie samorządów</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dostrzeżenie korzyści z wdrażania innowacji (społecznych, politycznych, ekonomicznych) • Zmiana kultury organizacyjnej administracji na bardziej empatyczną i wrażliwą na potrzeby społeczne • Stabilność finansowania – większe szanse zapewnienia trwałości projektów
<p>Po stronie instytucji pomocy społecznej</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dobra znajomość potrzeb lokalnych • Dobre skomunikowanie z innymi ośrodkami (w przypadku tych, które leżą blisko dużych miast) • Zaangażowanie pracowników • W niektórych przypadkach dobra infrastruktura i zasoby lokalowe (bogatsze gminy)

Po stronie organizacji pozarządowych/lokalnych grup działania	<ul style="list-style-type: none"> • Duża motywacja i otwartość na zmiany • Dobra znajomość potrzeb lokalnych • Dość dobre zaplecze eksperckie lub możliwość jego pozyskania
Po stronie sektora prywatnego	<ul style="list-style-type: none"> • Możliwość uzyskania przewag konkurencyjnych
Po stronie innowatorów społecznych/inkubatorów innowacji	<ul style="list-style-type: none"> • Obecność liderów, pasjonatów • Duża motywacja i otwartość na zmiany • Dobra znajomość potrzeb lokalnych • Wiedza ekspercka

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań.

Główne bariery dla innowacji

Tabela 23. Bariery, jakie utrudniają wprowadzanie innowacji

Po stronie samorządów	<ul style="list-style-type: none"> • Brak jasnej strategii w stosunku do innowacji • Nadmierna biurokracja • Brak woli politycznej • Brak świadomości korzyści • Brak dobrych diagnoz i argumentów, by wprowadzać innowacje • Brak czasu na wdrażanie innowacji • Niedostateczna współpraca międzysektorowa: NGO-samorząd-przedsiębiorcy
Po stronie instytucji pomocy społecznej	<ul style="list-style-type: none"> • Brak zasobów kadrowych (mocy przerobowych) • Zajmowanie się „swoimi sprawami” – zadaniami zleconymi im przez samorząd • Brak środków finansowych na przeprowadzanie innowacji (zwłaszcza w małych gminach) • Brak zasobów infrastrukturalnych • Opór otoczenia społecznego
Po stronie organizacji pozarządowych/lokalnych grup działania	<ul style="list-style-type: none"> • Brak środków finansowych • Brak zrozumienia po stronie samorządów i innych partnerów • Brak trwałości projektów, które po zakończeniu finansowania nie są kontynuowane • Wspieranie projektów, które mają potencjał medialny/marketingowy i pomijanie tych, które tego potencjału nie mają

	<ul style="list-style-type: none"> • Zbyt mało czasu/możliwości wymiany doświadczeń, współpracy • Brak stabilności i ciągłości zatrudnienia
Po stronie sektora prywatnego	<ul style="list-style-type: none"> • Brak świadomości korzyści (głównie finansowych) • Na innowacje stać tylko duże firmy. Mało, które przedsiębiorstwa są na tyle rozwinięte by wprowadzać innowacje
Bariery po stronie innowatorów społecznych/inkubatorów innowacji	<ul style="list-style-type: none"> • Ryzyko niepowodzenia zniechęcające innych do angażowania się w projekt • Brak zasobów (wolontariuszy, wsparcia technicznego) • Brak trwałości projektów • Biurokracja

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań.

Tabela 24. Wnioski końcowe z przeprowadzonych zogniskowanych wywiadów grupowych

lp.	Wnioski końcowe z wywiadów grupowych (FGI)
1.	Szansą dla samorządów, która mogłaby otworzyć je bardziej na wprowadzanie innowacji jest dostrzeżenie korzyści, które płyną z wdrożenia innowacji. Są to przede wszystkim korzyści społeczne, ekonomiczne i polityczne. Samorządy łatwiej podejmują się działań innowacyjnych w sposób zaadaptowany (dane zadanie było już realizowane w sąsiedniej gminie i możemy poznać jego efekty) niż prototypowy (bądźmy pionierami zmiany w tym obszarze).
2.	W przypadku samorządów sygnalizowaną przez organizacje pozarządowe potrzebą są zmiany kultury organizacyjnej i administracyjnej w sferze mentalnej na bardziej empatyczną i wrażliwą na potrzeby społeczne.
3.	Zwraca się uwagę na silną stronę samorządów jako liderów innowacji, którą jest stabilność finansowa konieczna do zapewnienia trwałości procesu. To jedna z wyraźnych różnic wskazywanych, gdy porównuje się specyfikę działania administracji w stosunku do sektora pozarządowego.
4.	Silną stroną ośrodków pomocy społecznej, która wpływa na rozwój innowacji jest dobra znajomość potrzeb lokalnych. Wynika ona ze specyfiki pracy tych instytucji, które działają na pierwszej linii frontu walki z wykluczeniem społecznym i są w stanie (zwłaszcza w małych gminach) dobrze zdiagnozować sytuację swoich klientów.
5.	W instytucjach takich jak Ośrodki Pomocy Społecznej, organizacje pozarządowe oraz pośród innowatorów wskazano przede wszystkim zaangażowanie i dużą motywacją do rozwiązywania problemów lokalnych.

6.	W przypadku organizacji pozarządowych uwidacznia się otwartość na zmiany oraz nieustanne, ciągłe poszukiwanie dodatkowych projektów, funduszy i grantów przez organizacje. Wpływa to na determinacja w zakresie poszukiwania innowacyjnych rozwiązań.
7.	Innowatorów cechował z kolei wysoce ekspercki charakter, co w połączeniu z pasją oraz przywództwem (leadership) stanowiło swego rodzaju motor do wprowadzania zmian w obszarze objętym innowacją.
8.	Wśród zasobów, które są posiadaniu organizacji pozarządowych oraz lokalnych grup działania wskazywano często dobre zaplecze eksperckie lub możliwość jego szybkiego pozyskania. Kryje się za tym umiejętność sieciowania partnerów uzyskana w ramach projektów zrealizowanych w przeszłości oraz model funkcjonowania organizacji oparty głównie na pracy w różnorodnych zespołach tworzonych na potrzeby znalezienia rozwiązania danego problemu lub zaprojektowania dedykowanych dla tego działań.
9.	Sektor prywatny i jego potrzeby słabo ujawniły się w przedmiotowym badaniu. Wśród wypowiedzi ich przedstawicieli innowacje postrzegane są jako potencjalna szansa uzyskania przewag konkurencyjnych, przy założeniu, że dane rozwiązanie i specyficzne know-how pozwala faktycznie zoptymalizować koszty wytworzenia produktów lub prowadzenia działalności.
10.	W przypadku barier po stronie samorządów zwracano uwagę na brak jasnej strategii w stosunku do innowacji. W nielicznych samorządach funkcjonują komórki lub osoby odpowiedzialne za wspieranie innowacji. Oznacza to, że nie do końca wiadomo, komu w przypadku innowacji należy przypisać rolę „właściciela procesu”. Wiele samorządów nie ma też świadomości, że działania, które realizują mogą być przykładami innowacji.
11.	Z powyższym wiązała się kolejna bariera, czyli nadmierna biurokracja, wskazywana głównie przez przedstawicieli organizacji pozarządowych. Trudności obejmowały model finansowania innowacji w gminie oraz sposób ich późniejszego rozliczania.
12.	Badani wskazują, że początkiem drogi ku innowacji powinna być dobra diagnoza. Chociaż organizacje pozarządowe mocno deklarują dobrą znajomość potrzeb lokalnych, dla niektórych samorządów brak podstaw w postaci diagnozy społecznej z dobrze uargumentowanymi scenariuszami może być przyczyną niedostatecznego włączenia się w projekt.
13.	Częstą barierą wskazywaną przez samorządowców oraz pracowników OPS we wprowadzaniu innowacji jest również brak czasu. To sprawia, że brakuje wystarczającego zaangażowania koniecznego do pełnego uczestniczenia w procesie wytwarzania innowacji, a także powoduje niechęć do brania na siebie dodatkowych zadań i obowiązków z tym związanych.
14.	Brak „mocy przerobowych” jako bariera najmocniej ujawniał się w przypadku OPS z terenów wiejskich. Przedstawiciele tych ośrodków zwracają uwagę, że priorytetowe dla nich jest zajmowanie się „swoimi sprawami”, czyli tymi, które zostały im zlecone przez urząd. Drugą poważną barierą jest brak środków finansowych oraz problem braku podstawowej infrastruktury technicznej. Do trzeciej można zaliczyć sygnalizowany przez niektórych przedstawicieli OPS opór społeczny dla wprowadzanych zmian. Z tą ostatnią barierą stykają się również często innowatorzy z sektora pozarządowego.

15.	Organizacje pozarządowe mocno zwracają uwagę na problem braku środków finansowych przeznaczonych na prowadzenie procesów innowacyjnych. Dotyczy to nie tylko pozyskiwanych (lub nie) dotacji czy grantów konkursowych, ale również środków, które zapewnią trwałość i kontynuację realizowanych projektów.
16.	Organizacje pozarządowe narzekają również na niedostateczną możliwość wymiany doświadczeń i sieciowania. Podczas badań fokusowych wielu uczestników wyrażało wdzięczność za możliwość porozmawiania i dzielenia się przykładami z własnego podwórka, na które brakuje czasu w codziennej działalności.
17.	Dużą barierą, którą sygnalizują innowatorzy jest brak świadomości wśród samorządów (lub innych instytucji finansujących innowacje), że innowacje mają w sobie zaszczerpione ryzyko niepowodzenia. Wiąże się to brakiem woli do podjęcia ryzyka i niechęcią do udzielania wsparcia finansowego takim projektom. Wielu z nich, zwłaszcza działających indywidualnie, wymaga również elementarnego wsparcia w postaci zaplecza technicznego, miejsca do spotkań czy pomagających w pracy wolontariuszy.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań.

2.5. Warsztat rekomendacyjny

W warsztacie rekomendacyjnym wzięli udział przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego, ośrodków pomocy społecznej, organizacji pozarządowych działających w obszarze pomocy i integracji społecznej, innowatorów społecznych, lokalnych grup działania. Spotkanie odbyło się on-line na platformie ZOOM i poprowadzone według scenariusza przez moderatora. Na potrzeby warsztatu została stworzona prezentacja, w której przedstawiono najważniejsze wyniki badań oraz poddano je dyskusji.

Celem warsztatu rekomendacyjnego była próba odpowiedzi na pytania:

- 1) Jak jest zapotrzebowanie samorządów gmin na działania o charakterze upowszechniającym powstałe innowacje społeczne (np. szkolenia, warsztaty, kampanie promocyjne itd.)?
- 2) Jak jest zapotrzebowanie samorządów gmin na działania o charakterze wspierającym proces powstawania innowacji społecznych (np. doradztwo, szkolenia itd.)?
- 3) Jakie inne działania powinny zostać wzmocnione albo zainicjowane, żeby oferta odpowiadała potrzebom samorządów oraz innych podmiotów w regionie, które są albo mogą być zainteresowane innowacjami?
- 4) Jaka może być przyszłość innowacji w kontekście pandemii?

Działania upowszechniające innowacje

Do katalogu działań upowszechniających innowacje można zaliczyć przede wszystkim rozwijanie współpracy międzysektorowej, która umożliwia budowanie partnerstw, wymianę doświadczeń, włączanie innych podmiotów i osób do procesu oraz pokonywanie oporu społecznego, który często towarzyszy innowacjom na ich początkowym etapie:

„Musimy upowszechnić i zwiększać świadomości innowacji u włodarzy, u OPS-ów, dbać o budowanie partnerstw, wiedzieć jak tworzyć dobre diagnozy partycypacyjne. Do innowacji trzeba podchodzić w sposób procesowy, a nie eventowy, akcyjny”. (OPS Dopiewo, subregion poznański)

Działania wspierające innowacje

Wsparciem dla innowatorów lub podmiotów wdrażających innowacje jest obecność zewnętrznego eksperta. Jako osoba spoza układów pozwala czasem przewyciężyć lokalny imposybilizm:

„Kwestia wspierania. Potrzebne są szkolenia, pokazywanie dobrych praktyk, skatalogowanie z podziałem na różne typy gmin. Albo taka praca z radnymi. Bo jak ktoś z zewnątrz do nich przyjedzie, to tai głos ekspercki, jest zawsze głosem ważnym”. (OPS Dopiewo, subregion poznański)

Drugim diskutowanym pomysłem w kontekście „wypalania się” innowatorów była rola mentora lub brokera innowacji, którego zadaniem byłoby stymulowanie pomysłodawców do działania, podpowiadanie im w formie miękkiej opieki nad procesem:

„Ja mogę powiedzieć mając własne doświadczenia na uwadze myślę, że mega ważne jest wsparcie w działaniach wspierających, gdyż często jest tak, że jest ten „power” i zapał w momencie pomysłu i startu a zanika gdzieś tam później w momencie realizacji ... i wtedy wskazane byłoby takie wsparcie w postaci „swoistego kopa” do dalszego działania ze strony instytucji wspierającej” (OPS Dopiewo, subregion poznański)

Zapał znika też w beneficjentach:

„To znaczy wydaje mi się, że akurat mamy swoich mentorów w ROPSie. Bardziej myślę o tym, że ten zapał zanika w beneficjentach, tzn. w samej społeczności lokalnej” (MGOPS Gołańcz, subregion pilski)

Wskazywana jest konieczność odciążenia OPS z bieżących działań polegających na pracy socjalnej czy wydawaniu decyzji administracyjnych poprzez wydzielenie w strukturze osoby lub osób odpowiedzialnych za „organizowanie społeczności lokalnej”

„I tak największym problemem zostaje zaangażowanie społeczności lokalnej. Tak jak już tu padło niestety ludzie wbrew pozorom są coraz bardziej zamknięci i dużo fajnych działań gdzieś tam powoli z czasem powszednieje i zamiera. Poza tym aktualne czasy są trudne, OPS-y mają dużo dodatkowych zadań i nie starcza czasu na dodatkowe działania” (MGOPS Gołańcz, subregion pilski)

„I tutaj właśnie konieczny jest OSL, ten mentoring, to podtrzymywanie ognia. Ważne jest, by był przypisany mentor do danego OPSu, by wspierać ten proces edukacyjnie, mentalnie, bo to jest trudna robota. Coś takiego jak broker innowacji społecznych w regionie, którego zadaniem jest bycie takim zewnętrznym pobudzaczem w kontekście innowacji społecznych. Żeby ludzie się poznali, zbadali swoje zasoby, „razem możemy więcej niż każdy oddzielnie” to się rzeczywiście sprawdza. Ze społecznościami lokalnymi ktoś musi pracować”. (OPS Dopiewo, subregion poznański)

„Jest potrzebne wsparcie, coś takiego, gdzie możemy wymienić się doświadczeniami, uwagami, bardzo ważna w pomocy społecznej jest wymiana doświadczeń. Potrzebny jest ten

mentor, ale tutaj jest potrzebne jedno i drugie. Widzę niesamowitą rolę grup społecznych na naszym terenie, z danego ośrodka, ale potrzebny jest mentor zewnętrzny, bo czasami się zafiksujemy w swoim działaniu". (GOPS Czerwonak, subregion poznański)

Sygnalizowana jest też kwestia „dobrej diagnozy lokalnej”, zwłaszcza w sytuacji, gdy w uwagi na pandemię zmieniają się potrzeby mieszkańców.

„Najważniejsza jednak diagnoza potrzeb. W obecnej sytuacji gdzie integracja została zastąpiona izolacją potrzeby są inne". (DPS Pleszew, subregion kaliski)

Dyskutowano również o jakości diagnoz lokalnych, jeśli są one wykonywane przez firmy zewnętrzne. Kluczowe znaczenie dla ich powodzenia uzależnione było od ich partycypacyjnego charakteru:

„Może być diagnoza robiona z zewnątrz. Ale to musi być z udziałem społecznym. Firma zewnętrzna jest ważna na przykład w procesie ewaluacji – jak przyjdą z zewnątrz i zobaczą cały proces. My z kolei powinniśmy włączać mieszkańców, organizować ich, ważna jest też ta edukacja środowiskowa". (OPS Dopiewo, subregion poznański)

Wskazywano również, że warto „odświeżyć” i doskonalić proces tworzenia polityk publicznych (takich jak diagnozy, strategie) i wykorzystywać przy tym innowacyjne narzędzia badawcze tj. kawiarenki obywatelskie, spacery badawcze.

Inne działania

Powołanie FORUM OPS na Zoomie, które byłoby przestrzenią wymiany doświadczeń.

„Raz na jakiś czas się spotkać, pogadać, gdzie możemy pomóc, to jest to w punkt, dokładnie o to chodzi. To też wykorzystanie tej platformy Zoom". (OPS Dopiewo, subregion poznański)

Zagregowanie po stronie ROPS informacji wraz z kalendarzem dotyczących możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych na działania.

Uwagi dodatkowe

Uczestnicy warsztatu wskazują, że należy wyjść z zamkniętego kręgu myślenia, że innowacje to działania, które wykonywać mają wyłącznie ośrodki pomocy społecznej. Te wypowiedzi są w kontrze do badań ilościowych, które w OPS, GOPS i MOPS lokują głównego zarządzającego innowacjami na terenie gminy.

„Ważne jest to budowanie współpracy międzysektorowej. OPS-y już puchną, nie można zawęzić innowacji tylko do tych instytucji". (OPS Dopiewo, subregion poznański)

„Dokładnie, niestety wszystko jest kierowane na OPS-y a my już tu rzeczywiście "puchniemy" i często później brakuje nam już tego zapachu". (MGOPS Gołańcz, subregion pilski)

„Innowacjami powinni się zajmować nie tylko pracownicy OPS. To ważna jest rola mieszkańców, rola włodarzy miasta". (MGOPS Jarocin, subregion kaliski)

Upowszechnianie innowacji może być remedium na zamykanie ich w obrębie jednej instytucji:

„Ja jako skromny dyrektor OPS chciałabym, by szło to w kontekście upowszechniania, ale nie że ty to masz załatwić, bo to jest wasze działanie. Innowacja musi być oddolna, partycypacyjna i faktycznie ma powodować zmianę społeczną". (OPS Dopiewo, subregion poznański)

Jaka przyszłość innowacji? Jak się integrować, kiedy potrzebna jest izolacja? Wyzwaniem dla innowacji jest pandemia koronawirusa, która warunkuje myślenie o przyszłych działaniach:

„Pandemia to trudny czas, ale też „dobry czas”, bo widzimy kogo mamy u siebie, kto byłby gotowy, żeby zacząć sieciować. W naszej gminie nie używa się pojęcia innowacji społecznych, ale to jak się ludzie zorganizowali w dobie pandemii, jak sobie pomagają ,to przecież jest jednak pewna innowacja”. (OPS Dopiewo, subregion poznański)

„Ten rok pokazał, że pojawiły się inne zasoby. Mamy inne społeczności lokalne. Ale musimy na to mieć czas”. (MGOPS Gołańcz, subregion pilski)

Zaangażowanie społeczne mieszkańców w działania innowacyjne związane z walką z koronawirusem nie jest jednak dokładnie zbadane i opisane. Uczestnicy warsztatu czują jednak intuicyjnie, że pandemia pokazała inne potencjały do działania.

Podsumowanie

1. Warsztat potwierdził konieczność realizacji działań upowszechniających innowacje i „oswajających” różne grupy interesariuszy z korzyściami płynącymi z wprowadzanych zmian. Wyraźniej ujawniła się potrzeba stworzenia instytucji „mentora”, który będzie wspierał procesy innowacyjne głównie po stronie podmiotów/osób, które są liderami i organizują wokół siebie społeczność lokalną.
2. W przypadku OPS, z uwagi na szereg innych zdań, którymi obciążone są te instytucje, sygnalizowano również konieczność wyodrębnienia osoby (lub osób), które byłyby dedykowane do zajmowania się innowacjami. Innowacje w tej sytuacji nie mogą być traktowane jako „dodatek” do codziennych działań, ale jako osobny element przypisany strukturalnie do organizacji.
3. Trwająca pandemia w opinii uczestników warsztatów stała się katalizatorem zmian, które wymuszają większą innowacyjność wszystkich interesariuszy i konieczność przezwycięzania barier, które z niej wynikają (np. brak możliwości bezpośrednich spotkań). Zwracano uwagę na konieczność opracowywania dodatkowych diagnoz i analiz, które pozwoliłyby zaktualizować potrzeby społeczności dotkniętej ograniczeniami pandemicznymi.
4. Sygnalizowano wreszcie problem „zamykania się innowacji” do obszaru działania jednej instytucji odpowiedzialnej za pomoc społeczną (GOPS, OPS, MOPS). Zwracano uwagę, że problemy, na które odpowiadają innowacje dotyczą zwykle różnorodnych obszarów działania samorządu i – by mieć szansę powodzenia - muszą angażować wielu partnerów.

3. Wnioski

Tabela nr 24 zawiera syntetyczny zbiór najważniejszych wniosków przygotowanych na podstawie informacji/ opinii zebranych w trakcie badań.

Tabela 25. Wnioski końcowe z badań

lp.	Wnioski końcowe
1.	Nie wszystkie gminy województwa wielkopolskiego posiadają spisane strategie rozwoju gminy. Wynika to z braku nakładów finansowych i kadrowych, aby taki dokument przygotować w interdyscyplinarnym zespole. Ze względu na ilość zadań nałożonych na jednostki samorządu terytorialnego mniejsze gminy nie dysponują takimi dokumentami.
2.	Relatywnie mała jest obecność zapisów o innowacjach społecznych w lokalnych dokumentach strategicznych w gminach województwa wielkopolskiego. Innowacje społeczne są tematem, który jest pewnym novum dla gmin. Włodarze nie zawsze są świadomi możliwości realizacji innowacji.
3.	Lokalne dokumenty strategiczne powstają przy udziale tych samych podmiotów zewnętrznych. Należy zaproponować interdyscyplinarne zespoły wyznaczone do pracy nad strategicznymi dokumentami dotyczącymi rozwoju gmin oraz strategii rozwiązywania problemów społecznych.
4.	Brakuje spójności pomiędzy poszczególnymi zapisami o innowacjach społecznych w dokumentach strategicznych. Związane jest to z brakiem długofalowych działań o charakterze innowacyjnym. Często jest to związane z brakiem finansowania takich projektów i programów.
5.	Zapisy o innowacjach społecznych w dokumentach strategicznych są w większości bardzo ogólne. Zapisy o innowacjach społecznych zawarło 42% gmin w swoich Strategiach Rozwiązywania Problemów Społecznych oraz tylko 12% gmin w swoich Strategiach Rozwoju Gmin.
6.	Wdrażanie innowacji społecznych może być dla JST trudnym procesem ze względu na brak kadry. Dotyczy to w szczególności pracowników urzędów w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich.
7.	Innowacyjność jest pojęciem płynnym i zmiennym w czasie. Należy prowadzić działania edukacyjne, szkoleniowe, aby przybliżyć możliwości i sposoby wprowadzania innowacji na wielu polach w samorządach gminnych. Należy pokazywać dobre praktyki sąsiednich gmin, powiatów we wdrażaniu innowatorskich rozwiązań problemów społecznych.
8.	Na charakter innowacji społecznych możliwych do wdrożenia ma wpływ wiele czynników zewnętrznych – położenie gminy, wielkość gminy, skala i rodzaj problemów społecznych.

9.	Działania i wsparcie w ramach projektów innowacyjnych było skierowane do osób/grup doświadczających wykluczenia społecznego, ograniczonego dostępu do usług społecznych, nie radzenia sobie w codziennym funkcjonowaniu i pełnieniu podstawowych ról społecznych.
10.	Przyjmując klucz terytorialny w temacie innowacji najwięcej działań i projektów realizowało/ realizuje się w Poznaniu. Wynika to z dużego ośrodka, obecności instytucji takich jak ROPS, Fundacja Barka, lokalnych liderów i działaczy a także rozwijającego się miasta, gdzie dostęp do usług jest łatwiejszy niż w małych gminach.
11.	W Wielkopolsce funkcjonuje, co najmniej kilka podmiotów – liderów w zakresie innowacji społecznych: Fundacja Barka, Centrum PISOP w Lesznie, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Stowarzyszenie na Rzecz Spółdzielni Socjalnych. Są to instytucje i organizacje z którymi lokalni liderzy, działacze, którzy wiedzą o istnieniu tych podmiotów i chętnie z nimi współpracują. Co więcej współpracę oceniają jako bardzo dobrą i potrzebną. Istnieje chęć podejmowania dalszych inicjatyw i rozszerzania działalności o nowe projekty.
12.	Potencjał JST w kontekście tworzenia innowacji społecznych wydaje się natomiast być relatywnie niski. Wynika to z braku kadry odpowiedniej to realizacji i zajmującej się wyłącznie projektowaniem innowacji, ich realizacją, monitoringiem a także ewaluacją podjętych działań w perspektywie projektowania nowych rozwiązań.
13.	Szansą dla samorządów, która mogłaby otworzyć je bardziej na wprowadzanie innowacji jest dostrzeżenie korzyści, które mogą płynąć z tego typu rozwiązań. Obejmuje to po pierwsze korzyści społeczne, czyli, w jaki sposób dane rozwiązanie może służyć lokalnej społeczności. Po drugie, są to korzyści ekonomiczne, czyli zwrócenie uwagi, że rozwiązanie problemu może pozwolić w przyszłości zaoszczędzić środki budżetowe wydawane dotychczas na dane zadanie. Oznaczałoby to poprawę efektywności wydawanych pieniędzy. Po trzecie, innowacje mogą nieść ze sobą korzyści polityczne związane ze wzrostem popularności władzy lokalnej lub poprawy wizerunku instytucji samorządowej. W modelowej sytuacji korzyści te powinny być automatycznie odkrywane przez urzędników. W rzeczywistości zadanie to spoczywa zwykle na innowatorach, którzy podejmują trud przekonania administracji publicznej do swoich pomysłów. Należy jednak uzupełnić, że samorządy łatwiej podejmują się działań innowacyjnych w sposób zaadaptowany (dane zadanie było już realizowane w sąsiedniej gminie i możemy poznać jego efekty) niż prototypowy (bądźmy pionierami zmiany w tym obszarze).
14.	Powyższa szansa wiąże się z koniecznością zmiany kultury organizacyjnej administracyjnej w sferze mentalnej na bardziej empatyczną i wrażliwą na potrzeby społeczne. Co prawda wypowiedzi badanych zanotowane podczas wywiadów zogniskowanych nie wskazywały, że jest to bardzo poważny problem, jednak wielokrotnie podkreślano warunek otwartości po drugiej stronie (samorządowej), jako konieczny dla powodzenia procesu.
15.	To, co jest szansą i przewagą samorządów w przypadku zapewnienia trwałości innowacji, to względnie duża stabilność finansowania dla tego typu przedsięwzięć. Jeśli dane rozwiązanie zyska aprobatę władz gminy i przynosi wymierne korzyści dla społeczności, ma szansę zostać „zabudżetowane”

	i kontynuowane w kolejnym roku. Różni się to od projektów realizowanych choćby przez organizacje pozarządowe, gdzie, jeśli nie uzyska się dodatkowych źródeł finansowa cykl życia innowacji może być 2-3 letni w zależności od trwania projektu.
16.	Z kolei szansą dla ośrodków pomocy społecznej jest dobra znajomość potrzeb lokalnych. Wynika ona ze specyfiki pracy tych instytucji, które działają na pierwszej linii frontu walki z wykluczeniem społecznym i są w stanie (zwłaszcza w małych gminach) dobrze zdiagnozować sytuację swoich klientów.
17.	Przedstawiciele OPS działających w obrębie dużych miast (miast powiatowych) wskazywali na względnie dobre skomunikowanie z innymi ośrodkami i instytucjami lokalnymi, co zwiększało ich szansę na współdziałanie, wymianę doświadczeń czy realizowanie interdyscyplinarnych projektów. Należy jednak jeszcze raz podkreślić, że dotyczyło to tych ośrodków, które funkcjonowały głównie w bliskim sąsiedztwie miast.
18.	Co ważne, osoby odpowiedzialne za pomoc społeczną w gminach wielokrotnie podkreślały, że kluczem do sukcesu w realizowanych przez nich projektach jest zaangażowanie i duża motywacja pracowników do rozwiązywania problemów lokalnych. Jest to szczególnie istotne biorąc pod uwagę sygnalizowane przeciążenie pracowników socjalnych, wykonujących pracę w terenie.
19.	Podobne „czynniki sukcesu” wskazywali przedstawiciele organizacji pozarządowych, wymieniając motywację i otwartość na zmiany, jako najważniejsze składowe dla powodzenia innowacyjnych projektów. Trzeba też dodać, że specyfika organizacji pozarządowych wymusza na nich ciągłe poszukiwanie (funduszy, projektów, grantów itp.), co ma wpływ na dyspozycyjność w zakresie pozyskiwania innowacyjnych rozwiązań.
20.	Organizacje pozarządowe, a zwłaszcza lokalne grupy działania podkreślają dobrą znajomość potrzeb lokalnych, która pozwala im prawidłowo adresować innowacje do dobrze zbadanych grup społecznych. W myśleniu tych podmiotów dominuje przekonanie, że „my wiemy lepiej”, czego potrzebują mieszkańcy, mamy pomysły jak im pomóc, ale brakuje nam często pieniędzy, by rozpocząć działania.
21.	Wśród zasobów, które są posiadaniem organizacji pozarządowych oraz lokalnych grup działania wskazywano często dobre zaplecze eksperckie lub możliwość jego szybkiego pozyskania. Kryje się za tym umiejętność sieciowania partnerów uzyskana w ramach projektów zrealizowanych w przeszłości oraz model funkcjonowania organizacji oparty głównie na pracy w różnorodnych zespołach tworzonych na potrzeby znalezienia rozwiązania danego problemu lub zaprojektowania dedykowanych dla tego działań.
22.	Sektor prywatny w innowacjach widział szansę uzyskania przewag konkurencyjnych, przy założeniu, że dane rozwiązanie i specyficzne know-how pozwala faktycznie zoptymalizować koszty wytworzenia produktów lub prowadzenia działalności czy podnieść jakość tych usług i produktów. Szansy tej upatrywał jednak głównie we współpracy ze środowiskiem naukowym niż we wdrażaniu projektów o charakterze społecznym wspólnie z sektorem pozarządowym.

23.	Innowatorzy, rozumiani, jako autorzy pomysłów lub przedstawiciele instytucji wspierających ich generowanie, wskazywali podobnie jak organizacje pozarządowe i lokalne grupy działania, na dużą motywację i otwartość na zmiany, które warunkowały powodzenie procesu powstawania innowacji. Grupy te cechował dodatkowo wysoce ekspercki charakter, co w połączeniu z pasją oraz przywództwem (<i>leadership</i>) stanowiło swego rodzaju motor do wprowadzania zmian w obszarze objętym innowacją.
24.	W przypadku barier po stronie samorządów zwracano uwagę na brak jasnej strategii w stosunku do innowacji. Wyrażało się to trudnościami jak traktować projekt innowacyjny w praktyce administracyjnej, czemu go przyporządkować, komu polecić do wykonania, jak go zaklasyfikować budżetowo, jaką mu nadać rangę w hierarchii spraw prowadzonych przez urząd. Należy dodać, że w nielicznych samorządach funkcjonują komórki lub osoby odpowiedzialne za wspieranie innowacji, co nie oznacza, że procesy te nie są realizowane w gminach, które takich stanowisk nie posiadają. Na tym też polegała trudność w odkrywaniu innowacji – osoby, które prowadziły tego typu projekty lub działania nie miały świadomości, że to co robią może zostać zaklasyfikowane jako „innowacja społeczna”.
25.	Z powyższym wiązała się druga bariera, czyli nadmierna biurokracja, wskazywana głównie przez przedstawicieli organizacji pozarządowych. Praktyka administracyjna pokazuje, że ważne jest nie tylko zdobycie środków na innowacje, ale – i być może przede wszystkim – znalezienie formuły ich przekazania. Staje się to kłopotliwe zwłaszcza, gdy wymogi prawne obligują samorządy do prowadzenia zamówień publicznych lub otwartych konkursów dla organizacji pozarządowych. W tej sytuacji organizacja-innowator przychodząc do urzędu ze swoim pomysłem może odnieść wrażenie, że jest on mu odbierany, wystawiany do publicznego ofertowania, a w najgorszym scenariuszu realizowany przez zupełnie inny podmiot. Drugą bolączką jest konieczność wykazania się przed urzędem ze wszystkich zawartych we wniosku wskaźników. W przypadku innowacji, które zawsze niosą w sobie ryzyko niepowodzenia, może to prowadzić do przerzucenia ciężaru zaangażowania innowatora z wdrażania swojej innowacji na konieczność pilnowania rozliczenia się z nie zawsze trafnie założonych wskaźników.
26.	Zdarza się, że podjęcie decyzji o zaangażowaniu samorządu w innowacyjny projekt wymaga decyzji organu wykonawczego i uchwałodawczego. Jeżeli pozostają one ze sobą w sporze politycznym, innowacja, tak jak każde inne ponadstandardowe rozwiązanie, może stać się przedmiotem tego sporu. Wola polityczna jest ważna, gdyż w wielu samorządach decyzje o tym, czy wprowadzamy rozwiązanie spoza katalogu spraw bieżących wymaga autentycznego włączenia się w proces wójta, burmistrza czy prezydenta.
27.	Badani wskazują, że początkiem drogi ku innowacji powinna być dobra diagnoza. Chociaż organizacje pozarządowe mocno deklarują dobrą znajomość potrzeb lokalnych, dla niektórych samorządów brak podstaw w postaci diagnozy społecznej z dobrze uargumentowanymi scenariuszami może być przyczyną niedostatecznego włączenia się w projekt.

28.	Innowacje potrzebują czasu. Prozaiczną, ale częstą barierą wskazywaną przez samorządowców oraz pracowników pomocy społecznej we wprowadzaniu innowacji jest również brak czasu. To sprawia, że brakuje wystarczającego zaangażowania koniecznego do pełnego uczestniczenia w procesie wytwarzania innowacji, a także powoduje niechęć do brania na siebie dodatkowych zadań i obowiązków z tym związanych.
29.	Należy pamiętać, że innowacje mają często charakter rozwiązań horyzontalnych, które wymagają zaangażowania różnych jednostek, instytucji, osób. W sytuacji, gdy szwankuje komunikacja w urzędzie (a jest to zjawisko dość częste) naturalną barierą dla innowacji jest jej utknięcie pomiędzy wydziałami, departamentami, jednostkami organizacyjnymi itp. itd.
30.	W przypadku ośrodków pomocy społecznej, gdy mowa o barierach, rzucają się w oczy problemy kadrowe i tzw. „moce przerobowe” konieczne do realizacji dodatkowych zadań związanych z wdrażaniem innowacji. Dotyczy to zwłaszcza mniejszych ośrodków na terenach wiejskich. Przedstawiciele tych ośrodków zwracają uwagę, że priorytetowe dla nich jest zajmowanie się „swoimi sprawami”, czyli tymi, które zostały im zlecone przez urząd. Dochodzi do tego brak środków finansowych, jeśli nie są one dodatkowymi pozyskanymi w ramach dotacji zewnętrznych, brak podstawowej infrastruktury technicznej (symptomatyczne były problem z dołączeniem do dyskusji na temat innowacji przedstawicieli wiejskich OPS, którzy nie mieli odpowiedniego sprzętu oraz łącza internetowego, które umożliwiałyby udział w dyskusji).
31.	Czynnikiem, który można nazwać „podcinającym skrzydła” innowacjom jest również sygnalizowany przez niektórych przedstawicieli OPS opór społeczny. Innowacje zwykle oznaczają zmianę. Niechęć do zmian występuje nie tylko wśród przedstawicieli administracji publicznej, ale również w społecznościach lokalnych, które nawykły do określonych schematów działania i z nieufnością podchodzą do proponowanych im nowych rozwiązań.
32.	To, na co bardzo mocno zwracają uwagę organizacje pozarządowe, gdy mowa o barierach to brak środków na wdrażanie innowacji społecznych. Dotyczy to nie tylko pozyskiwanych (lub nie) dotacji czy grantów konkursowych, ale również środków, które zapewnią trwałość i kontynuację realizowanych projektów.
33.	Czasem barierą dla organizacji pozarządowych oraz lokalnych grup działania, a zwłaszcza innowatorów jest brak zrozumienia, z jakim spotykają się realizując działania innowacyjne. To przykład naturalnej bariery towarzyszącej wszystkim tym, którzy decydują się na wyłamanie z określonych schematów.
34.	Tym, co może być przeszkodą dla niektórych innowacji w oczach samorządów jest brak odpowiedniego potencjału medialnego. Nie wszystkie innowacje dobrze „sprzedają się medialnie”. Przedstawiciele NGO i LGD zwracają uwagę, że rywalizując o uwagę samorządów, (jako dysponentów środków) projekty niemedialne, choć potrzebne społecznie, mają mniejsze szanse.
35.	Organizacje pozarządowe narzekają również na niedostateczną możliwość wymiany doświadczeń i sieciowania. Podczas badań fokusowych wielu uczestników wyrażało wdzięczność za możliwość

	porozmawiania i podzielenia się przykładami z własnego podwórka, na które brakuje czasu w codziennej działalności.
36.	Osobną kwestią, która potrafi wprowadzić perturbacje i zahamować aktywność proinnowacyjną sektora pozarządowego jest sygnalizowane poczucie braku stabilności działania oraz zachowania ciągłości zatrudnienia, a co za tym idzie ciągłości wiedzy i potencjału danej organizacji.
37.	Sektor prywatny nie jest bezpośrednim interesariuszem innowacji społecznych w obszarze polityki społecznej. W jego przypadku, co zostało już wcześniej zasygnalizowane, mają znaczenie innowacje społeczne, które prowadzą do osiągnięcia przewag konkurencyjnych. Jednak i w przypadku gry rynkowej innowacje nie są powszechnym narzędziem wykorzystywanym w biznesie. Chociaż jest to uzależnione od branż (np. sektor IT oparty jest na innowacjach), przedstawiciele biznesu zwracają uwagę, że na innowacje „stać” jedynie największe firmy. Rzadziej tego typu rozwiązania wprowadzane są w sektorze MŚP.
38.	Dużą barierą, którą sygnalizują innowatorzy jest brak świadomości doświadczany głównie wśród samorządów (lub innych instytucji finansujących innowacje), że innowacje mają w sobie zaszczerpione ryzyko niepowodzenia. Wiąże się to nie tylko z brakiem zrozumienia istoty innowacji i niechęcią do udzielania wsparcia finansowego, ale również powoduje zniechęcenie wśród samych pomysłodawców, którzy rezygnują z walki o swoje pomysły.
39.	Zdarzają się wreszcie tacy innowatorzy, którzy działają indywidualnie, obok systemu tworzonego przez NGO-samorząd-przedsiębiorców (tzw. wolni strzelcy). W ich przypadku, pomimo interesujących pomysłów, barierami okazują się rzeczy bardzo przyziemne: nie mają wolontariuszy do pomocy, brakuje im wsparcie technicznego czy podstawowych zasobów, które sprawią, że dane rozwiązanie będzie mogło być rozwijane i kontynuowane w przyszłości.

4. Katalog rozwiązań/zaleceń dotyczących wspomaganie samorządów gminnych w obszarze innowacji społecznych

1. Samorządy gminne powinny otrzymać wsparcie merytoryczne, w jakich programach, obszarach i w jakim czasie mogą starać się o dofinansowania w zakresie wdrożenia innowacji społecznych; jak prowadzić projekty o charakterze innowacyjnym.
2. Na podstawie przeprowadzonych badań powinno się sformułować nową definicję innowacyjności, która będzie się opierała na konkretnych przykładach działań, które taką innowacją społeczną stanowią.
3. Należy wspomóc gminy w kompleksowych diagnozach potrzeb mieszkańców – zabezpieczyć finansowe środki na przeprowadzenie takich badań (nawet kilku do roku).
4. Samorządy zgłaszały potrzebę aby organizować kursy, szkolenia i webinaria przedstawiające dobre praktyki w zakresie wprowadzania innowacji społecznych na terenie Wielkopolski oraz praktykowanych usług społecznych, które w przeszłości były innowacyjne a w innych gminach na takie usługi jest zapotrzebowanie: mieszkanie treningowe, dzienny dom opieki – zaprezentowanie projektu, możliwości finansowania takich działań, funkcjonowania gminom, w których takich działań jeszcze nie ma albo są planowane na najbliższe lata. Ważnym elementem jest przedstawienie myślenia zarówno organizacji pozarządowych jak i samorządów lokalnych na „język korzyści”, którym komunikowane powinny być innowacje.
5. Przedstawienie dobrych praktyk w zakresie uzyskania środków na daną innowację społeczną np. lodówki społeczne dofinansowane w ramach funduszy norweskich – wniosek napisany przez miasto i instytucję pomocy społecznej.
6. Wsparcie szkoleniowe w zakresie radzenia sobie z konfliktami w rodzinach i przemocą domową oraz szkolenia, na które zgłaszają zapotrzebowanie instytucje realizujące zadania z obszaru pomocy społecznej.
7. Rozeznanie w wielkopolskich gminach, jakich pracowników brakuje, w jakim zakresie instytucje zajmujące się polityką społeczną potrzebują wsparcia. Innowacje nie powinny być „dodatkiem” do zadań realizowanych przez urzędników. Warto by w strukturze urzędów rozważyć stanowiska pełnomocników ds. innowacji społecznych, których zadaniem będzie koordynacja tego typu procesów na poziomie gminy i jej partnerów. Niekoniecznie powinno być to stanowisko przypisane do ośrodków pomocy społecznej, które z uwagi na charakter pracy są przeciążane realizacją zadań bieżących. Jeśli nie jest to możliwe, należy bardziej docenić innowacyjnych pracowników – w kreatywnym podejściu do rozwiązywania problemów kluczowe jest zadbanie o motywację i zaangażowanie tych, którzy podejmują się realizacji niestandardowych projektów.
8. Szkolenia, webinaria jak napisać dobrą strategię rozwiązywania problemów społecznych, jakie elementy powinna zawierać, w jaki sposób można ją sfinansować. W strategiach tych powinny być ujęte kwestie związane z innowacjami, spójne ze strategiami wyższego rzędu (strategie rozwoju

gminy). Warto, by gminy miały zdefiniowane obszary, które wymagają interwencji, a dla których należy poszukiwać innowacyjnych rozwiązań.

9. Utworzenie mapy dobrych praktyk województwa Wielkopolskiego w zakresie rozwiązywania problemów społecznych: każda gmina typuje 2-3 rozwiązania, które uważa za swój sukces do zaprezentowania przed innymi gminami. Mapa powinna być interaktywna, dostępna na stronach Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Poznaniu.
10. Przygotowanie Newslettera dla gmin, który będzie wskazywał, jakie konkursy i nabory są planowane w najbliższym czasie, z których gminy mogłyby skorzystać w obszarze polityki społecznej (rozwiązywanie problemów społecznych).
11. Należy tworzyć klimat do samoorganizowania się, wspierania organizacji pozarządowych i kształcenia liderów lokalnych, którzy są naturalnym wehikułem innowacyjności. Powszechnie powinna być realizacja programów regrantingowych, które mogą wzmacniać potencjał organizacji pozarządowych i pozwalają wyłuskiwać liderów zdobywających doświadczenie w realizacji pierwszych projektów.
12. Kolejnym działaniem wspierającym powinno być rozwijanie narzędzi partycypacji i aktywizacji lokalnej na terenie gminy. Chodzi nie tylko o konsultacje społeczne, budżety obywatelskie (które zgodnie uznawane są za projekty o charakterze innowacyjnym), ale również wspieranie mini grantów i inicjatywy lokalnej – działań, które są dobrze opisane i ugruntowane w prawodawstwie, jednak niedostatecznie często wykorzystywane w bieżącej działalności samorządowej.
13. „Innowacje tworzą się przez spotkania”. Samorządy powinny mieć zabezpieczoną podstawową infrastrukturę umożliwiającą integrację, sieciowanie i współpracę pomiędzy mieszkańcami. Należy korzystać z potencjału klubów, świetlic czy bibliotek udostępnianych na preferencyjnych warunkach organizacjom pozarządowym lub aktywnym grupom mieszkańców.
14. Myśląc o zwiększeniu potencjału dla innowacyjności, warto położyć większy nacisk na mikroinnowacje, które są przygotowywane „oddolnie”, w odróżnieniu od makroinnowacji będących efektem projektowanych i planowanych działań np. na poziomie wojewódzkim. Zdaniem badanych mikroinnowacje często są lepiej osadzone w realiach lokalnych i bardziej odzwierciedlają potrzeby społeczne.
15. Choć brzmi to pozornie sprzecznie, w samorządach innowacje rozwijają się często przez adaptowanie. Kopiowanie rozwiązań łatwiejsze jest niż tworzenie nowych. Dlatego ważne jest odnajdywanie i wspieranie również architektów zmian, osób lub instytucji, które podejmują trud wynalezienia rozwiązań, które mogą być na kolejnych etapach upowszechniane, wykraczając poza granice jednej gminy lub miejscowości.
16. Zrealizowane badanie dało wiele odpowiedzi na pytania dotyczące innowacji z poziomu ich pomysłodawców, osób odpowiedzialnych za wdrożenie lub wspierających tego typu procesy.

W tym wielogłosie zabrakło jednak spojrzenia z perspektywy odbiorców innowacji, klientów, grup mieszkańców, do których są one kierowane. Zgromadzony materiał empiryczny nie pozwala odpowiedzieć na pytanie czy widzą oni pozytywne efekty wprowadzanych zmian, czy o nich wiedzą, czy z nich korzystają, z jakim skutkiem, jak je oceniają. Podejmując się analizy problematyki innowacji warto mieć w przyszłości na uwadze również ujęcie oddolne, trudniejsze do uchwycenia i wymagające, ale na pewno wartościowe poznawczo.

Spis tabel

TABELA 1. PRZYJĘTY W ANALIZIE <i>DESK RESEARCH</i> SPOSÓB RÓŻNICOWANIA I OPISYWANIA FRAGMENTÓW DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH GMIN WIELKOPOLSKI	13
TABELA 2. UCZESTNICY BADANIA Z WYKORZYSTANIEM ANKIETY TELEFONICZNEJ - TYP GMINY	26
TABELA 3. UCZESTNICY BADANIA Z WYKORZYSTANIEM ANKIETY TELEFONICZNEJ - WIELKOŚĆ GMINY.....	26
TABELA 4. STANOWISKA PRACY UCZESTNIKÓW BADANIA Z WYKORZYSTANIEM ANKIETY TELEFONICZNEJ	27
TABELA 5. STAŻ PRACY UCZESTNIKÓW BADANIA Z WYKORZYSTANIEM ANKIETY TELEFONICZNEJ	28
TABELA 6. OCENA ZNAJOMOŚCI POJĘCIA: „INNOWACJE SPOŁECZNE”	30
TABELA 7. ZGODNOŚĆ ZE STWIERDZENIE DOTYCZĄCEGO ZNAJOMOŚCI RÓŻNICOWANIA FORMY INNOWACJI SPOŁECZNYCH, KTÓRE MOGĄ ZOSTAĆ WYKORZYSTANE NA POZIOMIE SAMORZĄDU GMINNEGO.	31
TABELA 8. PRZYKŁADY INNOWACJI SPOŁECZNYCH ORAZ GRUP OBJĘTYCH TEGO RODZAJU WSPARCIEM	34
TABELA 9. ŹRÓDŁA INFORMACJI NT. INNOWACJI SPOŁECZNYCH.....	36
TABELA 10. INSTYTUCJE, PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA DZIAŁANIA NA RZECZ POLITYKI SPOŁECZNEJ W WIELKOPOLSKICH GMINACH	38
TABELA 11. PODMIOTY, KTÓRE POWINNY UCZESTNICZYĆ W PROCESIE TWORZENIA INNOWACJI SPOŁECZNYCH W WIELKOPOLSKICH GMINACH	39
TABELA 12. PODMIOTY, KTÓRE POWINNY BRAĆ UDZIAŁ W TWORZENIU LOKALNEGO SYSTEMU WSPARCIA INNOWATORÓW SPOŁECZNYCH	39
TABELA 13. STOPIEŃ INNOWACYJNOŚCI ROZWIĄZAŃ Z ZAKRESU POLITYKI SPOŁECZNEJ W WIELKOPOLSKICH GMINACH	40
TABELA 14. STOPIEŃ REALIZACJI PROJEKTÓW W OBSZARZE POLITYKI SPOŁECZNEJ O CHARAKTERZE INNOWACYJNYM	42
TABELA 15. FORMY PROJEKTÓW/ PROGRAMÓW INNOWACYJNYCH W WIELKOPOLSKICH GMINACH	43
TABELA 16. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROJEKTÓW/PROGRAMÓW W OBSZARZE POMOCY I POLITYKI SPOŁECZNEJ O CHARAKTERZE INNOWACYJNYM.....	45
TABELA 17. OCENA SKUTECZNOŚCI WYKORZYSTYWANIA W GMINIE INNOWACJI SPOŁECZNYCH	46
TABELA 18. KONTYNUACJA PROJEKTÓW/PROGRAMÓW INNOWACYJNYCH W WIELKOPOLSKICH GMINACH.....	47
TABELA 19. KONIECZNOŚĆ ZMIAN W ROZWIĄZANIACH INNOWACYJNYCH W PERSPEKTYWIE 5 LAT	48
TABELA 20. PODSUMOWANIE PRZEPROWADZONEJ ANKIETY INTERNETOWEJ (CAWI)	48
TABELA 21. WNIOSKI Z PRZEPROWADZONYCH WYWIADÓW TELEFONICZNYCH.....	56
TABELA 22. SZANSE DLA INNOWACJI WG. OPINII UCZESTNIKÓW DYSKUSJI	64
TABELA 23. BARIERY JAKIE UTRUDNIAJĄ WPROWADZANIE INNOWACJI	65
TABELA 24. WNIOSKI KOŃCOWE Z BADAŃ	72

Spis wykresów

WYKRES. 1. SKOJARZENIA Z POJĘCIEM INNOWACYJNY.....	29
WYKRES. 2. OCENA ZNAJOMOŚCI POJĘCIA „INNOWACJE SPOŁECZNE”.....	29
WYKRES. 3. ZGODNOŚĆ ZE STWIERDZENIEM: „ZNAM ZRÓŻNICOWANE FORMY INNOWACJI SPOŁECZNYCH, KTÓRE MOGĄ ZOSTAĆ WYKORZYSTANE NA POZIOMIE SAMORZĄDU GMINNEGO”	31
WYKRES. 4. PRZYKŁADY INNOWACJI SPOŁECZNYCH ORAZ GRUP OBJĘTYCH TEGO RODZAJU WSPARCIEM	33
WYKRES. 5 ŹRÓDŁA INFORMACJI O INNOWACJACH SPOŁECZNYCH.....	35
WYKRES. 6. INSTYTUCJE, PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA DZIAŁANIA NA RZECZ POLITYKI SPOŁECZNEJ W WIELKOPOLSKICH GMINACH	37
WYKRES. 8. REALIZACJA PROJEKTÓW/PROGRAMÓW/ZADAŃ W OBSZARZE POMOCY I POLITYKI SPOŁECZNEJ, KTÓRE MAJĄ CHARAKTER INNOWACYJNY	41
WYKRES. 9 POMOC O CHARAKTERZE INNOWACYJNYM	43
WYKRES. 10 RODZAJE ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA PROJEKTÓW O CHARAKTERZE INNOWACYJNYM W OBSZARZE POLITYKI SPOŁECZNEJ.....	44
WYKRES. 11. POTRZEBA ZMIAN W ROZWIĄZANIACH O CHARAKTERZE INNOWACYJNYM W PERSPEKTYWIE 5 LAT	47

Spis rysunków

RYSUNEK 1. LOKALIZACJE BENEFICJENTÓW PROJEKTÓW STANDARDOWYCH FINANSOWANYCH ZE ŚRODKÓW EFS W LATACH 2004 – 2020 z WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO UWZGLĘDNIAJĄCYCH INNOWACJE SPOŁECZNE	15
RYSUNEK 2. LOKALIZACJE BENEFICJENTÓW MIKROINNOWACJI W PROJEKTACH PO WER 2014-2020 UWZGLĘDNIAJĄCYCH INKUBACJĘ INNOWACJI SPOŁECZNYCH.....	16
RYSUNEK 3. POSIADANIE ZAPISÓW O INNOWACJACH SPOŁECZNYCH – ROZMIESZCZENIE TERYTORIALNE WEDŁUG GMIN: SRG (LEWO) I SRPS (PRAWO) .	20